

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Dr. Petre DUȚU
Cristina BOGZEANU

**STRATEGIA MILITARĂ A ROMÂNIEI
ÎN CONTEXTUL NOILOR REPERE
EUROPENE ȘI EURO-ATLANTICE DE
SECURITATE**

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
București, 2011

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DUȚU, PETRE

Strategia militară a României în contextul noilor repere europene și euro-atlantice de securitate / dr. Petre Duțu, Cristina Bogzeanu. –

București : Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", 2011

Bibliogr.

ISBN 978-973-663-915-9

I. Bogzeanu, Cristina

355(498)

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate

Universității Naționale de Apărare

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor*

ISBN 978-973-663-915-9

CUPRINS

Introducere	7
Capitolul 1 – Riscuri și amenințări la adresa României și posibilele strategii nonmilitare și militare de contracarare a acestora	9
1.1. Precizări conceptuale.....	9
1.2. Noile reperi europene și euro-atlantice de securitate	13
1.3. Riscuri și amenințări la adresa securității României.....	15
1.4. Posibile strategii nonmilitare și militare de contracarare a riscurilor și amenințărilor de securitate.....	17
Capitolul 2 – Strategia Militară a României - document fundamental în planificarea apărării	63
2.1. Statutul și rolul strategiei militare.....	63
2.2. Necesitatea strategiei militare a României.....	69
2.3. Relația între Strategia militară și politica României.....	72
2.4. Structura Strategiei militare a României.....	77
2.5. Componentele Strategiei militare a României.....	78
2.6. Impactul Strategiei militare a României asupra planificării apărării naționale.....	88
Capitolul 3 – Analiza strategică a apărării: criterii de evaluare a puterii armate a statului român	90
3.1. Componentele analizei strategice ale apărării.....	90
3.2. Modelul de analiză strategică SWOT.....	93
3.3. Criterii de evaluare a puterii armate a unui stat.....	94
3.4. Criterii de evaluare a puterii armate a statului român.....	100
Capitolul 4 – Planificarea apărării în contextul derulării procesului de transformare a Armatei României	106
4.1. Necesitatea planificării apărării.....	106
4.2. Planificarea apărării – proces complex, flexibil și pluridimensional.....	109
Capitolul 5 – Componenta militară a strategiei: caracteristici, evoluții și determinări conceptuale	117
5.1. Considerații generale privind conceptul de strategie.....	117
5.2. Caracteristici ale componentei militare a strategiei.....	120

5.3. Evoluții și determinări conceptuale.....	126
Concluzii și propuneri	136
Bibliografie	137
Anexe	142

Romania's Military Strategy in the Context of New European and Euro-Atlantic Security Landmarks

Introduction • Risks and threats to Romania's security and possible nonmilitary and military strategies of counteraction * Conceptual approach * The new European and Euro-Atlantic security landmarks * Risks and threats to Romania's security * Possible nonmilitary and military strategies of counteracting security risks and threats • **Romania's Military Strategy – fundamental document in defence planning** * Military strategy's status and role * The rationale of Romania's military strategy * The Relation between Romania's military strategy and politics * The structure of Romania's military strategy * The components of Romania's military strategy * The impact of Romania's military strategy on national defence planning • **The strategic analysis of defence: evaluation criteria of Romanian military power** * Components of strategic analysis of defence * SWOT strategic analysis pattern * Evaluation criteria of a state's military power * Evaluation criteria of Romania's military power • **Defence planning in the context of Romanian Armed Forces' transformation** * The rationale of defence planning * Defence planning – a complex, flexible and multi-dimensional process • **The military component of strategy: characteristics, evolutions and conceptual determinations** * General considerations of the concept of strategy * Characteristics of the military component of strategy * Evolutions and conceptual determinations • **Conclusions and propositions • Bibliography • Annexes.**

Abstract

A state's military strategy has to adapt to the military and non-military security risks and threats, to the complexity of social, political, economical and military reality, as well as to other factors.

Additionally, the preservation of national security and defence suppose the elaboration of a military strategy by every country. Actually, a state's military strategy represents a fundamental document for national defence planning. Plus, we consider that Romania's Military Strategy has a significant impact on national defence planning. There is a bi-univocal relation between defence planning and the national military strategy.

At its turn, by the way in which takes place, the strategic analysis of defence allows eventually defining the evaluation criteria of a state's military power.

In our country, national defence planning develops within the framework of Romanian Armed Forces' transformation, on the one hand, and within the context offered by the new European and euro-atlantic landmarks, on the other hand.

Besides social, political, technical and psychological components, this kind of strategy has a military dimension, which evolves constantly under the actions of the economic, social, political, military and environmental determinants.

Moreover, the military component of a strategy has a series of characteristics, such as continuity, complexity, flexibility, dynamism, which determine the need for the military component to evolve in time and space accordingly to the need of maintaining national security and defence.

INTRODUCERE

Astăzi, statele lumii și cetățenii acestora se confruntă cu o paletă largă de pericole, riscuri și amenințări de securitate. Printre acestea, frecvent sunt amintite terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, criminalitatea organizată, catastrofele naturale, conflictele și crizele internaționale.

Despre pericole, riscuri și amenințări de securitate vorbesc o serie de documente programatice adoptate de guvernele statelor lumii și de diferite organizații politico-militare. Mai întâi, este vorba fie de „strategii naționale de securitate” (de exemplu, *Strategia națională apărare a României*) sau de „Carta albă asupra apărării și securității” (de exemplu, *Le Livre blanc sur la défense et la sécurité nationale, în Franța*). Apoi, este vorba de strategii de securitate adoptate de diferite organizații. Astfel, Uniunea Europeană a adoptat în 2003 „*La stratégie européenne de sécurité*” sau Alianța Nord-Atlantică cu al său „*Concept stratégique pour la défense et la sécurité des membres de l'Organisation du Traité de l'Atlantique Nord*” adoptat la Summit-ul NATO din 19-20 noiembrie 2010 de la Lisabona.

Pe lângă aceste documente, statele lumii și nu numai elaborează și adoptă diverse strategii specifice unor domenii de activitate, cum ar fi, de exemplu, armata. Astfel, armatele statelor au adoptat diferite strategii. În acest sens, pentru țara noastră, se pot menționa: *Strategia militară a României*; *Strategia de transformare a Armatei României*. Aceste documente vorbesc de pericole, riscuri și amenințări de securitate și apărare cărora România trebuie să le facă față, atât pe teritoriul național, cât și în afara acestuia, ca urmare a dublului său statut de stat membru al NATO și al Uniunii Europene.

Importante par a fi atât cunoașterea pericolelor, riscurilor și amenințărilor de apărare, securitate națională și colectivă, cât și pregătirea în vederea protejării statelor și a cetățenilor lor de efectele dăunătoare sau chiar nocive ale acestora. Prin urmare, este absolut necesar ca evaluarea și gestionarea riscurilor și amenințărilor de apărare și securitate să se fondeze pe: *cunoașterea* acestora sub toate aspectele (surse, forme de manifestare, mijloace întrebuintate pentru a ajunge la „țintă”, efectele lor negative și durata de manifestare, metode, tehnici și procedee de contracarare a lor); *anticiparea*

producerii ori manifestării lor. În acest scop, se impune crearea unor sisteme adecvate de descoperire oportună a pericolelor, riscurilor și amenințărilor imediate de securitate; *prevenirea producerii lor* prin apelul combinat și eficace atât la mijloace militare, cât și la instrumente civile; *apărarea efectivă și eficace împotriva riscurilor și amenințărilor de securitate națională și colectivă*. În acest scop, se folosesc atât structurile de apărare și securitate naționale, cât și cele colective.

Cunoașterea, anticiparea, prevenirea și apărarea împotriva riscurilor și amenințărilor de securitate presupun eforturi susținute și concertate ale tuturor statelor lumii, prin instituțiile lor competente, pe de o parte, și ale organizațiilor cu vocație în materie de securitate, pe de altă parte. Printre organizațiile cu vocație în materie de securitate amintim NATO și Uniunea Europeană, din care și România face parte.

Prezentul studiu își propune să răspundă succint atât la aspectele menționate mai sus, cât și la unele chestiuni privind planificarea apărării în contextul derulării procesului de transformare a Armatei României și analiza strategică a apărării țării noastre. În acest din urmă caz, se va insista pe criteriile de evaluare a puterii armate a statului român.

De asemenea, vom analiza posibile strategii nonmilitare și militare de contracarare a riscurilor și amenințărilor de securitate la adresa României.

În final, studiul va veni cu unele concluzii și propuneri referitoare la problematica abordată.

Capitolul 1

RISURI ȘI AMENINȚĂRI LA ADRESA ROMÂNIEI ȘI POSIBILELE STRATEGII NONMILITARE ȘI MILITARE DE CONTRACARARE A ACESTORA

1.1. Precizări conceptuale

Pornind de la nevoia eliminării unor confuzii sau înțelegeri eronate a unor concepte din prezentul studiu le vom defini pe următoarele: *amenințare, pericol, risc și vulnerabilitate de securitate; strategie; securitate națională, cultură de securitate.*

Putem defini conceptul de *amenințare* ca reprezentând un pericol potențial, exprimat prin cuvinte sau gesturi, care are autor, scop, obiectiv și o țintă. Amenințarea are indicatori concreți, reprezentând o declarație a unei intenții de a pedepsi sau a răni o persoană, un grup uman, o colectivitate locală sau o țară. Practic, amenințarea de securitate reprezintă un ansamblu coerent de acțiuni și activități semnificative de origine umană și/sau naturală ce aduce atingere securității unei persoane, unui grup uman, unei colectivități sociale, unei comunități locale sau unei țări.

Natura specifică a amenințărilor și amenințarea, în sine, pot fi înțelese numai în relație cu caracterul particular al obiectului de referință. Viața umană variază în funcție de cadrul în care se desfășoară și, din acest motiv, pe baza aceluiași criteriu, se poate vorbi și despre domenii diferite în care trebuie studiate tipurile de amenințări: politic, economic, social, militar, de mediu.

În domeniul politic, amenințările sunt definite, în mod tradițional, în termeni de suveranitate, independență și integritate teritorială. Obiectele de referință pot fi entități politice atât naționale, cât și supranaționale. De exemplu, suveranitatea este amenințată de punerea la îndoială a recunoașterii, legitimității sau autorității guvernării, iar la nivel supranațional, structurile internaționale sunt amenințate de situații ce subminează regulile, normele și instituțiile ce le compun.

În prezent, se vorbește și scrie frecvent despre amenințări noi. În opinia noastră, multe dintre acestea, dacă nu în totalitate, nu sunt amenințări noi dacă se au în vedere efectele produse, ci este vorba de noi autori, tehnologii și victime ale acestora. Astăzi, tot mai mult

amenințările de securitate vizează populația civilă în primul rând și apoi alte ținte, îndeosebi cele cu semnificație simbolică națională.

Pericolul de securitate este un posibil eveniment, fapt, acțiune sau activitate cu urmări grave pentru securitatea unei persoane, a unui grup uman, a unei colectivități sociale sau a unei țări. Pe de altă parte, pericolul ar putea fi definit drept caracteristică a unei acțiuni sau inacțiuni de a aduce prejudicii valorilor unei societăți, persoanelor sau bunurilor acestora generând, astfel, direct sau indirect atingerea securității acestora. În cazul pericolului, sursa, adresa, scopul, obiectivele și efectele sunt probabile.

Riscul de securitate este reprezentat de pericole cunoscute sau bănuite, de origine naturală, tehnologică sau umană, susceptibile să aducă atingere: persoanelor, colectivităților umane și bunurilor acestora; funcționării normale a instituțiilor statului și organizațiilor statale și din structura societății civile cu efecte negative asupra securității cetățenilor; mediului ambiant afectând astfel securitatea individului, comunităților umane sau a unei țări. În același timp, riscul constituie posibilitatea unui individ, a unui grup, comunități umane sau țări de a avea de înfruntat un pericol. Fiecare risc de securitate se distinge prin caracteristicile sale proprii și condițiile necesare și suficiente pentru existența/manifestarea sa.

După *felul* în care se produc, riscurile pot fi: *naturale; accidentale* (neintenționate); *provocate* (adică intenționate).

Potrivit criteriului *mărimea efectelor produse*, există: *risc major; risc mediu; risc minor*. *Riscul major* se definește prin: numeroase victime umane; pagube importante aduse bunurilor persoanelor, funcționării întreprinderilor, organizațiilor și instituțiilor statale și nonstatale, precum și economiei naționale; atingeri durabile a mediului ambiant. Se constată că datorită frecvenței scăzute de producere a acestor riscuri societatea are tendința de a le ignora.

Vulnerabilitățile reprezintă stări de lucruri, procese sau fenomene din viața internă, care diminuează capacitatea de reacție la riscurile existente ori potențiale sau care favorizează apariția și dezvoltarea acestora. De fapt, într-un sens larg, vulnerabilitatea indică punctele slabe ale unei persoane, ale unui grup, ale unei comunități umane sau ale unei țări în ceea ce privește securitatea acestora. De aceea, în opinia noastră, prezentarea detaliată a

vulnerabilităților entităților menționate anterior este o gravă eroare. Astfel, practic, se oferă pe tavă adversarului locul ce poate fi „ținta” unei amenințări de securitate. Prin urmare, apreciem că tot ceea ce se cunoaște despre vulnerabilitățile de securitate ale unei țări, organizații sau instituții trebuie să fie trecute în regim de informații și date clasificate. Vehicularea lor prin diferite materiale publicate, prin dezbaterile lor în emisiuni TV sau radio, ori în presa scrisă nu face decât să le popularizeze și să ofere informații utile unui eventual atac asupra unor domenii semnificative ale securității naționale. De exemplu, vulnerabilitățile concrete ale unei infrastructuri critice dacă sunt cunoscute, ele se pot folosi de către cei care vor să organizeze un atentat terorist asupra sa.

Strategia națională de apărare a țării¹ vorbește de următoarele vulnerabilități și disfuncționalități specifice României: *dependența accentuată de unele resurse vitale greu accesibile; tendințele negative persistente în plan demografic și migrația masivă; nivelul ridicat al stării de insecuritate socială, persistența stării de sărăcie cronică și accentuarea diferențelor sociale; proporția redusă, fragmentarea și rolul încă insuficient al clasei de mijloc în organizarea vieții economico-sociale; fragilitatea spiritului civic și a solidarității civice; infrastructura slab dezvoltată și insuficient protejată; starea precară și eficiența redusă a sistemului de asigurare a sănătății populației; carențele organizatorice, insuficiența resurselor și dificultățile de adaptare a sistemului de învățământ la cerințele societății; organizarea inadecvată și precaritatea resurselor alocate pentru managementul situațiilor de criză; angajarea insuficientă a societății civile în dezbaterile și soluționarea problemelor de securitate.*

Strategia, în sens larg, poate fi definită ca determinare a obiectivelor pe termen lung ale unei organizații ce vizează alegerea modurilor de acțiune și de alocare a resurselor care vor permite atingerea acestor obiective. Pe de altă parte, strategia este ansamblul de decizii și acțiuni referitoare la alegerea mijloacelor pentru a atinge obiectivele, având în vedere resursele și mediul economic, politic, social. Trebuie reținut faptul că strategiile sunt alegeri (opțiuni)

¹ *Strategia națională de apărare a României*, http://www.dreptonline.ro/legislatie/hg_strategie_nationala_aparare_tara_30_2008.php, p. 2.

referitoare la elemente importante, iar orizontul unei strategii, în general, se situează între 3-5 ani dar poate ajunge chiar și la 10 ani. Există o diversitate de strategii. Printre acestea se află și **strategia militară**. Aceasta este definită astfel: 1. Parte componentă a artei militare care se ocupă cu conducerea tuturor forțelor armate de uscat, aer și apă, pe toată durata războiului și pe durata fiecărei campanii, organizând și conducând operațiile duse de mari grupări de forțe. 2. Știința conducerii luptei revoluționare prin determinarea direcției principale a acțiunilor și prin elaborarea planului de unire și de utilizare justă a forțelor revoluționare, a rezervelor revoluției. 3. (Fig.) Arta de a folosi cu dibăcie toate mijloacele disponibile în vederea asigurării succesului într-o luptă².

Strategiile de contracarare a riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale reprezintă ansamblul de activități, acțiuni și decizii referitoare la stabilirea mijloacelor și instrumentelor necesare și suficiente pentru îndeplinirea misiunilor și atingerea obiectivelor definite într-un document oficial asumat de o instituție a statului sau alta cu competențe în materie de apărare și securitate. Se poate vorbi de două tipuri de strategii de contracarare a riscurilor și amenințărilor de securitate, la nivel național, și anume: *strategii militare și strategii nonmilitare*. Transpunerea în viață a acestor strategii este puternic dependentă de resursele umane, economice, financiare și militare alocate de societate în acest scop.

Securitatea națională este un construct conștient, intenționat, responsabil și continuu la care participă întreaga societate, diferențiat, ca aport, și concertat, ca mod de acțiune, prin care se urmărește asigurarea condițiilor propice vieții și activității populației țării, a funcționării normale a întregii societăți. De aceea, se poate aprecia că securitatea națională este o funcție esențială a unui stat care vizează să asigure, în orice loc, timp și circumstanțe, integritatea teritoriului, protecția populației și prezervarea intereselor naționale împotriva oricărui tip de amenințări și agresiuni. În literatura de specialitate, termenul securitate privește atât amenințările ce provin din interiorul țării, cât și pe cele globale (de exemplu, diminuarea resurselor naturale, infrastructurile critice, modificările climatice, terorismul internațional). Un alt punct de vedere asupra securității naționale este

² *Strategie*, <http://dexonline.ro/definitie/strategie>.

următorul: „Prin securitate națională se înțelege totalitatea politicilor formulate și procesul de aplicare a acestora în scopul menținerii integrității statului, a protecției populației, a drepturilor cetățenilor, a mediului înconjurător și a asigurării stării de legalitate și stabilitate prin utilizarea instrumentelor politice, economice, diplomatice cât și militare³”.

Cultura de securitate reprezintă totalitatea noțiunilor, ideilor și informațiilor de care dispun, la un moment dat, cetățenii statului, referitoare la valorile, interesele și necesitățile naționale de securitate, dar și modalitatea de dezvoltare a unor atitudini, motivații și comportamente necesare apărării și protecției personale, de grup și statale față de vulnerabilități, factori de risc, amenințări, stări de pericol sau agresiuni potențiale, precum și promovării lor în mediul intern și internațional de securitate⁴. Educația de securitate este una preventivă și de gestiune a noului mediu de securitate intern și internațional, precum și a tipurilor de amenințări la adresa securității. Mai pe înțelesul tuturor: cultura de securitate a fiecăruia se realizează prin educația de securitate și ajută fiecare individ, familie sau grup să se apere în fața agresiunilor la care este supus din exterior, inclusiv din partea propriului stat.

1.2. Noile repere europene și euro-atlantice de securitate

În prezent, toate politicile de securitate ale statelor europene iau în calcul noile repere⁵ europene și euro-atlantice de securitate.

Existența Alianței Nord-Atlantice și a Uniunii Europene constituie un prim reper european și euro-atlantic, de o importanță majoră. Prima este o organizație politico-militară ce își asumă roluri diverse în materie de apărare și securitate colectivă, de luptă împotriva extremismului violent, în asigurarea păcii și stabilității în lume. A doua este o organizație interguvernamentală economică,

³ *Legea securității naționale* (proiect), <http://www.gov.ro/upload/articles/58770/legea-securitatii-nationale.pdf>, art. 1.

⁴ *Strategia și incultura de securitate*, <http://www.arss.org.ro/strategia-si-incultura-de-securitate/> p. 1.

⁵ Reper = corp sau sistem de corpuri la care se raportează poziția unui corp fix sau mobil; semn sau obiect care ușurează orientarea. (Dex online, <http://dex-online.ro/reper/cauta/>).

politică și socială ce își asumă din ce în ce mai mult un rol activ în apărarea europeană comună, în prevenirea crizelor și conflictelor regionale și mondiale, în asigurarea păcii și stabilității mondiale.

Extinderea Uniunii Europene și a NATO, prin primirea de noi membrii îndeosebi dintre țările Est și Central europene, este un reper european și euro-atlantic important în direcția elaborării strategiilor militare naționale a statelor membre ale celor două organizații. Procesul lărgirii NATO și UE a început după 1990 și va continua în anii ce vin.

Apartenența României la NATO (2004) și Uniunea Europeană (2007) este un reper european și euro-atlantic semnificativ în fundamentarea strategiei militare a României. Aceasta presupune armonizarea strategiei militare a țării noastre cu documente ale celor două organizații referitoare la apărarea și securitatea colectivă, la apărarea europeană comună, la prevenirea crizelor și conflictelor în lume, la asigurarea păcii și stabilității regionale și mondiale. În acest sens, elaborarea Strategiei militare a României trebuie să țină seama de *Noul concept strategic al NATO* (adoptat la Summit-ul din noiembrie 2010 de la Lisabona) și de *Tratatul de la Lisabona* (adoptat în decembrie 2009) cu privire la *Politica de Securitate și Apărare Comună*.

Strategia europeană de securitate, de care fiecare stat membru al UE trebuie să țină seama în elaborarea propriilor documente în materie de apărare și securitate națională și colectivă la nivel european, este un reper european și euro-atlantic cu impact asupra strategiilor militare naționale a statelor membre ale Uniunii Europene, inclusiv asupra Strategiei militare a României.

Evoluția conceptului strategic al NATO constituie un reper european și euro-atlantic major pentru conținutul strategiilor militare naționale a statelor membre ale acestei organizații. Dinamica schimbărilor produse în mediul de securitate internațional impune adaptarea conceptului strategic al Alianței Nord-Atlantice la acestea. De aici, o continuă activitate de elaborare și implementare a unui concept strategic adecvat realității sociale, politice, economice și militare aflate într-o continuă schimbare.

Relațiile dintre NATO și UE reprezintă un reper european și euro-atlantic cu o importanță majoră și o influență determinantă

asupra strategiilor militare a statelor membre ale celor două organizații.

Sistemul de parteneriate ale NATO și UE apreciem că reprezintă un reper european și euro-atlantic cu influență asupra strategiilor militare naționale.

Constituirea de coaliții militare internaționale sub mandat ONU și nu numai, pentru soluționarea unor crize și conflicte ce afectează securitatea regională/internațională, apreciem că este, în opinia noastră, un reper european și euro-atlantic cu rol consistent în elaborarea strategiilor militare naționale.

1.3. Riscuri și amenințări de securitate la adresa României

Principalele riscuri și amenințări, de natură politică, economică, socială și militară, capabile să pună în pericol siguranța cetățeanului și securitatea națională a României, valorile și interesele sale ca stat membru al comunității europene și euro-atlantice sunt: *terrorismul internațional structurat în rețele transfrontaliere* (în prezent, specialiștii vorbesc de lupta împotriva extremismului violent, în cadrul căruia terorismul are un loc aparte); *proliferarea armelor de distrugere în masă; conflictele regionale; criminalitatea transnațională organizată; guvernarea ineficientă*⁶. Aceste riscuri și amenințări ce vizează securitatea națională a țării noastre sunt menționate atât în Strategia de securitate națională, cât și în alte documente oficiale⁷.

O amenințare convențională (adică de natură militară) asupra României nu este previzibilă pe termen scurt, mediu sau lung. Totuși, dublul statut al țării noastre de membră a NATO și a Uniunii Europene, pe de o parte, și faptul că multe regiuni și țări din lume s-au lansat în achiziția de importante capacități militare moderne, cu consecințe dificile de prevăzut pentru stabilitatea internațională și

securitatea euro-atlantică⁸, pe de altă parte, fac ca amenințarea convențională să nu fie ignorată.

În opinia noastră, printre riscurile și amenințările de securitate **actuale** la adresa României se cuvin avute în vedere următoarele: *proliferarea armelor nucleare, a altor arme de distrugere în masă și a vectorilor lor; proliferarea rachetelor balistice; terorismul internațional* (achiziție de tehnologii moderne și de capacități nucleare, chimice, biologice, radiologice). Terorismul internațional structurat în rețele transfrontaliere, în special, reprezintă cea mai gravă amenințare la adresa vieții și libertății oamenilor, a democrației și altor valori fundamentale pe care se întemeiază comunitatea democratică a statelor euro-atlantice; *guvernarea ineficientă* este un alt pericol pentru exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și afectează îndeplinirea obligațiilor internaționale ale unor state, existând riscul producerii unor crize umanitare cu impact transfrontalier; *ciberatacurile* (cresc în frecvență, sunt mai bine organizate și produc daune tot mai mari persoanelor, administrațiilor, întreprinderilor, economiilor, rețelelor de transport și de aprovizionare, infrastructurilor critice); *criminalitatea transnațională organizată*. Aceasta reprezintă o formă de infraționalitate foarte gravă, care a dobândit capacitatea de a influența politica statelor și activitatea instituțiilor democratice; *riscuri sanitare; schimbarea climatică; dependența energetică a României de resursele externe; vulnerabilitatea infrastructurilor critice; conflictele înghețate*. La aceste riscuri și amenințări de securitate se impun fi adăugate cele ce provin din catastrofe naturale sau provocate de om (intenționat sau nu). Astfel, frecvent, în țara noastră au loc *inundații* în diferite zone ale țării, *alunecări de teren, ploi torențiale, tornade, căderi masive de zăpadă sau cutremure de pământ* care produc și victime umane pe lângă distrugerile de bunuri (locuințe, întreprinderi, cale ferată, șosele, poduri și podețe, culturi agricole etc.).

⁶ *Strategia de securitate națională a României*, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf>, pp. 14-17.

⁷ *Strategia națională de apărare a României; Strategia militară a României; Strategia de transformare a Armatei României*.

⁸ *The New Strategic Concept: Active Engagement, Modern Defence*, http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_66727.htm, p. 3.

1.4. Posibile strategii nonmilitare și militare de contracarare a riscurilor și amenințărilor de securitate

Contracararea riscurilor și amenințărilor de securitate este posibilă prin concertarea eforturilor instituțiilor abilitate prin lege cu asemenea competențe, a organizațiilor societății civile cu vocație securitară, ale sectorului privat și ale cetățenilor. Strategiile nonmilitare și militare de securitate trebuie să răspundă eficace, oportun, creator și flexibil la evantaiul de riscuri și amenințări la adresa securității României. Dacă avem în vedere actualele riscuri și amenințări în materie de securitate pentru țara noastră atunci contracararea acestora se poate face atât prin strategii nonmilitare, cât și prin strategii militare. Implementarea acestor strategii în țara noastră va avea efectele scontate în materie de securitate. Aceste efecte apreciem că sunt cumulative și interdependente.

1.4.1. Strategii nonmilitare de securitate

În opinia noastră, strategiile nonmilitare de securitate se înfăptuiesc, în esență, prin: *buna guvernare a țării; dezvoltarea durabilă economică și socială a fiecărui stat; asigurarea securității umane prin diferite strategii sectoriale.*

1.4.1.1. Buna guvernare

Buna guvernare, ca activitate umană, se întemeiază pe o serie de principii ce au fost prezentate într-un document al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare în 1997⁹. Ansamblul acestor principii sunt o bază de reflecție în domeniu și se referă la: *participare*. Toți oamenii ar trebui să participe la luarea deciziilor, direct sau prin intermediari în instituțiile legitime ce le reprezintă interesele. O participare largă este fondată pe libertatea de asociere și a cuvântului, ca și capacitățile necesare pentru a participa de o manieră constructivă în luarea deciziilor; *primordialitatea dreptului*. Cadrele juridice ar trebui să fie echitabile și textele juridice aplicate de o manieră imparțială, în special legile relative la drepturile omului. Transparența este fondată pe libera circulație a informației. Persoanele vizate pot direct să aibă acces la procesele și instituțiile și informația accesibilă este suficientă pentru a înțelege și a asigura

⁹ *Rapport mondial sur le développement humain 1997*, http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1997_fr_contenu.pdf.

urmărirea chestiunilor; *capacitatea de ajustare*. Instituțiile și procesele trebuie să vizeze să răspundă nevoilor tuturor părților implicate; *orientarea consensului*. Buna guvernare joacă un rol de intermediar între interese diferite pentru a ajunge la un larg consens asupra a ceea ce servește cel mai bine interesele grupului și asupra politicilor și procedurilor; *echitate*. Toți oamenii au posibilitatea să-și amelioreze sau să-și mențină condițiile de viață. Eficacitate și eficiență – procesele și instituțiile dau rezultate în funcție de nevoi, folosind cel mai bine resursele; *responsabilitate*. Decidenții la nivelul guvernului, sectorului privat și organizațiilor societății civile dau seama public, ca și părțile implicate instituțional. Această responsabilitate diferă în funcție de organizație și potrivit cu decizia este internă sau externă organizației; *viziunea strategică*. Conducătorii și publicul au o vastă perspectivă pe termen lung a bunei guvernări și al dezvoltării umane, ca și o idee a ceea ce este necesar la o asemenea dezvoltare. De altfel, ele cuprind în toată complexitatea datelor istorice, culturale și sociale în care se înscrie această perspectivă.

Aceste caracteristici esențiale, care sunt interdependente, se întăresc reciproc și nu pot exista și funcționa independent.

Buna guvernare trebuie să permită **conjugarea** verbului **a fi** cu cea a verbului **a avea drepturi** și **îndatoriri, interese** la nivel individual, grupal și de comunitate umană..

În esență, buna guvernare este un concept dificil de definit, căci el depinde de noțiuni culturale și etnice ce pot fi diferite de la o țară la alta, sau de la o cultură la alta. Totuși, se poate circumscrie principiilor dreptului internațional reieșite din *Carta universală a drepturilor omului*. De asemenea, noțiunea de bună guvernare deschide dezbaterile după definiția democrației și asupra variantelor sale de origine culturală. De altfel, concepția sa poate varia potrivit funcției ce i se atribuie: ea poate fi considerată ca o premisă a unei dezvoltări juste și armonioase sau o consecință a politicilor și acțiunilor de dezvoltare. În Uniunea Europeană se vorbește despre guvernarea democratică, văzută ca un concept care trebuie să se aplice sferelor sociale, economice, ambientale și politice a unei țări. În sens larg, guvernarea democratică cuprinde problematici atât de diverse ca: respectul drepturilor omului și a libertăților fundamentale; accesul tuturor la justiție și la serviciile sociale de bază; promovarea

creșterii economice și coeziunea socială într-un climat ce favorizează investiția privată. În acest scop, UE veghează ca să se reducă corupția la minimum, opiniile minorităților să fie luate în seamă și persoanele cele mai vulnerabile din societate să fie luate în calcul când se iau deciziile. O guvernare democratică eficace este esențială. O gestionare eficace și echitabilă a fondurilor publice se relevă indispensabilă.

De aceea, UE promovează buna guvernare atât ca mod propriu de funcționare a instituțiilor sale, cât și prin susținerea ei în cadrul statelor membre¹⁰. Astfel, procesele formale de decizie în cadrul UE se fondează pe: **procedura legislativă generală sau metoda comunitară** (consultarea, cooperarea, codecizia; procedura de cooperare interguvernamentală; coordonarea politicilor naționale; reglementarea centralizată); **procesul real de decizie sau guvernarea multi-niveluri** (pluralitatea actorilor europeni, naționali și regionali; funcționarea în rețea – rețelele europene; relațiile Uniunii cu statele); **urmărirea bunei guvernări ca obiectiv al UE** (*principiile teoretice ale bunei guvernări* – subsidiaritatea, proporționalitatea; transparența, deschiderea; participarea; responsabilitatea; eficacitatea; coerența).

La acestea se adaugă reformele pentru atingerea bunei guvernări: activitățile de reflecție ale Comisiei Europene asupra guvernării; reforma administrării Comisiei Europene, recursul la agențiile europene; ameliorarea relațiilor statelor cu UE, dreptul său și politicile sale; îmbunătățirea relațiilor UE cu cetățenii săi.

Buna guvernare se definește ca maniera în care autoritățile în exercițiu administrează resursele economice și sociale ale unei țări, ale unei comunități sau ale unei instituții în favoarea dezvoltării sale, prin apelul la un ansamblu de principii cum ar fi: respectul dreptului și a drepturilor umane; lupta împotriva corupției; promovarea democrației și dezvoltarea participativă și durabilă.

În opinia noastră, buna guvernare trebuie să se regăsească la toate nivelurile unei comunități și în toate programele sau acțiunile sectoriale. Practic, buna guvernare se traduce în eforturile pe care le fac sau ar trebui să le facă administrațiile publice pentru a oferi populației produse și servicii de calitate și în cantitate suficientă în

¹⁰ Henri OBERDORFF, *Gouvernance interne de l'Union européenne*, <http://www-sciences-po.upmf-grenoble.fr/spip.php?article373>.

deplin consens cu nevoile reale ale cetățenilor. De asemenea, buna guvernare înseamnă ca administrațiile publice să fie capabile să probeze că activitatea și deciziile lor sunt conforme cu obiectivele stabilitate și convenite. În acest scop, buna guvernare trebuie să se definească prin: *obligația guvernanților de a da seama în fața cetățenilor* de ceea ce au întreprins pentru a-și îndeplini promisiunile făcute electoratului; *transparența*. Tot ceea ce întreprind guvernații trebuie să se caracterizeze prin o transparență totală; *eficacitatea și eficiența*. Acestea constituie trăsături interdependente ale unei bune guvernări și semnifică măsura în care se ating obiectivele stabilite de către guvernanți, pe de o parte, și cu ce costuri se face aceasta, pe de altă parte; *primordialitatea dreptului*: autoritățile publice trebuie să aplice legile, reglementările și codurile în mod egal și transparent, indiferent de statutul social al cetățenilor; *receptivitatea*: autoritățile publice vor trebui să dispună de mijloace și de flexibilitatea dorite pentru a răspunde rapid în evoluția societății. Totodată, ele trebuie să țină seama de așteptările societății civile atunci când definesc interesul general și vor trebui să fie gata să examineze critic rolul statului; *prospectiva*: autoritățile publice se obligă să anticipeze problemele ce se pun plecând de la datele disponibile și tendințele observate, precum și să elaboreze politici ce țin seama de evoluția costurilor și de schimbările previzibile (demografice, economice, ambientale, de exemplu) în țară și, desigur, în lume.

În același timp, buna guvernare reprezintă ansamblul coerent al dimensiunilor următoare: *elaborarea și punerea în practică de politici economice și sociale judicioase*. Aceste politici trebuie să țină seama atât de resursele disponibile, cât și de angajamentele guvernanților când au preluat puterea politică în stat; *o gestionare competentă a sectorului public, existența unui nucleu de administratori profesioniști și o funcție publică eficace*. Aici sunt prezentate elementele definitorii ale unei gestionări competente a treburilor publice. În primul rând, existența unor profesioniști înalt calificați în întreg sectorul public de activitate. Apoi, este vorba de o funcționare normală a tuturor instituțiilor publice. Personalul acestor instituții nu trebuie să uite niciodată că acestea sunt create și există pentru a servi contribuabilii din banii căror sunt plătiți; *existența unui cadru juridic bine conceput, previzibil și asortat cu o putere judiciară fiabilă și independentă*. O justiție independentă înseamnă

ca aceasta să servească cetățenii în deplin consens cu prevederile actelor normative în vigoare; *un foarte scăzut grad de corupție în viața publică și existența mecanismelor eficace de luptă împotriva acestei corupții atunci când ea este constatată*. În opinia noastră, concepția potrivit căreia corupția se cere lichidată, desființată este o utopie. Practic, aceasta trebuie ținută sub control prin intermediul aplicării coerente și concertate de către instituțiile abilitate a legilor în materie, pe de o parte, și prin supravegherea atentă de către organizații ale societății civile a „locurilor și persoanelor predispuse la corupție”, pe de altă parte; *integritate și responsabilitate financiară, ca și prezența structurilor ce garantează că un guvern dă seama asupra gestiunii financiare și face proba transparenței*. Fiecare stat dispune de anumite resurse financiare pe care ar fi firesc să le cheltuiască eficace și eficient pentru atingerea obiectivelor sociale, politice, culturale, economice, militare, de mediu etc. pe de o parte, și pentru a veni în întâmpinarea așteptărilor cetățenilor, pe de altă parte; *un nivel pertinent al cheltuielilor militare și exercitarea de forțele armate de roluri similare cu cele din viața civilă*. După căderea Zidului Berlinului și disoluția URSS, cheltuielile pentru apărare în aproape toate statele lumii scad semnificativ. Practic, guvernele vor să culeagă *dividendele păcii* generate de contextul descris mai sus.

Realizarea bunei guvernări într-o țară creează condițiile manifestării plene a securității umane și a securității naționale în toate componentele și pe toate dimensiunile acestora. De aceea, se poate afirma că buna guvernare, prin conținutul său definitoriu, prin obiectivele urmărite consecvent, prin metodele promovate și gradul sporit de implicare a cetățenilor în activitățile publice, se constituie într-o veritabilă strategie nonmilitară de contracarare a pericolelor, riscurilor și amenințărilor de securitate.

De fapt, buna guvernare contribuie la asigurarea securității naționale prin: *folosirea rațională, flexibilă, creatoare, eficace, eficientă și responsabilă a resurselor umane, materiale, economice și financiare ale țării pentru realizarea de produse și servicii utile populației pentru derularea vieții în condiții decente; crearea condițiilor sociale și psihosociale prielnice vieții și activității cetățenilor țării*. Este vorba de liniște, de solidaritate și coeziune socială, de consens național, moral individual și colectiv bun și foarte

bun; *protecția mediului ambiant* ce conduce la minimizarea sau eliminarea efectelor negative ale inundațiilor, alunecărilor de teren, poluării solului, aerului și apelor.

1.4.1.2. Legătura între dezvoltarea durabilă și securitate

Termenul de dezvoltare durabilă este foarte frecvent folosit. Astfel, el se întâlnește de la publicitate, mass-media trecând prin textele oficiale până la discursurile politice. Dezvoltarea durabilă este un concept elaborat în cursul anilor 1980. Obiectivul său este de „a răspunde nevoilor din prezent, fără a compromite capacitatea pentru generațiile viitoare de a și le satisface pe ale lor”¹¹. Este vorba să se vizeze „o dublă solidaritate: orizontal, în privința celor mai neajutorați indivizi ai momentului, și vertical, între generații”¹². În această optică, dezvoltarea durabilă se fondează pe 4 piloni majori¹³: **mediul înconjurător**. Pe acest plan, atingerea obiectivului unei dezvoltări durabile, înseamnă respectarea următoarelor condiții principale: *folosirea, gestionarea durabilă a resurselor naturale* (aer, apă, sol, viață) și cunoștințele umane; *menținerea marilor echilibre naturale* (climat, diversitate biologică, oceane, păduri etc.); *controlul energiei și economia resurselor neregenerabile* (petrol, gaz, cărbune, minereuri); **economia**. Pe plan economic, dezvoltarea durabilă depinde în particular de: o *dezvoltare economică* cu respectul mediului natural de unde provin resursele de bază (agricultură și pescuit); o *schimbare profundă în relațiile economice internaționale* pentru a promova un comerț echitabil și un turism solidar și de a pretinde ca întreprinderile să ia în seamă condițiile unei dezvoltări durabile; *anularea datoriei țărilor sărace și augmentarea investițiilor* pentru ca ele să nu mai fie constrânse la a opta pentru profituri pe termen scurt în contradicție cu dezvoltarea lor durabilă și cea a planetei; o *reflecție privind o descresștere sustenabilă în țările dezvoltate*; **socialul**. Factorii sociali ai dezvoltării durabile sunt accesul la educație, habitat, alimentație, îngrijirile medicale pentru:

¹¹ BRUNDTLAND Gro Harlem, *Notre avenir à tous, Rapport de la Commission mondiale sur l'environnement et le développement*, 1988, p. 51.

¹² Jean-Paul MARECHAL, *Alternatives Economiques*, n°191, Avril 2001, p. 80.

¹³ *Le développement durable* http://www.ritimo.org/dossiers_the_matiques/developpement_durable/dd_intro.html.

satisfacerea nevoilor esențiale ale populației; combaterea excluziunii sub toate formele sale (sociale, profesionale etc.); stabilizarea creșterii demografice; controlul creșterii urbane și al fluxurilor migratoare; democrația participativă. Dezvoltarea durabilă pretinde democrație și participare efectivă la această democrație, adică ceea ce se numește **democrație participativă**.

Acești patru piloni trebuie să fie în interacțiune constantă: dezvoltarea socială și economică, mediul și cetățenia trebuie să fie considerate ca într-o legătură indestructibilă, la toate nivelurile organizării societăților umane și a mediilor lor de existență; dezvoltarea durabilă este afacere locală, națională, internațională; ea nu se va realiza decât dacă fac front comun de luptă și solidaritate: pentru gestionarea durabilă a resurselor, pentru dispariția dezechilibrelor sociale și economice, pentru democrație.

Procesul realizării dezvoltării durabile semnifică limitarea sau eliminarea efectelor pe care le pot genera pericolele, riscurile și amenințările de securitate. Pe de altă parte, contracararea provocărilor de securitate (pericole, riscuri și amenințări) înseamnă, de fapt, asigurarea securității locale și naționale. Astfel, se poate afirma că există o strânsă legătură între dezvoltarea durabilă a unei țări și securitatea ei. Definierea acesteia din urmă, este necesar să fie adaptată la realitățile de astăzi, care impun ca accentul să fie tot mai mult pus pe securitatea populației țării. Practic, dezvoltarea durabilă a țării, pe **planurile economic, social, de mediu și politic** (democrație participativă), pune bazele temeinice pentru securitatea populației¹⁴. Astfel, în **plan economic**, dezvoltarea durabilă prin atingerea obiectivelor propuse asigură, printre altele: *creșterea cantității și calității bunurilor și serviciilor oferite populației; folosirea eficientă și eficientă a populației active prin posibilitatea reală a ocupării unui loc de muncă; amplificarea volumului investițiilor naționale și străine; întărirea infrastructurii* (transport, comunicații, apă, produse petroliere etc.). Aceasta înseamnă că securitatea națională și desigur și cea umană are o componentă economică solidă și fiabilă. Atingerea obiectivelor dezvoltării durabile, **pe plan social**, conduce la întărirea componentei sociale a securității naționale și a securității umane.

¹⁴ În opinia noastră, termenii „securitatea populației” și „securitatea umană”, în prezentul studiu, sunt sinonimi. (N. A.)

Persoanele care au satisfăcute nevoile esențiale, au un loc de muncă sigur și pe termen lung, au acces la educație, asistență medicală și la protecție socială se simt în siguranță, trăiesc un sentiment de satisfacție. **În planul mediului**, dezvoltarea durabilă oferă garanția că populația va trăi și munci într-un mediu sănătos, iar generațiile viitoare nu se tem că resursele naturale vor fi epuizate. Din punctul de vedere al securității aceasta înseamnă că există în mod real componenta de mediu a securității naționale și a celei umane. Din punct de vedere **politic**, dezvoltarea durabilă creează condițiile participării populației la treburile publice fie direct, fie prin reprezentanți. Acest fapt se reflectă în materie de securitate națională și de securitate umană prin existența și funcționarea normală a componentei politice a acestora.

În opinia noastră, există o strânsă legătură între dezvoltarea durabilă și securitatea națională/securitatea populației. Practic, dezvoltarea durabilă creează și consolidează condițiile necesare și suficiente limitării/eliminării efectelor pericolelor, riscurilor și amenințărilor de securitate. Altfel spus, dezvoltarea durabilă a unei țări conduce la eliminarea insecurității populației prin întărirea securității naționale pe toate componentele sale. O asemenea situație se realizează prin:

- *demersuri coerente ale autorităților publice, sectorului privat și societății civile naționale în domeniul securității și dezvoltării durabile*. Un demers esențial îl reprezintă instaurarea, la toate nivelurile administrației, a mecanismelor ce vizează acțiuni pentru dezvoltarea durabilă care trebuie să fie coerentă și să acopere ansamblul sferelor de acțiune guvernamentală, mai ales în domeniul reformei sistemelor de securitate ca și în alte domenii ce interesează securitatea;

- *ameliorarea coerenței strategiilor pe care guvernării și alți actori implicați social, economic și politic le desfășoară* pentru a aborda chestiunile de securitate și de dezvoltare durabilă a tuturor localităților și zonelor țării. Coerența presupune mobilizarea, în serviciul obiectivului comun, a întregii palete a mijloacelor de acțiune și a instrumentelor de finanțare la dispoziție în domeniile schimburilor, finanțelor și investițiilor, a apărării și cooperării pentru dezvoltare. De altfel, o dezvoltare durabilă este incompatibilă cu conflictele sociale, cu insecuritatea populației;

- punerea în practică coerentă și adaptată de strategii guvernamentale prin care ministerele sunt determinate să coopereze adecvat, adică flexibil, creator, responsabil. Adoptarea demersurilor coordonate presupune elaborarea de strategii globale și specifice la context, ca și mijloace suplimentare, inclusiv punerea în practică de noi dispozitive instituționale.

Pe de altă parte, existența și afirmarea securității naționale/securității populației creează condițiile propice, necesare și suficiente, dezvoltării durabile a țării. Deci, se poate spune că relația între dezvoltarea durabilă a unei țări și contracararea pericolelor, riscurilor și amenințărilor de securitate este una biunivocă definită prin interdependență semnificativă și constantă. Cu alte cuvinte, dezvoltarea durabilă generează securitate, iar aceasta din urmă creează condiții favorabile afirmării dezvoltării durabile.

1.4.1.3. Siguranța cetățeanului și strategiile sectoriale de protejare a sa

Siguranța cetățeanului se poate asigura, în afara bunei guvernări și a dezvoltării durabile, și folosind o serie de strategii sectoriale. Printre acestea din urmă avem în vedere următoarele: *Strategia națională de prevenire a situațiilor de urgență*, *Strategia națională de ordine publică 2010-2013*, *Strategia energetică a României 2007 – 2020*, *Strategia Națională antidrog 2005-2012*.

La asigurarea securității umane contribuie atât buna guvernare, cât și dezvoltarea economică și socială durabilă. În plus, ființa umană este amenințată și de fenomene ale naturii, care, de regulă, odată produse generează ceea ce poartă numele de „situații de urgență”. Pentru a limita sau minimiza consecințele unor inundații, tornade, ploi torențiale, alunecări de teren, cutremure de pământ etc., la nivel național, în România, s-a elaborat „*Strategia națională de prevenire a situațiilor de urgență*¹⁵”. Elaborarea acestei strategii a fost determinată de necesitatea asigurării unui mediu optim de muncă și viață pentru cetățenii României.

Pe de altă parte, practica mondială a demonstrat că evenimentele generatoare de situații de urgență nu pot fi evitate, însă,

¹⁵ *Strategia națională de prevenire a situațiilor de urgență*, http://www.mai.gov.ro/Documente/Transparența%20decizionala/Anexa_strategie_sit_urgent_a.pdf.

uneori, acestea pot fi gestionate, iar efectele lor pot fi reduse printr-un proces sistematic ce implică stabilirea de măsuri și acțiuni menite să contribuie la diminuarea riscului asociat acestor fenomene. Caracteristic managementului situațiilor de urgență este faptul că predictibilitatea locului de manifestare a situațiilor respective determină posibilitatea avertizării populației din zonele potențial a fi afectate, precum și a autorităților administrației publice centrale și/sau locale.

Managementul situațiilor de urgență înseamnă aplicarea unor politici, proceduri și practici având ca obiective identificarea, analiza, evaluarea, tratarea, monitorizarea și reevaluarea riscurilor în vederea reducerii acestora astfel încât comunitățile umane și cetățenii, să poată trăi, munci și să-și satisfacă trebuințele și aspirațiile într-un mediu fizic și social durabil.

Totodată, elaborarea „Strategiei naționale de prevenire a situațiilor de urgență” a fost impusă și de modificarea radicală a cadrului normativ de nivel superior, de recomandările organismelor internaționale care impun necesitatea euroconformizării practicii și procedurilor în materie de situații de urgență și, mai ales, de solicitarea imperativă de a oferi un răspuns adecvat la creșterea așteptărilor comunității față de prestația profesională a componentelor Sistemului Național de Management al Situațiilor de Urgență.

În acest context, se impune amplificarea măsurilor de menținere a nivelului de siguranță a persoanelor, colectivităților și bunurilor, în scopul identificării, înregistrării și evaluării tipurilor de risc, pentru înștiințarea factorilor interesați, avertizarea populației, limitarea, înlăturarea sau contracararea factorilor de risc, precum și a efectelor negative și a impactului produs de evenimentele excepționale respective.

În ultimii ani se constată creșterea frecvenței manifestării riscurilor care amenință viața și sănătatea populației, mediul înconjurător și valorile patrimoniului național, precum și apariția unor noi riscuri, generate îndeosebi de schimbările climatice și diversificarea activităților economice care utilizează, produc și comercializează substanțe/materiale periculoase. Este, astfel, evident că securitatea națională poate fi pusă în pericol de o serie de fenomene grave, de natură geofizică, meteo-climatică ori asociată,

inclusiv ca urmare a unor activități umane periculoase, dăunătoare sau iresponsabile. Între acestea se pot înscrie catastrofele naturale, industriale, ecologice ori posibilitatea crescută a producerii unor pandemii. Totodată, inundațiile care au afectat întinse regiuni ale țării, în ultimii ani, au scos în evidență vulnerabilitatea comunităților umane expuse riscului, manifestată prin slaba lor capacitate de a putea absorbi efectele fenomenului și de a se reface după trecerea acestuia.

Obiectivul fundamental al strategiei îl reprezintă consolidarea capacității instituțiilor specializate și a autorităților administrației publice locale și naționale pentru prevenirea producerii situațiilor de urgență, precum și pentru gestionarea acestora.

Activitatea de prevenire are ca obiectiv fundamental cunoașterea caracteristicilor și formelor de manifestare a riscurilor, realizarea, în timp scurt, în mod organizat și printr-o concepție unică, a măsurilor necesare, credibile, realiste și adecvate de protecție a populației în cazul apariției situațiilor de urgență, în scopul eliminării sau limitării pierderilor de vieți omenești, valorilor materiale și protecția mediului.

Strategia națională de prevenire a situațiilor de urgență conține atât *obiective generale* (economice, sociale și de mediu), cât și *obiective specifice* (prevenirea situațiilor de urgență generate de riscuri naturale, prevenirea situațiilor de urgență generate de riscuri tehnologice - accidente industriale, accidente nucleare și radiologice, accidente pe timpul transportului materialelor periculoase -, prevenirea incendiilor)¹⁶. Aceste obiective sunt aduse la îndeplinire de către autoritățile centrale și locale, cetățeni prin planuri, programe și parteneriate.

Complementar acestei strategii de prevenire a situațiilor de urgență apreciem că este „*Strategia națională de ordine publică 2010-2013*”¹⁷. Aceasta oferă ansamblul obiectivelor majore pe

¹⁶ *Strategia națională de prevenire a situațiilor de urgență*, http://www.mai.gov.ro/Documente/Transparenta%20decizionala/Anexa_strategie_sit_urgent_a.pdf, pp. 7-10.

¹⁷ *Strategia națională de ordine publică 2010-2013*, http://www.dreptonline.ro/legislatie/hg_1040_2010_strategia_nationala_de_ordine_publica_2010_2013.php.

termen mediu, în domeniul ordinii publice, coroborate cu principalele modalități de realizare și resurse necesare pentru menținerea, asigurarea și restabilirea ordinii publice și contribuie la stabilirea unei direcții unitare, la nivelul tuturor instituțiilor de ordine publică. Într-un spațiu european, pentru fiecare cetățean trebuie să existe un mediu de securitate, în care libertatea, securitatea și justiția sunt garantate. Astăzi, este necesar să se construiască un sistem integrat de ordine publică orientat proactiv către nevoile de securitate și în serviciul cetățenilor.

Mai mult ca oricând, este necesar ca la nivelul sistemului de ordine publică să se cristalizeze o cultură strategică bazată pe cunoașterea în profunzime a realității României și a tendințelor majore desprinse din evoluția globală a amenințărilor criminalității. Astfel, se creează premisele proiectării unei noi arhitecturi, care să permită valorificarea integrată a capacităților instituționale, promovarea de standarde operaționale, ocupaționale și profesionale și prioritizarea eforturilor în aplicarea Legii.

Libertatea de mișcare, protecția, inclusiv juridică, a persoanelor celor mai vulnerabile, a femeilor și copiilor victime ale violentei, a persoanelor dependente, protecția datelor cu caracter personal și a vieții private, participarea la viața democratică a Uniunii Europene, beneficierea de protecție în țările terțe trebuie să fie consolidate. Dezvoltarea protecției civile în fața dezastrelor naturale sau a situațiilor de urgență trebuie asigurată.

*Strategia energetică a României 2007 – 2020*¹⁸ este un alt document care, prin transpunerea lui în viață, va contribui la siguranța cetățeanului, la menținerea și ridicarea calității vieții acestuia. În acest sens, un rol esențial îl joacă atât obiectivul general, cât și obiectivele strategice ale acestei strategii naționale. Astfel, **obiectivul general** al strategiei sectorului energetic îl constituie satisfacerea necesarului de energie atât în prezent, cât și pe termen mediu și lung, la un preț cât mai scăzut, adecvat unei economii moderne de piață și unui standard de viață civilizată, în condiții de

¹⁸ *Strategia energetică a României pentru perioada 2007-2020*, <http://www.enero.ro/doc/STRATEGIA%20ENERGETICA%20A%20ROMANIEI%20PENTRU%20PERIOADA%202007-2020.pdf>.

calitate, siguranță în alimentare, cu respectarea principiilor dezvoltării durabile.

În calitate de **obiective strategice** sunt menționate: *siguranța energetică* (creșterea siguranței energetice prin asigurarea necesarului de resurse energetice și limitarea dependenței de resursele energetice de import; diversificarea surselor de import, a resurselor energetice și a rutelor de transport a acestora; creșterea nivelului de adecvanță a rețelelor naționale de transport a energiei electrice, gazelor naturale și petrol; protecția infrastructurii critice); *dezvoltarea durabilă* (creșterea eficienței energetice; promovarea producerii energiei pe bază de resurse regenerabile; promovarea producerii de energie electrică și termică în centrale cu cogenerare, în special în instalații de cogenerare de înaltă eficiență; susținerea activităților de cercetare-dezvoltare și diseminare a rezultatelor cercetărilor aplicabile; reducerea impactului negativ al sectorului energetic asupra mediului înconjurător; utilizarea rațională și eficienta a resurselor energetice primare); *competitivitate* (dezvoltarea piețelor concurențiale de energie electrică, gaze naturale, petrol, uraniu, certificate verzi, certificate de emisii a gazelor cu efect de sera și servicii energetice; liberalizarea tranzitului de energie și asigurarea accesului permanent și nediscriminatoriu al participanților la piață la rețelele de transport, distribuție și interconexiunile internaționale; continuarea procesului de restructurare și privatizare în sectoarele energiei electrice, termice și gazelor naturale; continuarea procesului de restructurare pentru sectorul de lignit, în vederea creșterii profitabilității și accesului pe piața de capital).

*Strategia Națională antidrog 2005-2012*¹⁹ este elaborată în concordanță cu prevederile noii Strategii Europene în domeniu și stabilește obiectivele generale și specifice pentru reducerea cererii și ofertei de droguri, pentru întărirea cooperării internaționale și dezvoltarea unui sistem global integrat de informare, evaluare și coordonare privind fenomenul drogurilor. Scopul strategiei este menținerea la un nivel scăzut a consumului de droguri în rândul populației generale, în prima etapă (2-4 ani), și de reducere a cazurilor de noi consumatori, în a doua etapă, în paralel cu reducerea criminalității organizate în legătură cu drogurile. La sfârșitul

¹⁹ *Strategia națională antidrog*, <http://www.ana.gov.ro/rom/strategia1.htm>.

perioadei 2005-2012, în România va funcționa un sistem integrat de instituții și servicii publice, care va asigura reducerea incidenței și prevalenței consumului de droguri în rândul populației generale, asistența medicală, psihologică și socială a consumatorilor de droguri și eficientizarea activităților de prevenire și combatere a producției și traficului ilicit de droguri și precursori. Practic, transpunerea în viață a prevederilor sale va contribui la creșterea siguranței cetățeanului care astfel va fi într-o foarte bună măsură ferit de tentația drogurilor fie în calitate de consumator, fie ca distribuitor.

Transpunerea în viață a strategiilor nonmilitare și a celor militare se face, în mod concertat, sistematic și coerent, de către o paletă largă de actori instituționali și noninstituționali. În prima categorie se includ²⁰: serviciile de informații și protecție pentru riscurile și amenințările de securitate; structurile specializate ale Ministerului Administrației și Internelor, Ministerului Justiției și Parchetului General, precum și de celelalte structuri guvernamentale cu atribuții în domeniile prevăzute în lege²¹; Serviciul Român de Informații este autoritatea informativă responsabilă, potrivit competențelor stabilite prin lege, pentru realizarea și asigurarea securității naționale. În realizarea obiectului său de securitate Serviciul Român de Informații derulează activități de informații și contrainformații pe întreg teritoriul României cu scopul de a preveni producerea situațiilor de natură a afecta securitatea națională; Ministerul Apărării Naționale este responsabil de elaborarea strategiilor, politicilor și reglementărilor în domeniul informațiilor pentru apărare, în care sens planifică, organizează și desfășoară activități de informații, contrainformații și securitate militară, pe timp de pace, în situații de criză și la război și asigură informațiile necesare pentru luarea deciziilor politico-militare și militare în domeniul apărării naționale; Ministerul Administrației și Internelor organizează și desfășoară activitățile de informații, și contrainformații strict necesare realizării protecției informațiilor clasificate, misiunilor, patrimoniului și personalului propriu; Ministerul de Externe, prin departamentele sale specializate, elaborează politica externă a statului român și contribuie la

²⁰ *Legea securității naționale* (proiect), art.3, 7, 8, 9, 10,11.

²¹ *Ibidem*, art. 4.

producerea securității prin dezvoltarea relațiilor României cu aliații săi din cadrul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord.

Este evident că, în prezent, capacitatea militară nu este decât o componentă a strategiei globale ce permite să se asigure securitatea cetățenilor săi în țară și în afara acesteia. Principiul securității umane, inerent politicii externe a României, recunoaște că securitatea statelor este esențială, dar că ea nu este suficientă pentru a garanta securitatea persoanelor. Este primordial să se atace cauzele nonmilitare ale conflictelor ce destabilizează societățile și creează condiții propice dezvoltării extremismelor politice sau religioase. Din cauza pericolelor pe care le reprezintă statele eșuate sau prost guvernate, comunitatea internațională trebuie să le ajute pe acestea să-și întărească instituțiile guvernamentale și sistemele lor judiciare, să-i responsabilizeze pe conducătorii acestora și să apere primordialitatea dreptului. Stabilizarea statelor eșuate implică prevenirea conflictelor și sprijinul reconstrucției statelor ce ies dintr-un conflict. România poate duce la bun sfârșit aceste sarcini decât cu concursul celorlalte guverne, instituții multilaterale, a sectorului privat și a organizațiilor societății civile.

De asemenea, parteneriatele internaționale sunt esențiale pentru a contracara celelalte amenințări ca sărăcia, bolile infecțioase și degradarea mediului. Trebuie să se apere calitatea aerului și a apei, nu doar pentru propria noastră securitate, ci pentru stabilitatea mondială.

Totodată, România abordează celelalte chestiuni de securitate cu mijloace ale unei acțiuni multilaterale pe celelalte fronturi. Astfel, țara noastră este parte a mai multor acorduri internaționale referitoare la: interdicția folosirii, stocării, producției și transferului de mine antipersonal și asupra distrugerii lor; protocolul de la Kyoto; controlul armamentelor, neproliferarea și dezarmarea.

În același timp, România, ca stat membru al NATO și al Uniunii Europene se implică activ și responsabil în prevenirea crizelor și gestionarea conflictelor internaționale. În acest sens, amintim participarea cu jandarmi în Kosovo, cu structuri militare în Irak și Afghanistan.

Începând cu 1 ianuarie 2007, România participă cu drepturi depline la activitățile derulate de structurile politico-militare ale Uniunii Europene în diverse formate, precum: miniștrii apărării

(reuniuni informale și cele derulate în formatul Consiliului Afaceri Generale și Relații Externe), directorii politici din ministerele apărării din statele membre UE, reuniunile Comitetului Militar al UE inclusiv la nivelul șefilor Statelor Majore din statele membre UE, reuniunile Grupului Politico-Militar. „Intrarea” în UE a condus, de asemenea, și la aderarea la Agenția Europeană de Apărare (EDA), structură care are un rol cheie în dezvoltarea capabilităților de apărare pentru operațiile de managementul crizelor sub egida PESA. În acest context, România este interesată să participe la inițiativele europene de cooperare în domeniul armamentelor și la proiectele de cercetare și tehnologie din domeniul apărării derulate sub egida Agenției.

A doua categorie de actori implicați în implementarea strategiilor de securitate militare și nonmilitare include: organizații cu vocație securitară ale societății civile naționale; sectorul privat; cetățenii români. Fiecare dintre acești actori contribuie, prin metode, tehnici și procedee specifice, la asigurarea și garantarea securității naționale, la siguranța cetățeanului.

1.4.2. Strategii militare de contracarare a riscurilor și amenințărilor de securitate

Strategia militară poate fi privită din mai multe unghiuri de vedere. Mai întâi, aceasta poate fi analizată ca disciplină științifică ce se studiază în diferite instituții militare de învățământ. Apoi, strategia militară poate fi cercetată în calitate de concept al științei militare. În fine, ea poate fi văzută ca document al unei țări în materie de apărare și securitate națională.

În literatura de specialitate se întâlnesc diferite variante ale strategiei militare. Astfel, se vorbește despre: **strategia militară de descurajare; strategia militară preemptivă; strategia militară preventivă.**

1.4.2.1. Strategia militară de descurajare

În domeniul apărării, sensul militar al termenului, *descurajarea* constă în a determina un stat, un grup de state sau o alianță militară să prefere pacea în locul unui război prea costisitor pentru atacant. Pe plan strict argumentativ, descurajarea este o formă retorică ce se

bazează pe elemente dialectice²². Ea operează în virtual pentru a avea efecte în lumea reală. În acest sens, ea constituie un model mintal întrucât ea acționează natural asupra registrului psihologic. Scopul său este de o manieră esențială negativ deoarece vizează neutralizarea acțiunii adversarului înainte ca aceasta să fie inițiată. Cu alte cuvinte, esențial este să se găsească formula prin care să se convingă adversarul de inutilitatea acțiunii sale chiar înainte de a se produce aceasta.

Ideea este veche. În acest sens, să ne amintim de „*Si vis pacem, para bellum*”. Astăzi, descurajarea dobândește o nouă dimensiune datorită armelor de distrugere în masă. Pe durata Războiului Rece, se vorbea de un echilibru al terorii. De fapt, atât NATO, cât și Pactul de la Varșovia își întemeiau descurajarea pe deținerea armei nucleare și pe posibilitatea folosirii ei în caz de agresiune din partea celuilalt bloc militar. Teama de consecințele utilizării armei nucleare a făcut ca pe timpul Războiului Rece cele două blocuri militare să nu se confrunte în mod direct prin mijloace „clasice de luptă” niciodată și cu atât mai mult prin apelul la arma nucleară. Practic, în perioada amintită s-a asistat la o acerbă competiție a înarmărilor celor două tabere. Datorită excepționalei sale puteri letale arma nucleară a apărut vreme îndelungată ca armă de presiune politică. Astfel, se poate explica rolul forței de descurajare nucleară franceză, elaborată din 1958 de către generalul de Gaulle.

Doctrinile cele mai reprezentative în materie de strategie nucleară sunt doctrina Dulles, sau doctrina de represalii masive, și doctrina Mac Namara. Prima a fost doctrina nucleară a SUA din perioada 1953-1954 și ea se fonda pe un principiu simplu: orice atac sovietic împotriva unei țări membră a NATO expunea URSS la represalii masive asupra orașelor sale, fără preaviz și reținere. În 1962, doctrina Dulles a fost înlocuită cu doctrina Mac Namara (cunoscută sub numele de doctrina ripostei graduale) care devenea linia geopolitică aleasă de americani în materie de strategie nucleară: ea implica un recurs progresiv și adaptat la armele de distrugere în masă. În cazul în care descurajarea eșua, refuzând o strategie

²² N. LYGEROS, *La dissuasion: une stratégie virtuelle d'une efficacité réelle*, <http://www.lygeros.org/0296-fr.html>, p. 1.

nucleară apocaliptică, doctrina Mac Namara căuta un mijloc de continuat negocierile pentru a pune capăt conflictului, chiar după o primă folosire a armelor nucleare.

Există două tipuri de descurajare: *descurajarea unilaterală* și *descurajarea bilaterală*. În ambele cazuri, raportul de forțe între state este determinant. Iată câteva exemple: 1) India și Pakistan posedă fiecare arma nucleară (relație simetrică) dar prin această descurajare niciuna dintre cele două state nu încearcă să facă uz de acest tip de armă; 2) episodul debarcării în Baia porcilor din Cuba ilustrează un raport de forțe asimetric. SUA dispunea de o netă superioritate nucleară.

Doctrina lui George Kennan (diplomat american) consta în descurajarea și îndiguirea URSS. În acest scop, ea a folosit factorul militar ca o sabie a lui Damocles mai degrabă decât ca o forță distrugătoare angajată într-un moment sau altul împotriva inamicului. Cursa epuizantă a înarmării la care s-au angajat cele două mari puteri –SUA și URSS – și acumularea de o parte și de alta de un arsenal nuclear uriaș care paradoxal a servit pacea. Într-adevăr, convingerea Moscovei și a Washingtonului existența posibilității de distrugerea mutuală a făcut ca doctrina lui George Kennan să aibă succes. În plus, această doctrină deschidea calea competiției între cele două mari puteri pe plan politic, economic, ideologic și cultural²³.

Astăzi, descurajarea se poate fonda și pe recunoașterea forței militare de care dispune un stat sau o alianță politico-militară de către oricare stat sau grup de state ce ar dori să-l/să o atace cu mijloace militare.

Mesajul descurajator nu poate fi astăzi de aceeași natură cu cel din timpul Războiului Rece căci dictatorii gândesc și acționează mai mult în termeni de putere și profit personale decât în interesul și profitul populației și a țării lor. Pentru a descuraja un agresor de acest tip, trebuie într-adevăr, potrivit acestor demersuri, să ameninți cu atacarea a ceea ce este esențial în ochii săi, adică puterea și susținerea sa, resursele economice personale, chiar viața sa și cea a apropiaților săi. În termeni de mijloace, este necesar să se dispună de capacități de

²³ Hmida BEN ROMDHANE, *L'héritage de George Kennan: Une stratégie à méditer*, <http://www.tunizien.com/33729-tunisie--lheritage-de-george-kennan.html>

distrugere adaptate la aceste obiective, că este vorba de mijloace convenționale de înaltă tehnologie (descurajare convențională) sau cu arme nucleare miniaturizate ce permit, prin precizia lor și slaba încărcătură, să se realizeze „lovituri chirurgicale”²⁴. Dezvoltarea acestor noi mijloace, ce pot să distrugă case dar nu un oraș în totalitate, ar permite executarea de „lovituri adaptate” și/sau „lovituri limitate. În realitate, aceste noi strategii de descurajare, sau mai bine spus noile tipuri de armamente nucleare propuse, au avut o primire defavorabilă din partea autorităților politice care se tem că noile arme nucleare părăsesc sfera descurajării pentru a intra în cea a luptei, a folosirii lor efective în teatrele de operații.

După 1945, ca urmare a creșterii importanței rolului atribuit armelor nucleare într-un eventual conflict armat, s-a trecut de la strategia de acțiune tradițională la o strategie de descurajare de esență nouă. Generalul Beaufre²⁵ a fondat teoria strategică privind modurile de punere în practică a acestei strategii: un mod activ, *acțiunea*, și un mod negativ, *descurajarea*. De fapt, se poate vorbi de descurajare atunci când teama agresorului de consecințele acțiunii sale este atât de mare încât îl oprește să treacă la fapte.

Astăzi, se vorbește de complementaritatea acestor două moduri. *Strategia acțiunii* este cea care a existat din totdeauna în istorie. Ea aparține domeniului strategiei convenționale. Scopul său este pozitiv: a acționa militar pentru a constrânge adversarul prin folosirea forței. Dacă, tradițional, acțiunea strategică era îndreptată esențial spre forțele armate inamice, dezvoltarea aviației a permis să se exercite această constrângere direct asupra populației sau a guvernului advers, prin bombardament strategic convențional.

Dimpotrivă, *strategia descurajării* vizează drept scop să convingă adversarul să nu acționeze, să renunțe la o agresiune militară pe care o avea în vedere. Astfel, strategia se bazează pe

²⁴ Stéphane ABRIAL, Annie BOURDIL, Hervé BRIOT, Jean-Yves CAPUL, Paul DESTABLE, *La dissuasion nucléaire est-elle encore nécessaire dans le contexte géostratégique actuel?*, <http://lesrapports.ladocumentationfrançaise.fr/BRP/004001630/0000.pdf>, p. 64.

²⁵ Cf. Serge GADAL, *Dissuasion et action*, http://www.cesa.air.defense.gouv.fr/IMG/pdf/Dissuasion_et_action-2.pdf, p. 1.

folosirea forței (strategia acțiunii) sau *amenințarea cu folosirea sa* (strategia de descurajare).

Strategia nucleară este în esență o strategie de descurajare. Într-adevăr, dacă strategia nucleară ar putea teoretic să urmărească un scop pozitiv. Factorul nuclear a stat la baza strategiilor militare ale lumii occidentale, determinând toate funcțiile de apărare. Armele nucleare erau considerate atât semne supreme ale puterii politice, cât și ca instrumente militare indispensabile. Dizolvarea Pactului de la Varșovia și disoluția URSS au schimbat radical peisajul geostrategic și, ca un corolar, a bulversat percepția nucleară. Fără amenințarea masivă, arma nucleară și-a pierdut funcția sa militară imediată. Față cu noile amenințări de după Războiului Rece, ea pare atât inoportună, cât și insuficientă. Pierderea semnificației militare a antrenat o reducere enormă a greutateii sale politice: astăzi, o mare putere se definește mai puțin prin statutul său nuclear dar esențial prin performanța economică. În același timp, disoluția URSS și Războiul din Golf au atras atenția internațională asupra noilor pericole ale proliferării. Anarhia nucleară amenință să urmeze ordinii nucleare din vremea Războiului Rece. O delegitimare progresivă a armelor nucleare este consecința acesteia²⁶. Dat fiind aceste schimbări, chestiunea nucleară a acordat atenție, în acești ultimi ani, aproape exclusiv neproliferării și dezarmării²⁷.

Astfel, actuala discuție privind descurajarea europeană este o consecință logică a modificărilor ce s-au produs după căderea zidului Berlinului. Atât timp cât armele nucleare rămân un element cheie al securității occidentale, chiar în calitate de ultim mijloc convingător împotriva reapariției marilor conflicte, dezbaterile asupra unei identități europene de apărare cuprinde obligatoriu această dimensiune. Bruno Tertrais, de exemplu, distinge patru etape succesive în construcția descurajării europene²⁸: o *descurajare reciprocă* (mutualized deterrence). Aceasta se va baza pe un

²⁶ Marcel DUVAL, *Perspectives d'avenir de la dissuasion française*, Défense Nationale, décembre 1996, p. 7-20.

²⁷ Burkard SCHIMIT, *L'Europe et la dissuasion nucléaire*, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/occ003.pdf>, p. 1.

²⁸ Bruno TERTRAIS, *Europe's Nuclear Future(s)*, Adelphi Paper, 1997, în note 10.

angajament de apărare mutuală confirmată, incluzând explicit o dimensiune nucleară. În cadrul UEO, un comitete nuclear cu reprezentanți ai țărilor interesate ar putea trata aspectele politice ale descurajării; *descurajarea comună* (common deterrence). Un angajament mutual la o apărare comună ar fi completată de un comitet european de planificare și de consultare; *descurajarea întrunită* (joint deterrence). Franța și Anglia ar partaja formal decizia de folosire, ceilalți participanți nonnucleari dispunând de un drept de veto; *descurajarea unificată* (single deterrence). Aceasta sub autoritatea politică federală ar avea o forță de descurajare europeană, complet integrată cu un singur comandament.

Desigur, acesta este un punct de vedere interesant și util înțelegerii rolului actual al strategiei descurajării la nivel european. Totuși, rămâne de văzut cum va evalua concepția privind apărarea comună europeană.

În esență, se poate aprecia că și pe viitor strategia descurajării, îndeosebi a celei întemeiată și pe posesia armei nucleare, va rămâne de actualitate.

1.4.2.2. *Strategia militară preemptivă*

Astăzi, îndiguierea și descurajarea, apreciate doctrine ale Războiului Rece nu mai sunt suficiente pentru a asigura pacea și stabilitatea în lume. În acest sens, Washington-ul estimează că datorită naturii potențialilor adversari, grupuri teroriste și state eșuate, descurajarea nu mai poate fi răspunsul unic și că opțiunea pentru „acțiune preemptivă” trebuie să fie avută în vedere²⁹. Înainte de a încerca o descriere a ceea ce am denumit „strategie militară preemptivă” vom efectua o explicare a termenilor preemptiv și preventiv. Astfel, în limba engleză se face distincție între *preemptiv* și *preventiv*, în timp ce în limba franceză nu se cunoaște decât termenul *preventiv*. Cu toate acestea și în Franța, în mediul politic și militar se vorbește tot mai intens de loviturile preemptive³⁰. În limba română se folosesc ambii termeni. De asemenea, limbajul strategic

²⁹ *Preemptive action, la guerre impériale américaine*, <http://membres.multimania.fr/returnliberty/preemptive.htm>, p. 3.

³⁰ Jean-Dominique MERCHET, *Les frappes "préemptives", une doctrine française*, <http://secretdefense.blogs.liberation.fr/defense/2007/10/les-frappes-pre.html>

american separă lovitura „preventivă” sau „rece” de lovitura „preemptivă” sau „caldă”. Astfel, atacul „preemptiv” sau „cald” ar fi acțiunea de ripostă anticipată la o amenințare iminentă. Pentru SUA, un război „preemptiv” poate fi dus în cazul existenței probelor materiale ce demonstrează iminența unui pericol în materie de securitate ce impune necesitatea de a acționa. Războiul „preventiv” sau „rece” se folosește atunci când se urmărește angajarea în lupta împotriva unei amenințări de natură strategică (exemplu de război preventiv strategic: războiul din Vietnam pentru a împiedica propagarea comunismului în sud-estul asiatic).

În același timp, termenul de „război preemptiv” implică, pe lângă un adversar concret, o amenințare reală și care poate fi constatată prin mijloace adecvate. Numai în astfel, această amenințare poate fi asimilată și recunoscută de dreptul internațional ca un recurs legal la *legitima apărare*. Într-adevăr, Carta ONU stipulează la articolul 51 că „nicio dispoziție a prezentei Carte nu aduce atingere dreptului natural al legitimei apărări, individuale sau colective, în cazul în care un membru al ONU este obiectul unei agresiuni armate până ce Consiliul de Securitate ar lua măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale”. În mod unic, în cazul unei agresiuni armate, un război preemptiv este legal dar nu aceiași legitimitate are recursul la forță în cazul unei amenințări percepută ca fiind îndreptată împotriva intereselor naționale ale unui stat sau ale altuia.

În esență, războiul preemptiv ar servi ca răspuns la ecuația următoare: rețele teroriste –state eșuate - arme de distrugere în masă. Aceste trei elemente individual sau întrunit reprezintă o amenințare pentru securitatea națională, regională și internațională. Însă declanșarea loviturilor preemptive din partea statului ce se simte amenințat trebuie să se producă atunci când există indici fermi privind iminența agresiunii asupra sa. Prin această acțiune preemptivă statul cel o folosește caută să-și asigure un avantaj strategic. De aceea, cel care apelează la loviturile preemptive stabilește ce tabără va fi prima care va juca rolul de țintă. Această strategie nu este nouă și a fost deja folosită în războiul din 1967 declanșat de Israel.

În același timp, se cuvine făcută distincția între operațiile preemptive și operațiile preventive. „O operație preemptivă constă într-o acțiune imediată pe baza probelor ce indică că un inamic este

pe punctul de a te lovi. Deci, acțiunea este legitimă: preemțiunea este foarte aproape de noțiunea de legitimă apărare autorizată statelor prin articolul 51 al Cartei ONU. În schimb, o operație preventivă implică acțiuni întreprinse pentru a împiedica o amenințare viitoare plauzibilă dar ipotetică, adică fără probe și fără legitimitate”³¹.

În documentul oficial „Préparer les engagements de demain”³² este explicit scris că, în cadrul luptei împotriva proliferației, o logică de coerciție ar putea să antreneze lovituri preemptive în caz de legitimă apărare, lovituri ce ar viza mijloacele de producție, centrele de decizie, locurile de lansare și de comunicare ale inamicului etc.

Americanii sunt partizanii atacurilor preemptive în principal pentru că ei au înțeles că amenințarea de securitate s-a schimbat radical, mai ales după data fatidică de 11 septembrie 2001. Noua amenințare nu cuprinde în mod unic armele nucleare, biologice sau chimice. Acestea nu reprezintă un nou factor în analiza amenințării actuale. Ceea ce a marcat o nouă abordare este conjugarea a trei amenințări de natură diferită: proliferarea armelor de distrugere în masă, cea a vectorilor lor (rachete și rachete de croazieră) și ameliorarea razei de acțiune și preciziei armamentelor. Din ce în ce mai mult statele și organizațiile neguvernamentale sunt acum în măsură să proiecteze o putere distructivă la mari distanțe. Acestea din urmă reprezintă un factor mai puțin important în analiza amenințării. În schimb, cei care trebuie să se aplece au din ce în ce mai puțin timp pentru a reacționa. NATO a avut întotdeauna ca principiu de a aștepta să aibă dovada că inamicul are intenția de a ataca (de exemplu, mișcarea ostilă de trupe a Pactului de la Varșovia) înainte de a lansa dispozitive de apărare. Această abordare, valabilă pe timpul Războiului Rece, este din ce mai contestată. În zilele noastre, proba că un inamic se pregătește să atace ar putea fi explozia unei arme chimice într-o mare metropolă. Ar fi nejustificat să se aștepte ca un asemenea atac să se producă, ținând seama de numărul probabil de victime. Trebuie să fie în măsură, în caz de urgență, să se

³¹ Jean-Dominique MERCHET, *Les frappes "préemptives", une doctrine française*, <http://secretdefense.blogs.liberation.fr/defense/2007/10/les-frappes-pre.html>.

³² Cf. Jean-Dominique MERCHET, art. cit., p. 1.

contracareze amenințările înainte ca acestea să nu se transforme în realitate.

Americanii fac în mod curent distincția între atacurile preemptive și preventive, o diferență care merge dincolo de dispute. Un atac preemptiv este dus împotriva unui inamic asupra punctului de atac. Un atac preventiv este fondat în mod unic pe posibilitatea că inamicul va ataca. Preemțiunea în calitate de mijloc de apărare poate fi apreciată ca în întregime legitimă dacă pericolul este iminent, dar este în general dificil de justificat un război preventiv în care se desfășoară resurse militare pentru a-și proteja interesele naționale. În practică, totuși, această distincție nu este de loc pertinentă. Pe de o parte, aceste definiții sunt contestate. De fapt, în Europa, anumiți specialiști în drept internațional dau acestor termeni sensul invers. Pe de altă parte, ar fi practic imposibil de a clasa în una dintre aceste categorii de pericole sau de scenarii concrete și specifice care, în orice mod, se pretează la o anumită interpretare. Țara ce folosește forța va pretinde întotdeauna că este vorba de o măsură preemptivă, în timp ce cei care se opun acestei măsuri vor aprecia preventivă sau simplu agresivă.

Oricare ar fi terminologia folosită, nu se mai poate eluda chestiunile cum ar fi: când poate să se facă apel la forțele armate și în care circumstanțe? Nu doar Washington-ul, în caz de pericol extrem, va acționa prin atacuri preemptive. Numeroase țări care mai înainte au exprimat rezerve față de folosirea loviturilor preemptive apreciază acum că ele sunt necesare. Chiar Franța, care mult timp s-a opus cu înverșunare acestor acțiuni preemptive, revendică în noua sa programare militară, dreptul de a-și desfășura forțele de o manieră preemptivă³³. Potrivit sursei citate, și alte state afirmă că își rezervă dreptul la preemțiune. Astfel, Rusia și Australia își rezervă dreptul la preemțiune. Chiar în Japonia, a cărei constituție comportă restricții pe plan militar, guvernul a abordat chestiunea loviturilor preemptive.

Statele nu sunt singurele care s-au aplecat asupra preemțiunii. Astfel, organizațiile și alianțele fac la fel. La Summit-ul NATO de la Praga, în noiembrie 2002, s-a adoptat o nouă doctrină militară pentru a combate terorismul (MC472). Aceasta includea preemțiunea, cel

³³ Karl-Heinz KAMP, Ph. D., *La défense préemptive: Une nouvelle réalité politique*, <http://www.journal.dnd.ca/vo6/no2/views-vues-fra.asp>, p. 2.

puțin implicit. Dacă termenii *preemțiune și legitimă apărare prin anticipare* nu figurează în documentul amintit, este clar că NATO nu exclude loviturile preemptive în lupta împotriva terorismului. La rândul său, Uniunea Europeană a studiat chestiunea loviturilor preemptive împotriva amenințărilor teroriste. Acest aspect este subliniat în strategia de securitate a UE, ce a fost adoptată în decembrie 2003³⁴.

În prezent, o operație militară preemptivă nu mai este, cum se crede în general, o reacție excesivă a unui președinte american la atentatele din 11 septembrie 2001. Practic, ea răspunde unor necesități de asigurare a securității naționale și nu numai. De aceea, loviturile preemptive se cer a fi analizate având în vedere noile amenințări iar comunitatea internațională ar trebui să revadă conceptul de apărare, definindu-l având în vedere actualul mediu de securitate global și actorii statali și nonstatali cu rol esențial în evoluția acestuia în anii ce vin.

Pe de altă parte, loviturile preemptive se impun a fi analizate și din perspectiva dreptului internațional. Astfel, apelul la acest tip de lovituri, potrivit dreptului internațional, nu este întotdeauna legitim. Potrivit unei interpretări stricte, Carta ONU interzice intervențiile militare și dă primordialitate suveranității naționale. Folosirea forței nu poate să se justifice decât în caz de legitimă apărare sau a autorizării ei de către Consiliul de Securitate. Expresia *state delincvente*, la modă de câțiva ani, lasă să se înțeleagă că o țară care nu ține seama de valorile fundamentale, de regulă, promovate în societățile democratice occidentale, poate să-și piardă drepturile în calitate de națiune, ceea ce pune în discuție primordialitatea suveranității naționale. Pe de altă parte, acțiunile umanitare ale unor state sau organizații politico-militare nu respectă întotdeauna interpretarea obișnuită a Cartei ONU. De exemplu, acțiunile umanitare ale NATO în Kosovo nu au respectat această interpretare tradițională a Cartei ONU. Cum membrii Consiliului de Securitate al ONU nu au ajuns să se înțeleagă asupra tipului de intervenție armată, Alianța a privilegiat lupta împotriva violărilor flagrante ale drepturilor persoanei în loc de a încerca să pună capăt folosirii forței.

³⁴ *Une Europe sûre dans un monde meilleur*, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/031208ESSIIFR-3.pdf>.

Ca urmare, NATO a plasat protecția drepturilor persoanei deasupra dreptului unui stat de a se apăra împotriva intervențiilor externe. Potrivit opiniei unor autori, aceasta este cheia evoluției dreptului internațional. În loc de a urma reguli rigide, ar trebui de acum înainte să se interpreteze și evalueze situația. Pentru fiecare caz, trebuie să se estimeze valorile fundamentale ale dreptului internațional ce sunt afectate. Din acest punct de vedere, justificarea unui război preemptiv nu se reduce la nevoile umanitare sau la un pericol pus de existența reală sau de presupunerea prezenței armelor de distrugere în masă aflate în posesia unui actor statal și/sau nonstatal. În mod logic, ar fi de conceput să se intervină preemptiv pentru a proteja bogățiile naturale indispensabile vieții dacă, de exemplu, proiecte de baraje dăunătoare din punct de vedere ecologic sau prezența centralelor nucleare nesecurizate în proximitatea unei frontiere generează un redutabil pericol pentru securitatea zonală.

Există aproape întotdeauna un vid juridic când se încearcă să se interpreteze strict dreptul internațional pentru a folosi unui organ discreționar și deliberant. În acest sens, decizia de desfășurare de trupe ar trebui întotdeauna să se ia în deplin consens cu exigențe și criterii precise, cum ar fi iminența pericolului, caracterul plauzibil al amenințării și proporționalitatea mijloacelor folosite. Nici unul dintre aceste criterii nu poate fi măsurat cu exactitate sau nici nu are o forță executorie. În plus, lista condițiilor ce ar permite folosirea de către un stat sau o organizație politico-militară a loviturilor preemptive este incompletă. De aceea, ar fi absolut necesar ca statele și ONU, să organizeze și să desfășoare o dezbatere politică pentru a obține un larg consens asupra modului de abordare a amenințărilor în anii ce vin, ținând seama de noile date în materie de securitate. Totuși, chiar cu existența unui astfel de consens, nu se va putea împiedica niciodată folosirea abuzivă a forței. Nu se poate îndepărta posibilitatea ca un stat să exagereze deliberat importanța pericolului pentru a-și legitima intervenția într-o altă țară sau împotriva unui actor nonstatal. O interpretare strictă a Cartei ONU nu va rezolva această chestiune. În ultimele decenii, au existat suficiente cazuri în care unele țări au încercat să-și justifice operațiile militare sprijinindu-se pe principiile de legitimitate incontestabile.

Pe lângă rolul augmentat al dreptului internațional în asumarea loviturilor preemptive de către un stat sau de către o organizație

politico-militară ar fi necesară fundamentarea riguroasă a deciziei politice de autorizare a punerii în practică a unor asemenea acțiuni. De fapt, se impune a fi definite cu rigurozitate următoarele aspecte legate de loviturile preemptive: circumstanțele în care se adoptă decizia de autorizare a acestor lovituri; modalitățile în care ar fi decizia luată se aplică; momentul în care pericolul devine suficient de iminent pentru a justifica aceste lovituri; sursele de informații pe temeiul cărora se adoptă decizia.

De exemplu, răsturnarea unui guvern care încalcă drepturile fundamentale ale omului, susține deschis sau tacit grupările violente extremiste, organizează și dezvoltă producerea armelor de distrugere în masă nu este decât o măsură preemptivă printre multele altele. De asemenea, se pot folosi mijloacele pașnice sau semi-militare împotriva guvernelor sau actorilor nonguvernamentali, fie pe teritoriul unui stat, fie, de exemplu, în apele internaționale: întreruperea fluxului de informații, abordajul navelor, interceptarea aeronavelor, blocada totală, sabotajul etc. Aceste măsuri pot fi aplicate de forțele armate regulate, de forțele speciale sau de serviciile secrete. Țintele pot fi instalații de fabricare sau stocare a armelor de distrugere în masă, centrele de comandament al organizațiilor teroriste sau alte instalații guvernamentale. Acceptabilitatea și fezabilitatea fiecăreia din aceste opțiuni nu sunt aceleași. Astfel, opinia publică națională și internațională este mai susceptibilă să aprobe distrugerea unei tabere teroriste de antrenament decât răsturnarea unui guvern. Toate aceste măsuri au un punct comun: ele nu se pot justifica decât dacă pericolul este într-adevăr iminent și de o gravitate absolută. Totuși, dacă se urmează acest raționament, noțiunea de gravitate pune o teribilă dilemă atunci când este vorba de arme de distrugere în masă. Dacă se decide să nu se recurgă la lovituri decât în ultimul minut pentru a se asigura că amenințarea este evident iminentă, contraofensiva riscă să fie mult mai puțin eficace. Între timp, inamicul va putea cu siguranță să-și constituie un arsenal, pe care îl va pune la adăpost dispersându-l sau plasându-l în instalații subterane întărite. În cazurile extreme, atunci când se sesizează gravitatea situației, se poate să fie prea târziu pentru a reacționa. Șansele de succes sunt fără îndoială cele mai bune dacă se acționează asupra sursei pericolului în modul cel mai rapid posibil. În schimb, este mult mai dificil de demonstrat urgența

situației și obținerea sprijinului public pentru declanșarea unei asemenea acțiuni.

Data fiind această dilemă, pare dificil să se găsească o definiție consensuală a ceea ce este o situație de urgență. Deja, în anii 1970, americanii dezbăteau chestiuni ale războiului *drept și nedrept* și se întrebau dacă norma legală în materie de intervenție militară era în mod necesar un atac iminent sau era mai bine să se acționeze atunci când o amenințare era suficientă. Deoarece pragul nu se poate fixa cu precizie, se pot adopta anumite criterii³⁵:

- intenția adversarului de a produce un prejudiciu trebuie să fie evidentă. De exemplu, un șef de stat sau șef al unui grup terorist a făcut declarații în acest sens;

- trebuie să fie evident că pregătirile și măsurile luate vizează producerea unui prejudiciu: o deplasare ofensivă de trupe sau pregătiri de lansare de rachete, de exemplu. În această privință, progresele tehnologice sunt un mare atu. Dacă raza de acțiune a rachetelor crește și dacă eventualele victime au mai puțin timp pentru a reacționa, se poate accepta că se fac pregătiri pentru un atac ce va avea loc mai târziu;

- este evident că inacțiunea crește enorm pericolele sau face reacțiile ce urmează cvasi-imposibile, cum a ilustrat-o bombardamentul reactorului nuclear irakian în 1981. Israelul a afirmat că reactorul ar fi folosit pentru a fabrica materiale destinate programului de înarmare nucleară al Irak-ului și a decis atacarea acestuia. Momentul lovirii a fost ales avându-se în vedere că peste o lună reactorul urma să fie alimentat cu combustibil nuclear. Într-adevăr, nu ar fi fost util, eficace și eficient să se bombardeze un reactor plin cu substanțe radioactive.

În ceea ce privește aceste criterii, trebuie să se vadă care este proveniența informațiilor pe baza cărora se evaluează pericolul. Ca regulă generală, ele sunt furnizate de serviciile de informații, care trebuie să dea o apreciere a potențialului amenințării (arme, forțe armate) ca și intențiile și cultura strategică a adversarului pentru a descrie cu exactitate situația. Totodată, trebuie stabilit cu rigurozitate și următoarele elemente: intenția inamicului de a ataca; voința și

³⁵ Karl-Heinz KAMP, Ph. D., *La défense préemptive: Une nouvelle réalité politique*, <http://www.journal.dnd.ca/vo6/no2/views-vues-fra.asp>, p. 4.

putința acestuia de a oferi arme de distrugere în masă unui terț; maniera de a reacționa a inamicului la un atac preemptiv; cantitatea și calitatea informațiilor de care decidenții politici ai atacului preemptiv dispun pentru a decide acțiunea respectivă; credibilitatea și suficiența surselor de informații asupra iminenței pericolului.

O desfășurare militară preventivă se poate dovedi necesară în caz de extremă urgență, dar ea trebuie să fie fondată pe condiții precise. Totuși, nu se poate defini cu precizie nici unul din criteriile propuse și nici dotarea sa cu forță executorie. De altfel, lista condițiilor juridice și politice necesare loviturilor preemptive este incompletă. Diverse țări dar și ONU trebuie să țină o dezbateră pentru a atinge cel mai larg consens posibil asupra modului de înfruntare a viitoarelor probleme de securitate. Această dezbateră publică se impune dacă se dorește evitarea folosirii abuzive a loviturilor preemptive. Chiar dacă se adoptă criterii clar definite și unanim recunoscute internațional pentru desfășurarea militară preemptivă, legitimitatea și proporționalitatea unei asemenea acțiuni ar putea întotdeauna să fie evaluată diferit. De aceea, nu se pot exclude abuzurile *a priori*. Din fericire, faptul că decidenții trebuie să-și justifice acțiunile în fața publicului critic și avertizat și să accepte consecințele deciziilor lor nepotrivite creează un anumit obstacol în calea folosirii intempestive a puterii militare. Dacă publicul refuză să participe la o asemenea dezbateră, el renunță să se servească de un puternic instrument de control asupra guvernului său.

În opinia noastră, promovarea și punerea în practică a strategiei militare preemptive este apanajul statelor și organizațiilor interguvernamentale care îndeplinesc simultan două condiții: *una de natură economică*. Este vorba de existența resurselor economice, necesare și suficiente, pentru a susține uman, material și financiar organizarea, conducerea și derularea loviturilor preemptive; *a doua de natură militară*. Aici, este vorba de existența forțelor militare capabile să ducă, în orice condiții, în orice timp și oriunde în lume, de fapt, acolo unde interesele strategice naționale și nu numai o impun, acțiuni preemptive.

1.4.3.3. Strategia militară preventivă

Aceasta constituie un alt tip de strategie militară ce se poate aplica în cazul riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale, regionale și internaționale. Înainte însă de face o prezentare

detaaliată a acestei strategii vom analiza o serie de elemente ce au condus la apariția și punerea sa în practică de către unele state sau de unele coaliții multinaționale.

După cum se știe, strategia generală militară se sprijină pe patru funcții: *descurajarea, protecția, prevenirea și proiecția*³⁶. Printre ele, *prevenirea* ocupă un loc special în mai multe privințe prin: caracterul său permanent și specificitatea sa de a se situa în *amont* de celelalte funcții; rolul său încă puțin cercetat și deci cunoscut; mediatizarea sa delicată; bilanțul său dificil de apreciat. Toate acestea fac să existe opinii împotriva recursului la așa numitul „război preventiv”. Astfel, se apreciază că războiul preventiv este contrar dreptului internațional întrucât comportă riscuri considerabile pentru menținerea păcii și a securității internaționale pe termen lung, în măsura în care un număr crescând de țări ar putea să-l invoce în calitate de precedent³⁷. În plus, în caz de recurs la forță pentru a preveni amenințări ce nu sunt încă concretizate, este dificil să se probeze că această acțiune este conform obligațiilor juridice ale necesității și proporționalității. În același timp, o astfel de practică aduce atingere pertinentei, credibilității și legitimității Consiliului de Securitate al ONU în acest domeniu. Pe de altă parte, riscul de recurs unilateral la războiul preventiv arată urgența de a găsi un acord asupra reformei Consiliului de securitate al ONU pentru a restabili rolul său legitim de a decide în ceea ce privește acțiunile întreprinse pentru a face față rapid și eficace amenințărilor la adresa păcii și securității. Totuși, prin ansamblul de măsuri de se înscriu în cea mai mare parte a timpului pe termen lung și în cadrul mai general al relațiilor internaționale, *prevenirea* vizează să întrețină un climat favorabil apărării păcii, sau cel puțin, să împiedice emergența și izbucnirea crizelor. În plus, prevenirea, ca proces, se manifestă la diferite niveluri. Astfel, se disting: *prevenirea permanentă, prevenirea întârită și proiecția forței*.

³⁶ *La prévention (prévention des crises et diplomatie de défense)*, http://www.cicde.defense.gouv.fr/IMG/pdf/PIA/CDIA/DIA_0-0-1.pdf, p. 1.

³⁷ *La notion de guerre préventive et ses conséquences pour les relations internationales*, <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/Doc07/FDO C11293.pdf>, p. 1.

Pe de altă parte, prevenirea este o stare de spirit, ce decurge din cultura și din tradiția umanistă a fiecărui stat. Ea caută înainte de toate să explice, să convingă, chiar să negocieze pentru a evita izbucnirea de conflicte și exacerbară lor. Apoi, prevenirea constituie un interes bine înțeles de toți, căci ea apără vieți și costă mai puțin scump decât o intervenție și ca reconstrucția unei țări. În fine, prevenirea este o misiune fixată armatelor care, împreună cu diplomația, participă la securitatea și menținerea păcii.

Prevenirea se poate realiza printr-o paletă largă de măsuri cum ar fi:

- *diplomația apărării*. În acest sens, un ansamblu de actori vor pune în mișcare forțe, cum sunt relațiile internaționale, o mai bună coordonare în aplicarea măsurilor extreme diverse (veghea strategică, cooperarea de apărare, controlul armamentelor sau pre-poziționarea forțelor);

- *necesitatea creării unei veritabile culturi a prevenirii* în cadrul statelor majore ale forțelor, în special cele care sunt numite să se desfășoare dincolo de frontierele naționale. Este necesar ca această cultură să se concretizeze prin aplicarea ansamblului de acțiuni preconizate a fi întreprinse de către cei în drept și revine cadrelor militare de ale pune în practică cu discernământ;

- *sarcini deosebite revin efectivelor aflate în diferite teatre de operații și atașajilor militare* aflați la post în diferite state. Aceștia din urmă pot face cunoscute posibilele pericole, riscuri sau amenințări de securitate din țara unde sunt la post pentru țara lor.

În esență, prevenirea vizează: să contribuie la stabilitatea internațională, la garantarea păcii, la dezvoltarea și prosperitatea națiunilor; să împiedice apariția situațiilor potențial periculoase și a amenințărilor directe sau indirecte; să limiteze recursul la forță; să mențină crizele și conflictele la cel mai scăzut nivel.

Prevenirea se exercită de o manieră globală cu o întreagă gamă de măsuri, diplomatice, economice, umanitare, militare, care trebuie să fie puse în operă astfel încât să fie eficace și eficientă. Pentru armate, prevenirea se sprijină mai întâi pe dezvoltarea relațiilor internaționale de apărare și de securitate cu străinătatea, prin dialogul strategic, schimburile de informații, relațiile de cooperare în materie de apărare, antrenamentul unor structuri militare în comun, contribuția la negocierile privind controlul armamentelor, semnarea

de acorduri de apărare. În toate aceste activități, informațiile joacă un rol primordial atât la pace cât și în situații de criză. În caz de eșec al prevenirii, aceste măsuri trebuie să permită să se treacă fără discontinuitate la operații ce intră atunci în cadrul protecției sau al intervenției.

Se pot distinge trei forme de prevenire și anume: *prevenire permanentă; prevenire întărită; prevenire reactivă*³⁸.

Prevenirea permanentă ce se întemeiază pe o diplomație a apărării strâns coordonată cu acțiunea diplomatică guvernamentală în care ea este un element esențial. În acest stadiu, ea îndeplinește un rol mai ales pe termen lung căutând să creeze și să întrețină un climat de încredere definit prin: transparență, valori democratice, controlul armamentelor, relația armată-societate.

Prevenirea întărită privește mai ales măsuri cum sunt cooperarea în apărare, pre-poziționarea forțelor și semnarea de acorduri de apărare, a căror relevanță este legată de interesele strategice ale țării. În acest stadiu, acțiunea preventivă se fondează pe o diplomație de apărare mai ținută pentru a semnifica determinarea statului respectiv în privința apărării intereselor sale fundamentale.

Prevenirea reactivă cuprinde activarea progresivă a mijloacelor pre-poziționate, acțiuni de asistență operațională, proiecția forțelor, cu, dacă este cazul, punerea în practică a operațiilor speciale. De asemenea, acest tip de prevenire poate să includă demonstrația de forță și prezența mijloacelor aeriene, terestre sau navale, ce permit să facă simțită o amenințare de intervenție. În acest stadiu, este vorba de a garanta, printr-o acțiune preventivă, o reacție imediată în caz de eșec a prevenirii.

Scopul strategiei militare naționale este să asigure apărarea intereselor fundamentale ale țării, să contribuie la securitatea sa prin prevenirea și soluționarea crizelor și să mențină stabilitatea internațională. Buna executare a misiunilor încredințate forțelor armate presupune stăpânirea a patru mari funcții strategice care sunt: descurajarea, prevenirea, proiecția și protecția³⁹. *Prevenirea* are drept scop să împiedice emergența situațiilor conflictuale și mai ales să

³⁸ *La prévention (prévention des crises et diplomatie de défense)*, http://www.cicde.defense.gouv.fr/IMG/pdf/PIA/CDIA/DIA_0-0-1.pdf, p. 5.

³⁹ *Ibidem*, p. 6.

anticipeze reapariția unei amenințări majore contra țării. Deși adaptată la caracterul complex și instabil al mediului internațional, ea este astăzi o prioritate a strategiei militare.

Funcția strategică vizează să evite apariția, dezvoltarea sau resurgența unei amenințări sau a unui risc ce poate să producă o criză, prin punerea în practică a măsurilor de ordin diplomatic, economic, militar, juridic și nu numai.

Prevenirea, descurajarea și protecția constituie funcțiile permanente ale oricărei strategii militare. Ele se completează și se valorizează reciproc în strategia militară generală. Din momentul în care angajamentul a fost decis, strategia de prevenire schimbă modul de acțiune pe chiar teatrul de operații militare. Capacitățile de intervenție militară, ce constituie a patra funcție strategică (funcția de proiecție, numită „acțiune” sau „intervenție”, îi întăresc credibilitatea). Din momentul în care angajamentul forțelor este decis, strategia de prevenire schimbă modul pe chiar teatrul operațiilor militare, dar nu obligatoriu pe un teatru regional vizat.

Prevenirea, ca funcție a strategiei militare, se materializează în cadrul relațiilor internaționale. La realizarea sa, un rol însemnat îl au forțelor armate prin diplomația apărării⁴⁰. Singure măsurile ce preced un eventual angajament (pre-poziționarea, pre-desfășurarea, embargoul, blocada, planificarea operației) și operațiile speciale ies din această regulă, dar punerea lor în practică contribuie direct la reușita acestei diplomații. Diplomația apărării poate fi definită ca participarea forțelor armate la acțiunile diplomației statului, care caută să prevină orice risc de criză și să contribuie la realizarea obiectivelor naționale în străinătate.

Diplomația apărării se exercită în permanență: *în timp de pace*, ea se identifică prevenirii în diferitele sale forme de manifestare; *în timp de criză*, rolul prevenirii se estompează progresiv pentru a lăsa locul intervenției. Totuși, rolul diplomației de apărare se continuă, în sprijinul acțiunii diplomatice naționale; *pe durata unui angajament*, diplomația de apărare de dedublează: 1) pe teatrul de operații, unde ea se concentrează pe susținerea politico-militară a operațiilor; 2) la periferia teatrului, unde ea întărește acțiunile de prevenire pentru a

⁴⁰ Henry ZIPPER de FABIANI, *Diplomatie de défense et diplomatie preventive*, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/FD001462.pdf>.

evita orice amplificare a crizei, facilitând derularea operațiilor; *în teatrul de operații*, diplomația apărării ajută pe timpul procesului ieșirii din criză; *în forma de consolidare a păcii*, diplomația apărării joacă un rol direct pe lângă antagoniști pentru a facilita reconstrucția păcii.

Diplomația apărării se sprijină pe modurile de acțiune următoare: veghea strategică; dialogul strategic (bilateral și multilateral); susținerea activității diplomatice în cadrul organizațiilor internaționale; controlul armamentelor și măsurile de încredere asociate; cooperarea în apărare; acțiunile civil-militare; participarea la dialogul internațional; contribuția la eradicarea grupurilor înarmate (dezarmare, demobilizare, reintegrare, repatriere și reinsertie); reconstrucția forțelor de securitate și de apărare ale țării ce a ieșit din conflictul armat.

Controlul armamentelor, demers complementar al dialogului strategic și al cooperării în apărare, ocupă un loc special în diplomația de apărare și se înscrie în amont de măsurile de prevenire. Ea are ca finalitate instaurarea păcii și securității prin încredere și fondarea pe o participare activă și liber consimțită a statelor la măsurile ce vizează limitarea potențialelor militare și schimbarea sistematică de informații asupra evoluției lor. Ea se exercită uneori într-un cadru bilateral, cel mai adesea multilateral în cadrul instanțelor internaționale și vizează să se evite emergența potențialelor militare amenințătoare pentru securitatea regională sau internațională. Printr-un ansamblu de măsuri acceptate cu titlu de angajamente internaționale, ea caută să garanteze că nici unul dintre statele, aderente la aceste măsuri: nu posedă, nu dobândește, nici nu dezvoltă arme ce fac obiectul unei interdicții sau a unei limitări a folosirii prin tratate internaționale: arme nonconvenționale (nucleare, biologice, radiologice, chimice); arme convenționale (mine antipersonal, lasere orbitoare); nu constituie o amenințare militară directă pentru mediul regional: disproporția resurselor bugetare consacrate apărării sale; supraînarmarea (posesia, achiziția, dezvoltarea de armamente convenționale în cantitate crescută); antrenament sau activitate importantă a forțelor sale, cooperare militară străină notorie; nu dezvoltă riscuri „crizogen” pe teritoriul său: concept de folosire strategică a forțelor armate sau context ideologic neliniștitor; slăbiciuni ale controlului democratic al forțelor

armate; absența controlului circulației armelor (arme ușoare și de calibru mic) pe teritoriul său sau deficit în controlul activităților ilegale.

Acțiunea internațională constă în vegherea adeziunii statelor străine, mai ales a statelor numite de „risc”, la instrumentele de control a armamentelor existente, la participarea la activităților de elaborarea de instrumente în devenire și la voința lor de transparență. Dacă este cazul, activitatea diplomatică vizează să incite aceste state la o mai bună implicare a acestor măsuri. De altfel, comportamentul unui stat în generarea măsurilor de control a armamentelor este apreciat drept un indicator al preocupărilor sale în materie de politică de apărare.

Punerea în practică a prevenirii este fondată pe următoarele principii: *globalitate, permanență, anticipare, precauție, economie, continuitate a acțiunii și vizibilitate*. În opinia noastră, punerea în practică a acestor principii trebuie să se definească prin: interdependență, cumulare a efectelor, coerență și concertare.

Principiul globalității pleacă de la realitatea că apărarea națională este globală, în sensul că sunt vizate toate componentele societății. „O concepție globală a apărării asociază apărării militare o dimensiune civilă, economică, socială, culturală. O asemenea abordare este singurul răspuns la diversitatea amenințărilor (între care amenințarea teroristă) care apasă asupra societății și poate pune în pericol coeziunea națională; în orice criză, există predominanța aspectelor politice, ce înglobează ansamblul altor aspecte: diplomatice, economice, umanitare, juridice, mediatice, militare etc. Forțele armate sunt un instrument specific, în serviciul intereselor naționale și a obiectivelor politice urmărite, instrument a cărui folosire nu poate fi disociată de alte dimensiuni al unei acțiuni globale și de facto politic”⁴¹.

Prevenirea este funcția strategică definită prin globalitate întrucât domeniile vizate sunt multiple și diversificate. Printre acestea se află domeniul: *diplomatic* (relații diplomatice, tratate și alianțe, acțiuni spre guverne, organizații internaționale, pacte de stabilitate); *juridic* (acțiuni la jurisdicțiile internaționale și locale); *psihosocial*

(coeziune socială, moral, climat și consens național); *militar* (diplomația de apărare: veghea strategică, controlul armamentelor, cooperare în apărare, acțiuni civil-militare; pre-poziționare); *economic* (cooperare, sancțiuni, embargo, acțiuni asupra actorilor internaționali (FMI, Banca Mondială etc.); *umanitar* (acțiuni de ajutorare a refugiaților și victimelor conflictelor, foametei și catastrofelor naturale).

Pe motivul acestei diversități, și în cadrul unei politici globale, măsurile de prevenire necesită o coordonare la nivel interministerial. De altfel, interdependența crescândă a intereselor strategice între principalii aliați, în particular în domeniul economic, implică ca aceste măsuri de prevenire să se înscrie nu doar într-un cadru interministerial, dar, de asemenea, într-un cadru internațional, cu o prioritate europeană.

Deci globalitatea este un principiu de acțiune major pentru prevenire, a cărui eficacitate reală este larg dependentă de o coerență globală a ansamblului măsurilor luate. Dimensiunea militară a prevenirii este strâns dependentă de cadrul coordonării interguvernamentale. El este instrumentul privilegiat al diplomației apărării și se sprijină pe capacitățile operaționale ale forțelor armate care, în acest scop, trebuie să rămână credibile.

Principiul permanenței subliniază că efortul de prevenire se înscrie în continuitate. El se exprimă în grade diverse în spațiu și timp, dar efectul său nu poate fi rezultatul unei acțiuni fără perspectivă, nici experiență. Cunoașterea unei situații obținută printr-o lentă și profundă maturare este o condiție determinantă, necesară dar nu suficientă, a corecteii adaptării a acțiunilor preventive cu obiectivul urmărit. Absența continuității în efortul de prevenire este adesea la originea unei pierderi de influență și diminuarea capacității de înțelegere a situațiilor de risc sau amenințare cu care o țară sau alta se confruntă, în materie de securitate, la un moment dat. Principiul permanenței este deci o constantă a funcției de prevenire. El trebuie să se înscrie pe termen lung, chiar dacă se poate să se traducă mai mult sau mai puțin scurtă scadență.

Principiul anticipării susține că prevenirea are ca scop, înainte de toate, să protejeze țara împotriva riscurilor și amenințărilor ce pot să aducă atingere intereselor fundamentale, că sunt ele vitale, strategice sau de altă natură. Astfel, prevenirea trebuie să permită să

⁴¹ *La prévention (prévention des crises et diplomatie de défense)*, http://www.cicde.defense.gouv.fr/IMG/pdf/PIA/CDIA/DIA_0-0-1.pdf, p.15.

se anticipeze și, dacă este posibil, să împiedice emergența situațiilor susceptibile să devină conflictuale. Anticiparea strategică vizează să detecteze, să evalueze și, dacă este necesar, să analizeze mai devreme, și deci la cel mai scăzut nivel al crizei, orice situație putând să prezinte un risc sau o amenințare. În armată, acest principiu se traduce prin căutarea constantă a tendințelor principale de evoluție ale cadrului operațional viitor, și relevanța alegerilor de făcut în domeniul planificării apărării și programării (sisteme de forțe, sisteme de arme). Instrumentele de informare, de analiză, de veghe și de alertă strategică sunt indispensabile pentru această anticipare.

Principiul precauției traduce, în timp de pace, voința permanentă de a se limita incertitudinile și impasurile privind riscurile și amenințările de luat în seamă pentru a apăra interesele fundamentale naționale, într-un mediu instabil. Este vorba de a evita ca un risc identificat să nu se transforme în amenințare și, dacă este cazul, să se poată controla mai bine cauzele, dacă nu consecințele, pentru că ea să nu aducă atingere acestor interese. Aplicarea principiului precauției se fondează pe acțiuni de prevenire, și pe existența planurilor de acțiune. Respectarea acestui principiu permite să se limiteze caracterul contingent al evoluției crizelor, dar impune de a întări nevoia de prevedere și de înțelegere a situațiilor locale sau regionale, ceea ce este condiționată de autonomia deciziei statului respectiv.

Principiul economiei reflectă capacitatea permanentă a prevenirii de a avea un cost mai mic decât acțiunea a forțelor armate. Deciziile de luat pun în perspectivă costul așteptat al mijloacelor angajate și rezultatele mereu incerte, și chiar riscul de eșec întotdeauna posibil al măsurilor de prevenire. Aceste măsuri sunt cu atât mai eficiente și mai puțin costisitoare cu cât se intervine în amont, atunci când amenințarea este scăzută, chiar inexistentă. Acțiunile preventive pe termen lung sunt cele care, a priori, costă cel mai puțin pe moment, dar necesită o investiție de durată. Cu cât termenul de angajare este mai scurt, cu atât costul este mai ridicat, rămânând totuși inferior celui al operațiilor militare potențiale și celui indus de reconstrucția țării. În acest cadru, diplomația apărării și dispozitivul de veghe strategică necesită o investiție permanentă, în domeniile tehnic, uman și financiar.

Principiul continuității acțiunii apreciază că prevenirea este cu atât mai eficientă și credibilă cu cât se inserează în cadrul mai general al unei strategii de influență, care poate și trebuie să precedă desfășurările sau angajamentele de forțe. Cu acest efect, acțiunile de prevenire trebuie să fie duse, dacă este posibil, în perspectiva unui recurs la forță în caz de eșec. Atunci este indispensabil să se conceapă continuitatea între aceste două moduri de acțiune, într-un ansamblu coerent și progresiv.

Principiul vizibilității acțiunii are în vedere multiplele avantaje ale vizibilității. Printre acestea se numără: întărirea legitimității politicii duse prin sprijinul celorlalte state membre ONU, chiar obținerea susținerii Consiliului de Securitate; presiunea internațională exercitată asupra celor ce produc tulburări; câștigarea adeziunii opiniei publice internaționale și a opiniei publice naționale; percepția consecințelor eventuale sau contralovituri posibile, induse de această politică (riscuri sau șantaj teroriste în special); demonstrarea eficacității aparatului diplomatico-militar, în caz de succes al politicii urmărite; justificarea implicită a necesității de a dispune de un instrument de apărare performant pentru a contribui la politica de prevenire dusă de fiecare stat. Totuși, unele măsuri, care sunt diplomatice (presiune, negocieri) sau militare (informații, operații speciale), trebuie, pentru a se dovedi eficiente, să rămână discrete.

Prevenirea, ca funcție a strategiei militare, decurge ca un proces. Aceasta întrucât pentru a preveni ca o criză susceptibilă să survină într-o țară, acțiunea guvernamentală trebuie să coordoneze ansamblul mijloacelor disponibile, fie în domeniul diplomatic, economic sau militar.

Din perspectiva procesualității prevenirii, aceasta din urmă poate fi înțeleasă prin analiza sa pe următoarele dimensiuni și anume: *crearea unui climat ce favorizează dezvoltarea și securitatea*, uneori adaptările structurale de stat sau de regiune avizată; *reducerea factorilor de risc*; *influența actorilor perturbatori*; *slăbirea pârghiilor actorilor perturbatori de acțiune*.

Aceste patru dimensiuni sunt complementare și trebuie să fie examinate în perfectă sinergie, acordând totuși o mare prioritate factorului uman. Pentru a fi în măsură să acționeze preventiv, o țară trebuie înainte de toate să dispună de informații clare asupra intențiilor politice ale actorilor sau perturbatorilor potențiali, pe

teren, factorilor de risc sau de dezechilibru, pârghiilor potențiale de agravare sau de stabilizare a situației. De asemenea, trebuie să fie în măsură să se analizeze cu discernământ aceste informații (sprijinindu-se în special pe experții din zonă), să se sintetizeze, să se demonteze mecanismele în operă, căutând interesele actorilor, pentru a se înțelege evoluțiile situației, și a se prevedea dezvoltările viitoare.

Deci trebuie înainte de toate cunoscută situația de criză respectivă pentru a o înțelege. O dată factorii de criză identificați cu claritate, acțiunea guvernului ar trebui să fie adaptată în funcție de scopul urmărit. Această acțiune este îndreptată spre actori, victime sau perturbatori, prieteni sau ostili, care acționează la rândul lor asupra mediului sau factorilor de risc. Pe aceste baze, guvernul poate atunci să acționeze la trei niveluri: mai întâi, *nivelul de ajutor sau susținere* a actorilor utili stabilizării mediului și dezvoltării țării; *nivelul de convingere* a actorilor perturbatori potențiali, cu scopul de a le influența, în sensul dorit, comportamentul; *nivelul de neutralizare* a actorilor perturbatori potențiali prin amenințare cu folosirea forței armate.

Pe de altă parte, în esență, verbul a **preveni** poate fi interpretat în modalități diferite. Astfel, mai întâi, el înseamnă a **cunoaște** pentru a **înțelege**; în al doilea rând, în funcție de interesele naționale, el semnifică a **ajuta** și a **susține**; în al treilea rând, el se traduce prin a **convinge** și **influența**; în fine, el reprezintă a **amenința** și **neutraliza**. De aceea, demersul punerii lor în practică trebuie să parcurgă următorii pași succesivi: 1) *a cunoaște pentru a înțelege*; 2) *a ajuta și susține*; 3) *a convinge și a influența*; 4) *a amenința și a neutraliza*.

Primul pas, a cunoaște pentru a înțelege presupune o bună percepție a intereselor și priorităților țării, culegerea mai multor informații posibile privind elementele susceptibile să joace un rol într-o criză, detectarea evoluției lor, verificarea acestor informații, controlul și sintetizarea lor. În acest domeniu, acțiunile ce implică forțele armate antrenează într-un cadru mai larg veghea strategică, ce comportă nu doar exploatarea surselor deschise, dar la fel, culegerea de informații specifice. Mijloacele puse în operă trebuie să permită să se culeagă de o manieră continuă a informațiilor ce provin din surse diverse (analize electromagnetice, surse umane).

Controlul informației, sau controlul lui a „cunoaște”, presupune o capacitate dinamică de procesare a informațiilor și datelor, pentru a extrage în timp util orice informație, chiar anodină, susceptibilă să alerteze sau să ajute decidentul. Culegerea informațiilor este orientată asupra ansamblului parametrilor susceptibili să fie legați cu creșterea unei crize sau cu declanșarea sa. Diferitele informații brute apoi se analizează și regroupează de un organism specializat. Sinteza lor este apoi destinată autorităților politice, diplomatice sau militare ce pot să decidă punerea în practică a unui sistem de alertă, sau de întărire a supravegherii asupra zonei, apoi să se activeze o celulă de criză. Veghea strategică militară, la care participă dialogul strategic condus de înaltele autorități militare, este analizată și sintetizată de conducerea informațiilor militare, ce este în contact permanent cu numeroase organisme naționale și multinaționale (NATO, UE).

Cunoașterea înseamnă culegerea și procesarea informațiilor necesare și suficiente de către structurile militare de informații și nu numai. Dacă se asigură cunoașterea prin informațiile culese atunci este posibilă înțelegerea adecvată a pericolelor, riscurilor și amenințărilor de securitate cu care o țară sau alta se confruntă.

Culegerea informațiilor necesare despre posibile pericole, riscuri și amenințări de securitate de către structurile militare de specialitate se efectuează în funcție de orientările date de către cei în drept. Apoi, aceste informații se analizează calitativ, pentru a evidenția eventualele consecințe ale provocărilor de securitate și apărare și, în fine, ele se înaintează factorilor de decizie militară și politico-militară pentru fundamentarea măsurilor concrete ce se adoptă.

În mod prioritar, este nu doar indispensabil să se detecteze factorii de risc în zonele de interes național și să se identifice actorii sau perturbatorii potențiali susceptibili să agraveze acești factori de risc, precum și să se cunoască cu precizie diferențele pârgii de care ei ar putea dispune pentru a le limita consecințele.

Al doilea pas, a ajuta pentru a sprijini, vizează reducerea factorilor de risc. Pentru a reduce factori de risc, este indispensabil să se diminueze tensiunile ce există într-un mediu dat, ceea ce implică, cel mai bine, să se participe la dezvoltare și, cel puțin, să fie în măsură să lupte împotriva violențelor, sărăcia și nedreptățile, sprijinindu-se pe promovarea valorilor democratice, apărarea

demnității omului și acțiunea pentru o mai bună repartitie a bogățiilor. În acest cadru, poate este necesar să ajute și să susțină anumiți actori, sau pur și simplu să aducă ajutor victimelor. Esențialul acestor acțiuni este de resortul diplomației sau al economiei. Diplomația apărării, în susținerea acestor acțiuni, vede rolul său centrat pe cooperarea în apărare, controlul armamentelor și o participare la dialogul strategic și, în calitate de nevoie, cu asistența umanitară. În acest cadru al cooperării apărării, forțele armate participă la prevenire prin:

- schimburile și transferurile de expertiză în domeniile operaționale (doctrină, antrenament tactic, formare tehnică, planificare operațională, informații etc.) și organisme (finanță, organizare, funcționare);

- formarea personalului militar sau de securitate (jandarmerie, poliție) pe loc, sau în școli de profil. Învățământul poate să se facă nu numai în domeniul militar, ci și asupra mediului juridic, securității publice, controlului frontierelor (fluxuri migratoare, contrabandă, droguri, luptă împotriva mafiei) și valorile fundamentale ale democrației;

- antrenamentul, în domeniul militar sau securitar, exercițiile duse în mediul multinațional ce permit să se arate țărilor vecine potențial amenințate valoarea militară a forțelor astfel formate, și celor ce produc tulburări interne eficacitatea forțelor de securitate internă;

- asistență logistică;

- susținerea politicii de export, prin dotarea cu echipamente militare sau de securitate a forțelor țări vizate, în special sub formă de cesiuni, respectând echilibrul regional.

În același timp, armata poate să se implice activ și responsabil, dar limitat, în acordarea ajutorului umanitar în caz de catastrofe naturale sau epidemiologice. Practic, este vorba de susținerea acestui ajutor prin garantarea securității acțiunilor angajate când există o amenințare și ocazional, să compenseze pe moment carența organismelor specializate în anumite domenii (transport, asistență medicală etc.).

Al treilea pas, a convinge și a influența, se referă la acțiunea asupra voinței actorilor sau perturbatorilor potențiali, cu scopul de a-i convinge de inutilitatea actelor lor ostile și de a le modifica

comportamentul viitor. Aceste forme de acțiune preventivă se exercită înainte de toate într-un cadru diplomatic, care face apel la toate resursele disponibile în acest domeniu (presiune internațională, amenințări sau promisiuni, alianțe și tratate, acțiuni economice). Forțele armate pot să contribuie vizibil la această acțiune. În acest scop, diferite dispozitive preventive se pot avea aici în vedere și anume:

- pre-poziționarea permanentă a forțelor armate, sau desfășurările preventive a unor nave de luptă sau de avioane militare, destinate să afirme voința țării de a fi în măsură să acționeze, dacă este necesar și prin mijloace militare, asupra perturbatorilor potențiali;

- măsurile de încredere și de securitate, misiunile de observare, de control, de verificare, realizate în cadrul de decizii ale organizațiilor mondiale sau regionale, ca și propunerile de mediere;

- acordurile de apărare sau de cooperare, în care rolul preventiv poate fi sporit prin semnarea, evocarea și mediatizarea existenței lor;

- controlul armamentelor sub toate formele sale, mai ales tratate de dezarmare, supraveghere a exporturilor, lupta împotriva fluxurilor clandestine, misiuni de verificare;

- trimiterea de consilieri tehnici pentru lupta împotriva mării criminalități internaționale (jandarmerie, poliție);

- operațiile de informare;

- operațiile speciale.

Aceste dispozitive evidențiază o strategie de influență indispensabilă punerii în practică a unei politici de prevenire.

Al patrulea pas, a amenința și a neutraliza, este un ultim recurs preventiv care face apel la o amenințare vizibilă indicând cu claritate riscurile la care potențiali actori perturbatori se expun dacă vor continua să acționeze pentru atingerea obiectivelor propuse. Această acțiune poate să meargă până la neutralizarea lor parțială sau totală. Amenințarea și neutralizarea, în calitatea lor de ultime acțiuni guvernamentale posibile, înainte de a implica activ forțele armate, se derulează cu sprijinul acestora din urmă.

Recursul la amenințare poate fi întreprins, direct sau indirect, cu sau fără concentrare, de o manieră unilaterală, într-un cadru oferit

de o coaliție sau sub mandatul unei organizații internaționale se realizează prin:

- o afișarea deschisă a existenței acordurilor de apărare sau de cooperare cu un actor aliat amenințat, și intenția țării de a-și onora angajamentele asumate;

- o participând tehnic la susținerea forțelor unei țări prietene amenințate;

- o pre-poziționarea de forțe în proximitate;

- o pregătirea vizibilă a unei eventuale operații militare;

- o participarea la controlul unui embargo sau blocade decisă de o organizație internațională recunoscută.

Pentru a face evidentă o amenințare asupra unei minorități sau grupuri transnaționale, se impun întreprinse următoarele acțiuni:

- ❖ de a întări statul amenințat, printr-o cooperare militară sporită în profitul forțelor armate sau de securitate;

- ❖ de a ajuta la controlul frontierelor pentru a evita infiltrarea elementelor perturbatori sau tranzitul ilicit de armament;

- ❖ de a amenința statelor vecine care susțin perturbatorii;

- ❖ de pre-poziționarea forțelor;

- ❖ de a desfășura observatori;

- ❖ de a participa activ la lupta internațională împotriva mafiei.

În fine, trebuie să amintească responsabililor crizei (șefi de state, lideri charismatici, conducători de grupuri transnaționale) că recursul la violență nu poate fi o soluție a crizei în curs și că libertatea momentană de care ei pot să beneficieze nu-i va împiedica, dacă este cazul, să fie aduși în fața unei curți de justiție internațională pentru a răspunde pentru actele lor.

Neutralizarea actorilor perturbatori poate fi de ordin diplomatic, economic, mediatic, militar și necesită recursul la mijloace militare sau nu. Cadrul juridic internațional trebuie să fie luat în seamă, căci acest gen de acțiune poate fi asimilată cu folosirea sancțiunilor preventive.

Participarea forțelor armate la acest tip de acțiune poate acoperi mai multe forme:

- la întâlnirea cu un stat perturbator: folosirea de mijloace militare pentru a asigura o blocadă economică sau un embargo, ori pentru a conduce operații speciale;

- vizavi de minorități: operații de poliție duse de forțele de ordine cu statut militar (prevenirea plauzibilă într-un cadru legal), participare activă la măsuri de siguranță (plan de precauție);

- în cazul grupurilor transnaționale: operații de control duse în apele internaționale, abordări, arestări în ape teritoriale, la frontierele sau pe teritoriul național;

- în cazul indivizilor: punerea în operă a unor mijloace militare pentru a localiza și participa la arestarea de persoane căutate pentru crime de război sau crime împotriva umanității prin Tribunalul penal Internațional.

În afara mijloacelor clasice, acțiunile întreprinse ar putea să facă apel în funcție de circumstanțe la mijloace sau tehnici în câmpul psihologic (decepție, operație psihologică, lupta informatică, acțiuni mediatice).

Cele trei forme de prevenire se înscriu în cadrul diplomației apărării. Ele se sprijină pe coerența strategiei de influență dusă de țara respectivă pentru a-și prezerva interesele și pe cele ale țării prietene, ca și asupra noțiunii de progresivitate a măsurilor de luat față de o situație cu riscuri. Această noțiune de interes este fundamentală căci, în absența amenințării asupra intereselor sale, măsurile de prevenție/prevenire vor fi limitate la o veghe minimă, chiar dacă ele pot să fie făcute mai mult sub diverse influențe, ca presiunea internațională sau mediatică, rezoluțiile ONU sau ajutor umanitar.

Dispozitivele de prevenire puse în practică pentru a evita emergența crizelor în lume sunt necesare interministerial și, cel mai adesea, internațional. Cele trei situații pot fi luate și corespund fiecare la un nivel al riscurilor estimate sau la o anumită sensibilitate a zonei: situația permanentă; situația întărită; situația reactivă. Acestea pun în practică fie mijloace desfășurate în permanență (ambasade, cooperare, forțe pre-poziționate), fie module temporare și proiectabile, așa cum sunt suplimentări de personal sau de material.

În cadrul prevenirii, și potrivit obiectivului final urmărit de guvern, forțele armate dispun de un avantaj destul de larg de modalități de acțiune și de capacități asociate, în susținerea acțiunii

diplomatice trecute printr-o acțiune întărită de diplomația apărării, în relație directă cu amplificarea crizei.

În concluzie, apreciem că prevenirea este absolut necesară în apărarea intereselor naționale, în întărirea securității regionale și internaționale fără a se ajunge totuși la conflict armat între statul posibil a fi vizat de amenințările unor actori statali și nonstatali ostili. De fapt, s-a ajuns la elaborarea și punerea în practică a strategiei militare preventive de către unele state puternic dezvoltate economic și militar. În acest sens, un exemplu îl constituie SUA care, pe baza unor studii aprofundate, au constatat că un atac bacteriologic împotriva unui mare oraș american poate face mii de victime și va fi dificil de contracarat. Această schimbare a naturii amenințării teroriste a condus SUA să pună în practică o nouă strategie tehnico-militară de „război preventiv” la nivel mondial și la modificarea corelativă a echilibrului geopolitic și strategic planetar, mai ales în Orientul Mijlociu, Asia Centrală și în Extremul Orient⁴². În lista cu ținte din „axa răului” președintele SUA Bush a făcut să evolueze obiectivele strategice ale campaniei sale anti-teroriste. În noua concepție strategică americană, nu mai este vorba doar de a avea o putere militară egală cu cea a tuturor adversarilor potențiali reuniți, ci de a face față tuturor amenințărilor, din toate direcțiile și de la orice distanță, la nevoie prin război preventiv. Acest nou cadru geostrategic de acțiune a SUA a fost formalizat și dezvoltat într-un document oficial publicat în septembrie 2002 de Casa Albă și intitulat strategie națională de securitatea SUA⁴³. Acest document nu doar a justificat acțiunile militare „preventive” împotriva statelor eșuate și a organizațiilor teroriste ci a făcut din aceste conflicte preventive noua cheie de boltă a politicii de apărare de securitate americane. În acest sens, Strategia de securitate a SUA menționa: „Pentru a contracara și împiedica asemenea acte de ostilitate din partea adversarilor noștri, SUA vor acționa, dacă este necesar, de manieră preventivă. Forțelor noastre vor fi destul de puternic pentru a descuraja toți adversarii

⁴² René TRÉGOUËT, *Quelques réflexions sur la guerre du futur*

<http://www.rtf.fr/quelques-reflexions-sur-guerre-futur/article>, p. 1.

⁴³ Vezi: *The National Security Strategy of the United States of America*, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>.

potențiali de a se angaja într-o cursă a înarmării în speranța de a depăși sau egala puterea SUA”⁴⁴.

Actuala strategie militară a SUA (adoptată în 2010) pune, accentul pe amenințările la adresa civilizației mondiale și nu doar la adresa Americii⁴⁵. O asemenea strategie militară explică, în bună măsură, responsabilitățile asumate de către SUA în materie de asigurare a securității regionale și internaționale.

⁴⁴ René TRÉGOUËT, op.cit. p. 2.

⁴⁵ *Nouvelle stratégie militaire US: vers un rapprochement avec Moscou* (expert), <http://fr.rian.ru/world/20100202/185977992.html>, p. 1.

Capitolul 2

STRATEGIA MILITARĂ A ROMÂNIEI – DOCUMENT FUNDAMENTAL ÎN PLANIFICAREA APĂRĂRII

2.1. Statutul și rolul strategiei militare

De fapt, etimologic, strategia este arta șefului armatei, arta războiului. Militarii, care din totdeauna au studiat problemele de strategie, notează că este vorba de un dialog între gândire și acțiune: strategia pune gândirea la lucru în universul abstract al ideilor; acțiunea pune în practică voința în universul cunoscut și a acțiunilor reale⁴⁶.

În elaborarea unei strategii bune sunt determinante următoarele 4 elemente: *concepte, realism, viziune și creativitate*. Conceptele permit structurarea gândirii. Realismul este necesar pentru a interpreta corect o situație, la un moment dat. Prospectiva este indispensabilă, căci trebuie să fie capabil de a anticipa evoluțiile. Creativitatea este un element determinant, căci trebuie să fie în măsură să se imagineze diferitele acțiuni ce se vor derula pentru a avea succesul scontat. La toate acestea trebuie adăugată voința de a acționa.

Strategia militară, de foarte multă vreme, se învață și se știe că militarii își formează cei mai buni ofițeri în strategie în instituții militare de învățământ superior, în așa numitele „școli de război”. Marile concepte în materie de strategie militară s-au forjat, puțin câte puțin, plecând de la analiza manierei în care, în întregul curs de istorie a umanității, cei mai mari comandanți militari (Hannibal, Cesar, Gustave II, Frederic cel Mare, Napoleon etc.) au ajuns, grație geniului lor, să câștige foarte importante bătălii.

De-a lungul evoluției gândirii umane și, în cadrul acesteia a gândirii militare, conceptul de *strategie militară* a primit

⁴⁶ Claude SICARD, *Comment analyser votre stratégie et évaluer ses chances de succès? Guide de diagnostic de la stratégie d'une entreprise*, <http://hdl.handle.net/2332/1563>, p. 2.

diferite definiții. Mai întâi, s-a făcut afirmația că termenul strategie militară vine de la cuvântul grec *stratos* ce semnifică „armată” și *agein* ce înseamnă „a conduce”.

În sens larg, acest termen se apreciază că se referă la:

- arta de a coordona acțiunea de ansamblu a forțelor unei națiuni – politice, militare, economice, financiar, morale....- pentru a conduce un război, a gestiona o criză sau a prezerva pacea. „Strategia este de competența guvernului și de cea a înaltului comandament al forțelor armate” a afirmat Charles de Gaulle⁴⁷.

- și prin extensie, elaborarea unei politici, defini în funcție de forțele și slăbiciunile sale, ținând cont de amenințări și oportunități, în celelalte domenii decât cel al apărării, mai ales în activitățile economice (strategie comercială, industrială, financiară etc.) și, de asemenea, în jocurile complexe cu cum de exemplu, strategia în câmpul relațiilor internaționale.

De aici, se poate afirma că strategia are mize complexe dar riguros definite. Astfel, strategia permite:

- conducerea și coordonarea acțiunilor pentru a atinge un obiectiv. Acestea sunt valabile pentru orice tip de acțiuni: politice, economice, personale;

- planificarea și coordonarea acțiunii forțelor militare ale unei țări pentru a ataca sau a se apăra.

În privința naturii conceptului de strategie aceasta este una complexă și clar definită prin caracteristici specifice ce o disting tactică. Contrar tacticii a cărei miză este locală și limitată în timpul (de exemplu, să câștige o bătălie), strategia are ca obiectiv global și în plus pe termen lung (să câștige războiul). De aici, și distincția clară a factorului care își asumă răspunderea pentru strategie și a celui pentru tactică. Astfel, domeniul strategiei aparține politicii, mai precis politicului care, pe de o parte, alege pacea sau războiul și, pe de altă parte,

⁴⁷ Cf. *Niveau d'organisation et mode de conduite en stratégie militaire*, <http://www.techno-science.net/?onglet=glossaire&definition=6499>, p. 1.

atribuie resursele necesare și suficiente materializării strategiei militare pe câmpul de luptă sau celei diplomatice în negocieri.

Sub aspect militar, strategia se poate aprecia ca fiind arta de a combina mijloacele și resursele în funcție de contingente, trei niveluri:

- **nivelul strategic**, sau mai curent astăzi politico-militar, la cel mai înalt nivel de stat, în dialogul iterativ între responsabilii politici, diplomatici și militari;

- **nivelul operațional**, între înaltul comandament militar și comandantul unui teatru de operații;

- **nivelul tactic**, care este cel, local, al comandantului de unitate angajat într-o acțiune militară anume.

Prin urmare, strategia constă în definirea acțiunilor coerente ce intervin potrivit unei logici secvențiale pentru a realiza sau pentru a atinge unul sau mai multe obiective. Ea se traduce apoi, la nivel operațional în planurile acțiunilor pe domenii și pe perioade, inclusiv eventual planuri alternative în caz de evenimente ce schimbă puternic situația.

Se înțelege prin forțe strategice, forțele, ce pun în operă descurajarea nucleară, în cazul statelor dotate cu arme nucleare strategice (atribut al politicului), livrate prin bombardiere strategice sau rachete balistice strategice.

Construirea unei strategii impune: pe de o parte, estimarea probabilității de realizare a eventualităților susceptibile de a fi reținute; pe de altă parte, adoptarea unei reguli sau a unui indicator de preferință ce permite clasarea rezultatelor scontate prin punerea în practică a diferite scenarii.

Strategia se prezintă sub două forme: nivelul de organizare și modul de conducere. Ca mod de conducere, strategia este o modalitate de a acționa în incertitudine incluzând incertitudinea în conducerea acțiunii. Atunci, ea este aproape de viclenii și stratageme. În această manieră, strategia se distinge de execuția unui program, a unui produs sau a ceea ce este predeterminat. Pe de altă parte, ca nivel de organizare,

există nivelul politic care: alege între război sau pace; atribuie resursele necesare; orientează și delimitează strategiile posibile de război sau de pace.

În practică, se întâlnesc trei niveluri în manifestarea strategiei:

- **nivelul strategic sau nivelul politico-militar**. Aici se exprimă opțiunile pentru o activitate sau alta, se orientează și delimitează acțiunile militare posibile în interiorul unui război sau de cele diplomatice în cadrul unei negocieri de pace. La acest nivel se desfășoară un dialog iterativ la cel mai înalt nivel al statului între responsabili politici, diplomatici și militari;

- **nivelul operativ**. Aici, deciziile sunt luate între înaltul comandament militar și comandantul dintr-un teatru de operații de nivel tactic;

- **nivelul tactic**. La acest nivel acțiunea este articulată și pilotată local de fiecare comandant de unitate angajată într-o acțiune particulară.

În ceea ce îi privește, militarii combină pe aceste trei niveluri mijloacele și resursele în funcție de contingente.

Strategia militară este o latură semnificativă a componentei militare a vieții oamenilor, un mod complicat de a gândi, a planifica, a organiza și, evident, a acționa în cazul unui război sau al unui conflict militar, în procesul de gestionare (și prin mijloace militare) a unei crize sau într-o situație conflictuală-limită.

Strategia militară rămâne, în esența ei, știința, priceperea, abilitatea, experiența, arta și metoda de a pune în aplicare, prin mijloace militare, o decizie de mare anvergură (în speță, o decizie politică majoră), în condițiile unui mediu internațional și regional complex condiționat, dificil, conflictual, cu numeroase restricții, provocări, sfidări, pericole, amenințări și vulnerabilități, care cere o filozofie de identificare, calculare și asumare a riscului implicit, inclusiv a riscului extrem, de elaborare, pe această bază, a unui cadru național (de alianță sau

de coaliție) al unui comportament adecvat și, în același timp, de asigurare a unei expertize corespunzătoare sistemelor și proceselor de generare a deciziei politice⁴⁸.

La originea ei, strategia militară a fost înțeleasă ca abilitate a oamenilor dotați, a marilor comandanți de a-și depăși adversarul, atât în război, cât și în pregătirea războiului, folosind în mod inteligent forțele, mijloacele și resursele alocate de decidentul politic și, în același timp, de a crea condițiile necesare pentru a obține victoria într-o bătălie sau într-un război, de a realiza scopurile și obiectivele fixate sau propuse. Și, dacă ne gândim bine, așa a și rămas. Ea ține de experiența, priceperea și arta comandamentului militar, a comandantului militar, a managerului militar de a concepe, planifica, organiza, relaționa, operaționaliza și actualiza, într-o manieră realistă, inteligentă și curajoasă, sistemele și procesele acționale, precum și metodologiile care pun în operă o decizie politică, optimizată, desigur, prin filtrul sinergic al unei strategii de securitate națională, de alianță sau de coaliție.

Așadar, strategia militară presupune existența a cel puțin **patru elemente majore** care se cer conexe în sisteme și procese structurale și acționale, în condițiile unor determinări complexe, cu evoluții imprevizibile: o *decizie politică* elaborată de cei în drept; un *mediu strategic conflictual*; un *concept strategic de forțe, mijloace, acțiuni și resurse*; un *suport de angajare legală și legitimă*. Toate cele patru componente se condiționează reciproc și, în opinia noastră, nu poate exista unul fără celălalt în dimensionarea și redimensionarea acțiunii strategice.

Strategia militară nu operează numai cu teorii, experiențe, priceperi, abilități și capacități creative folosite pentru a pune în operă o decizie politică majoră cu privire la întreținerea

forțelor, mijloacelor, resurselor și acțiunilor militare pentru impunerea voinței proprii asupra adversarului și realizarea unor scopuri și obiective din domeniul securității și apărării. Forțele, mijloacele, resursele și acțiunile militare sunt folosite și în alte scopuri decât cele care țin strict de fenomenul război. Ele sunt forțe de acțiune militară și de reacție militară în orice situație pe care decidentul politic o consideră tratabilă și rezolvabilă prin astfel de mijloace, cu condiția ca intervenția militară să fie legală și legitimă și să respecte principiile și regulile stabilite prin dreptul internațional.

Niciun stat din lume nu-și poate permite să întrețină forțe armate doar pentru a face față unui război, deși o astfel de rațiune nu va dispărea niciodată din filozofia și fizionomia instituției militare. O armată trebuie să răspundă prompt unui comandament strategic național sau internațional, de alianță sau de coaliție, în limitele responsabilităților fixate prin Constituție și legi organice. Astăzi, țara nu se apără numai la frontiere, deși frontierele unei țări vor trebui totdeauna securizate și apărate chiar și atunci când ele vor fi doar simbolice. Atâta vreme cât o țară are parlament, guvern, suveranitate asupra propriului teritoriu și responsabilitate față de trecutul, prezentul și viitorul ei, indiferent care sunt și care vor fi condițiile internaționale, va exista și cerința expresă, vitală, de păstrare a identității naționale, de securizare și apărare a frontierelor proprii și a celor ale aliaților și partenerilor.

Potrivit celor afirmate mai sus, apreciem că se poate spune că strategia militară are un statut înalt, exprimat prin ansamblul rolurilor importante ce îi revin în societatea în care armata națională ființează și își asumă responsabilitățile prevăzute în Constituția țării, în alte legi referitoare la apărarea națională și colectivă, precum și în tratatele la care statul respectiv este parte.

⁴⁸ Dr. Gheorghe VĂDUVA, *Consonanțe și rezonanțe strategice în condiții de normalitate, de criză și de risc militar extrem*, <http://Iss.Ucdc.Ro/Studii-Pdf/Consonante%20strategice.Pdf>, p. 2.

2.2. Necesitatea Strategiei militare a României

Strategia militară a României este documentul esențial ce servește drept fundament punerii în practică a politicii de apărare și securitatea națională. Ea constituie o necesitate stringentă, pentru orice stat, inclusiv pentru țara noastră, în condițiile globalizării și integrării regionale, a dezvoltării fără precedent a tehnologiilor informațiilor și comunicațiilor. Necesitatea sa rezidă în următoarele:

- Strategia militară a României este **documentul** destinat publicității, elaborat de către Ministerul Apărării Naționale **care trasează orientarea strategică în vederea îndeplinirii obiectivului fundamental** stabilit în Strategia de națională de apărare a României și prevederilor Cartei Albe a Guvernului. Armata este și va rămâne o instituție fundamentală care asigură apărarea națională. Aceasta responsabilitate devine cu atât mai complexă prin menținerea simultană a unui potențial adecvat de luptă și executarea proceselor de restructurare atât de necesare. Apărarea națională a României nu poate să fie izolată de aceea a Europei din care țara noastră face parte atât geografic, cât și politic, economic și social, ca membră a Uniunii Europene. România va continua să fie un generator de stabilitate regională într-un mediu de securitate care prezintă multe incertitudini, caracterizat de riscuri previzibile, precum și de acelea care pot fi surprize totale. În cadrul unor limite de risc acceptabile, armata are capacitatea să protejeze și să garanteze apărarea națională a României și participarea la apărarea colectivă împreună cu celelalte state membre ale NATO. Obiectivul fundamental al apărării naționale a României îl constituie realizarea capacității militare necesare și adecvate pentru apărarea suveranității și independenței naționale, a integrității și unității teritoriale, a democrației constituționale și a statului de drept, precum și a misiunilor internaționale asumate de către statul român în calitate de membru al NATO și al UE.

- Strategia militară a României este **documentul ce ghidează ansamblul activităților reieșite din politica guvernului în materie de apărare națională**. Fiecare guvern ce ajunge la putere, în urma alegerilor, își stabilește, prin Programul de guvernare, principalele obiective de atins și sarcini de îndeplinit în materie de apărare națională. În acest context, Strategia militară este destinată să

faciliteze punerea în practică a sarcinilor și obiectivelor de apărare națională;

- **Conținutul integrator și complex** al Strategiei militare a României. Astfel, potrivit *Legii privind planificarea apărării* „Strategia militară, ... cuprinde: evaluarea mediului internațional de securitate din punct de vedere strategico-militar, identificarea potențialelor riscuri și amenințări militare, definirea obiectivelor militare naționale, stabilirea conceptelor strategice și operaționale pentru îndeplinirea acestor obiective și a misiunilor armatei”⁴⁹.

Caracterul integrator al Strategiei militare a României este dat de conținutul acestui document care se referă la: caracteristicile și tendințele de evoluție a mediului de securitate internațional; identificarea potențialelor riscuri și amenințări la adresa țării noastre cât și a aliaților noștri din NATO; definirea obiectivelor militare naționale. Prin toate aceste elemente, Strategia militară a țării noastre oferă concret terenul de cooperare a Ministerului Apărării Naționale cu celelalte ministere cu sarcini specifice în materie de apărare națională. **Atributul complex** al Strategiei militare a României derivă din aceea că acest document stabilește conceptul strategic și conceptele operaționale, principiile și resursele necesare îndeplinirii obiectivelor militare naționale și a celor asumate de către statul român în calitate de membru al NATO și al UE;

- **Armonizarea sa cu strategiile militare ale statelor membre ale NATO și UE** în scopul îndeplinirii răspunderilor asumate de către cele două organizații, la nivel regional și global, în materie de apărare și securitate colectivă, prevenirea crizelor și conflictelor armate din diferite zone ale lumii. Desigur, fiecare stat își păstrează elementele definitorii de interes național atunci când își concepe și pune în practică propria strategie militară. Aceasta este absolut necesară întrucât riscurile și amenințările de securitate cu care se confruntă omenirea, pe de o parte, s-au înmulțit, și pe de altă parte, și-au modificat formele de manifestare, iar fiecare stat are capacități diferite de răspuns la aceste provocări;

- **Contextul complex în care statele există și își desfășoară viața lor. Strategiile militare** urmează alte scenarii: de exemplu,

⁴⁹ LEGE Nr. 473/2004 privind planificarea apărării, <http://www.lexex.ro/Lege-473-04.11.2004-44595.aspx>, art. 7.

proiectarea forței pentru a para amenințarea asupra unui interes periferic sau pentru a ajuta la soluționarea unei crize internaționale. Mutația este considerabilă și înscrie dezvoltarea noastră militară într-un cadru foarte diferit de cel cu care numeroase secole ne-au obișnuit. Ceea ce timp îndelungat a definit aparatul nostru de apărare, aceasta este constituirea și universalizarea progresivă a formei statale ce a captat în profitul său formele și aparatele preexistente ale violenței pentru a le întoarce spre exterior⁵⁰. Cu statul, „marea formă” a războiului s-a afirmat: interstatal și se referă fără încetare la forțele umane și materiale. Revoluția din secolul al XVI-lea (artileria), combinată cu cea a secolului al XVIII (armatele de masă), a produs acest război contingent și spectaculos pe care l-am avut în secolul al XX-lea, ca sfârșit al chiar istoriei armelor: războiul napoleonian, dotat cu mijloace tehnice de război total.

- Noi trăim sfârșitul acestei constante concentrări de putere specifice duelului, și declinul concomitent al armatelor de masă. Evantaiul ipotezelor de folosire a instrumentului militar se lărgeste și se rafinează pe măsură ce el se îndepărtează de aceste modele vechi. Postura de apărare națională definea concomitent formele de răspuns față la amenințarea unică, conceptele strategice, și extensia mobilizărilor bugetare și umane necesare. Ea aparține trecutului, și este vorba de ***acum înainte de adaptarea punctuală a formelor de acțiune cu obiectivul urmărit***, de fiecare dată singular: păstrarea reziduală a teritoriului, acțiune externă, apărare împotriva atacurilor diverse etc⁵¹. Această capacitate de adaptare este noua obsesie a raționamentului nostru strategic. Redescoperirea unei folosiri dozate, adaptate, a forței, atunci când trăim de două secole cu imaginea unui militar concentrat, bulversează apropierea noastră de fenomenele militare.

Maniera în care aparatul militar se inserează în societatea este din această cauză, desigur, afectată: se glisează spre un război „post-

⁵⁰ Vezi: DERRIENIC, Jean-Pierre, *Les Guerres civiles*, Presses de Sciences Po, Paris, 2001.

⁵¹ Dominique DAVID, *La mondialisation et le militaire*, http://www.ifri.org/files/ram02_1.1_testUpload.pdf, p. 3.

eroic”⁵² unde violența va fi reglată profesional ca terapie mai curând decât o apărare-reflex? Chiar cultura armatelor este pusă în discuție. Referințele psihologice și profesionale ale mediului militar sunt valorizate diferit dacă este vorba de apărarea patriei, de a se interpune între facțiuni îndepărtate, de manifestare a simplei prezențe a drapelului, sau de a releva o societate civilă devastată. În fine, folosirea militarului dozată, declinată, adaptată la diversitatea lumii, pretinde fără îndoială să fie negociat un nou echilibru între factorul politic și factorul militar. Când patria este în pericol, nicio negociere nu este imaginabilă; dacă este vorba de intervenții discriminate, de proiecții adaptate, pe scurt de alegeri contingente, factorul politic trebuie să afișeze o doctrină clară și factorul militar să știe cum să traducă în acțiuni concrete intențiile factorului politic. Relațiile lor evoluează într-un cadru mai puțin constrângător, mai puțin definit, decât cel al reflexelor și obișnuințelor de apărare națională.

2.3. Relația între Strategia militară și politica României

Nimeni nu mai ezită astăzi să admită că strategia ocupă un loc mai important decât altădată în conducerea afacerilor de stat. Puterea de distrugere terifiantă a armelor nucleare, omniprezența informației, ideologiile dinamice și progresele tehnice rapide domină principalele aspecte ale vieții statelor, și din aceasta rezultă adesea situații periculoase. Fiecare țară trebuie să-și exploateze resursele cu o anumită rigoare, și uneori să se concentreze asupra esențialului pentru a evita crize grave, pe de o parte, și pentru a-și asigura dezvoltarea normală, pe de altă parte.

Astăzi, se asistă la o coordonare a eforturilor caracteristice ale strategiei și o preluare a metodelor sale de către toate domeniile de activitate, inclusiv de către politic.

Simplul acord, în conjunctura actuală, a termenilor de strategie și de politică deschide perspective extinse și variate a cărei importanțe ține de nivelul de responsabilitate la care trebuie obligatoriu trebuie să le situeze.

„Politică este articulată și articulează. Ea ocupă un loc în diferite tipuri de practici sau de procese și, în același timp, locul său îi

⁵² Vezi: Maoz, ZEEV et Azar GAT (dir.) (2001), *War in a Changing World*, The University of Michigan Press.

este dat prin diferite practici, diferite procese: moduri de producție, moduri de distrugere și moduri de comunicare”⁵³. Aceste moduri corespund la trei strategii generale, economică, militară și culturală.

Pe de altă parte, politica este o triadă ce comportă proiectul ce se vrea realizat, lupta pentru a ajunge la putere și de a se menține aici, adică arta de a governa, și proiecția puterii, și, în fine, desemnarea prietenilor și a inamicilor, responsabilii politici având în principiu ca sarcini prioritare de a veghea la concordia interioară a unității politice, în general statul – este amenințat din interior prin fenomene dezintegratoare sau subversive (inamici interni: mișcări secesioniste)- și la securitatea externă a acestei unități, mereu potențial amenințată din exterior (de către diferiți actori statali și nonstatali).

În același timp, politica fixează scopurile și mobilizează mijloacele necesare realizării unei strategii. Statele sunt sursa autorității strategice, pe care ele o delegă pentru o misiune determinată. Pentru a-și atinge scopurile propuse, șefii politici au nevoie de o metodă și de mijloace, adică de strategie⁵⁴. Cu alte cuvinte, strategia reprezintă ansamblul de metode și mijloace ce permit atingerea scopurilor prin politică. În esență, strategia urmărește să realizeze scopuri politice.

În opinia noastră, există o relație directă între strategia militară și politică. Din perspectivă sociologică această relație este una ierarhică de subordonare a strategiei în raport cu politica. Deși, strategia militară și politica sunt legate printr-o strânsă subordonare, folosesc moduri de acțiune puternic diferite ceea ce are consecințe diverse. Pare necesar ca cele două – strategia militară și politica - să rămână foarte clar distincte, atât pentru a obține rezultatele cele mai bune ale conlucrării lor, cât și pentru a evita serioase inconveniente. De aici, apreciem că se impun făcute următoarele observații:

- *strategia militară nu se confundă cu politica, ea îi este subordonată*. De aceea, este important să se definească de la început acest raport de subordonare a strategiei militare în raport cu politica. Pentru a face această distincție, se poate spune că politica se

⁵³ Dominique COLAS, *Sociologie politique*, Paris, PUF, 1994, pp. 253-255.

⁵⁴ Cf. Alexandre DEL VALLE, *De la stratégie à la géopolitique, quelques éléments d'une approche pluridisciplinaire*", <http://www.strategicsinternational.com/f3strategiepo.htm>, p. 3.

realizează normal prin căile diplomatice, economice și nu numai. Astfel de activități sunt adaptate la necesitatea realizării obiectivelor naționale, pentru a nu se ivi obstacole insurmontabile pentru fiecare dintre ele, sau o amenințare ce ar putea atinge ansamblul vieții naționale. De aceea, trebuie să existe o voință unică în măsură să coordoneze strâns, într-o acțiune de constrângere, toate mijloacele, de orice natură ar fi ele, care pot să ajute la depășirea obstacolului sau la suprimarea amenințării. De fapt, este vorba de intrarea în rol a politicii care pune în practică strategia militară. În acest mod, se evită riscurile și se previn amenințările în domeniul apărării naționale și colective.

Astăzi, amenințarea poate să atingă toate domeniile, și folosirea forței armate împotriva lor trebuie să fie ultima măsură politică. De aici, nevoia de a găsi alte mijloace de constrângere a celui care amenință apărarea țării sau aduce atingere intereselor naționale. În acest sens, elaborarea strategiilor particulare noi, lărgeste câmpul de acțiune al strategiei militare tradiționale. Coordinarea lor riguroasă în cadrul unei strategii generale unice, în serviciul aceleiași politici, poate deveni atât de presantă că aceasta din urmă este foarte adesea desemnată prin termenul de strategie totală. Nici structura de stat, nici funcționarea instituțiilor nu mai pot să ignore asemenea realități. Aceasta este o problemă dificilă în care analiza trebuie să fi reîncepută în permanență pentru că soluțiile empirice, impuse de evenimente, nu vin să deturneze strategia militară de la rolul său esențial de subordonat al politicii și să nu antreneze unele consecințe greu de evitat.

- *necesitatea coexistenței strategiei militare cu politica*. Caracterul total pe care îl pot acoperi conflictele moderne conduce la conceperea unei strategii totale, ce include obligatoriu strategia militară și, plecând de aici, o politică totală în care această strategie să-și poată găsi sursa. Dar trebuie subliniat că o astfel de politică totală nu poate să existe, în lumea actuală, decât pentru a inspira o strategie totală când aceasta este făcută necesară prin conjunctură. În afara acestui caz, nu există decât politica în sensul tradițional al termenului. Într-adevăr, dacă politica unei țări ar avea în permanență caracterul unei politici totale, aplicată prin metodele unei strategii totale, toate activitățile interne și externe, publice și private ar trebui să fie constant și exclusiv ordonate la această politică. În plus,

organizarea statului și cea a tuturor grupurilor sociale ar trebui să fie concepută în funcție de acest scop ceea ce ar afecta, într-un sens nedorit, viața și activitatea tuturor cetățenilor săi.

Experiența demonstrează că existența unei singure ideologii comune poate justifica constrângerea foarte puternică astfel exercitată asupra indivizilor, ideologie care ar fi fost elaborată a priori sau care ar rezulta inevitabil din structurile realizate căci acestea nu ar putea să subziste și să funcționeze fără ea. Statul devine atunci totalitar, și nu mai există alternativă la aceasta. Dimpotrivă, dacă se vrea respectat cel mai bine principiile de demnitate a persoanei și libertatea individuală, trebuie să se admită coexistența permanentă a modurilor de acțiune ale strategiei militare cu cele ale politicii în conjunctura actuală.

Desigur, mijloacele moderne de informare și de persuasiune sunt astfel încât fiecare este în permanență supus la presiuni multiforme. O conducere politică mai fermă și mai coerentă decât altădată se impune pentru ca o țară să poată să se dezvolte și chiar să subziste, dar este vorba întotdeauna de o activitate de natură politică. Aceasta nu se întâmplă decât atunci când obstacolele devin imposibile de depășit prin căile obișnuite, sau când amenințarea poate să atingă un nivel vital, pentru care el trebuie să recurgă la o constrângere organizată. Atunci politica ia temporar forma unei politici totale prin definiție mult mai precisă și exclusivă a obiectivelor de atins. Ea se aplică prin procedeele unei strategii generale sau totale ce suscită și coordonează toate activitățile susceptibile să ajute la atingerea acestor obiective oricare le-ar fi natura.

În lumea modernă, fiecare țară întreține cu ușurință relații cu toate celelalte. Niciuna nu este complet indiferentă la problemele celorlalte și toate participă mai mult sau mai puțin reglementat la chestiunile importante. Deci statul trebuie întotdeauna să fie pregătit să folosească fie a relațiilor normale, fie procedurile de conflict în raport cu situația concretă cu care se confruntă.

- *problema trecerii de la politică la strategie*. În acest sens, se impune acționat de o manieră concertată și coerentă a partidului/coaliției de partide aflate la guvernare pentru ca această trecere să fie atât facilă, rapidă cât și reversibilă, adică capabilă să răspundă adecvat solicitării evenimentelor care, astăzi, modifică

situații într-un timp foarte scurt. De aici, necesitatea ca mijloacele de constrângere, adică forța și chiar forța armată, să poată fi întotdeauna disponibile pentru a da acestei manevre o eficacitate suficientă. În fine, se impune organizarea schimbării stilului de acțiune pentru ca ea să fie realizabilă în momentul în care este nevoie de ea. Operația va fi întotdeauna destul de subtilă la nivelul de decizii superioare. Într-adevăr, ea exprimă o întărire a voinței de atinge obiectivele propuse, dar aceasta trebuie să se traducă la diverse niveluri de execuție prin măsuri concrete anunțate sau efectiv luate. De fapt, oamenii sunt cei care, în spațiul responsabilităților politice, care după ce au fost fixate rezultatele de obținut trebuie să decidă dacă le continuă sau nu prin căile strategiei, dacă aleg soluțiile strategice adecvate și de aici conducerea execuției. Evident, nu este posibil să se dea un răspuns unic și durabil al toate chestiunile menționate. Într-adevăr, este vorba de probleme strâns și foarte legitim, legate de personalul cu responsabilități, de structura instituțiilor și la cursul evenimentelor. Totuși, se pot întrevădea câteva principii pe care va fi mereu necesar să le respecte pentru a ajunge la soluții eficiente.

Înainte de toate, trebuie să se ajungă la o conștientizare profundă și precisă a interesului național și să se dea periodic acestuia din urmă o expresie publică, adaptată la circumstanțe și accesibilă tuturor. O formare comună a tuturor personalităților care pot participa într-o zi la decizii majore trebuie, în plus, să le permită să dobândească o viziune foarte clară a ceea ce distinge strategia militară de politică, și circumstanțele ce pot să pretindă ca să se treacă de la una la alta. Aceasta este o condiție prealabilă în funcționarea suplă și eficientă a tuturor structurilor guvernamentale. În aceeași ordine de idei, trebuie să se generalizeze obiceiul de a prevedea evoluția evenimentelor cu metode nu doar prospective, ci și strategice. Studiul viitorului nu mai se poate limita la cea a anumitor factori sau grupuri de factori, în funcție de dinamismul lor specific. De asemenea, nu mai este suficient introducerea aici a obiectivelor naționale stabilite pentru un termen anume. Perspectiva strategică impune să se facă intervenții atât la voințele externe, eventual ostile, cu repercusiunile posibile asupra obiectivelor naționale.

2.4. Structura Strategiei militare a României

Strategia militară a României, în calitatea sa de document programatic, servește Armatei României să-și planifice activitatea, în concordanță cu resursele destinate apărării armate a țării, pentru a fi capabilă să își îndeplinească misiunile încredințate. În opinia noastră, ca document, Strategia militară a României ar trebui să aibă următoarea structură:

- **introducere** (sensul și semnificația Strategiei militare; documentele ce stau la baza acesteia; scopul strategiei militare ca document al planificării apărării);

- **un număr de capitole** care succesiv trebuie să descrie:

- *evoluția mediului de securitate internațional* (prezentarea succintă a mediului de securitate, a riscurilor și amenințărilor de securitate cu care statele lumii, inclusiv România se pot confrunta și a conflictului militar modern);

- *principiile și obiectivele militare naționale, ca și misiunile Armatei României* (principiile strategice militare ale României; obiectivele militare naționale: se stabilesc în consens cu prevederile Strategiei naționale de apărare a României și a Cartei Albe a apărării; misiunile Armatei României - cele referitoare la apărarea țării și participare ala misiuni internaționale potrivit angajamentelor asumate internațional și dublului statut al României de stat membru al NATO și UE); nivelul de aspirație militară al României (reprezintă instrumentul de planificare strategică, ce orientează stabilirea capabilităților necesare pentru îndeplinirea misiunilor încredințate Armatei României. Și îndeplinește atât o funcție internă, cât și una externă);

- *conducerea acțiunilor militare și structura de forțe* (conducerea se realizează la nivelul: strategic, operativ și tactic; structura forțelor ar trebui să includă: forțe luptătoare; de sprijin de luptă; logistice; pentru operații speciale; de învățământ militar și instrucție);

- *conceptul strategic și conceptele operaționale* (principalul rol al conceptelor este de a fundamenta soluțiile de îndeplinire a obiectivelor stabilite în domeniul militar, privind modul de dezvoltare și întrebuințare a capabilităților, pe termen mediu sau lung);

- *capabilități militare* (dublul statut al României de stat membru NATO și UE trebuie să-i permită acesteia asumarea unor roluri pe măsură în materie de apărare națională și colectivă, precum și de securitate);

- **concluzii** (rolul, scopul și modalitățile de punere în practică a strategiei militare).

2.5. Componentele Strategiei militare a României

Pe lângă statutul înalt evidențiat prin rolurile îndeplinite, Strategia militară a României se poate descrie și definindu-i componentele. În acest context, menționăm componentele: **socială, politică; tehnologică; psihologică; militară.**

Componenta socială definește conținutul referitor la resursa umană de care armata națională dispune la un moment dat. Prin urmare, aici ar trebui analizate succesiv următoarele aspecte: **raporturile dintre societate și armata națională; asigurarea unor condiții de muncă și de viață decente personalului armatei; protecția socială a personalului armatei.**

În ceea ce privește **raporturile dintre societate și armata națională**, se pot face o serie de precizări: astăzi, România este membră a NATO și a UE, organizații față de care, la integrare/aderare și-a asumat și angajamente în materie de forțe armate pe care să le pună, conform unui calendar convenit între reprezentanții statului român și ai celor două organizații, la dispoziția lor; misiunile încredințate armatei privesc atât apărarea și securitatea teritoriului național, cât și apărarea și securitatea colectivă. În acest scop, este necesar ca să se asigure în permanență efectivele de militari și de personal civil contractual de care este nevoie pentru îndeplinirea oricărei misiuni legale încredințate. De aici, nevoia formării și perfecționării profesionale continue a personalului armatei, prin parcurgerea a diferite și diverse stagii de pregătire în conformitate cu *Ghidul carierei militare*; alocarea de către societate a resurselor financiare necesare și suficiente îndeplinirii misiunilor de apărare și securitate cele revin, precum și alte sarcini trasate de către cei în drept.

Asigurarea unor condiții de muncă și de viață decente personalului armatei constituie o altă dimensiune a componentei sociale a strategiei militare. În acest sens, Strategia militară a

României trebuie să facă mențiuni necesare, desigur în conformitate cu actele normative în vigoare. Această dimensiune are un rol semnificativ în ceea ce privește îndeplinirea integrală și la parametrii impuși a misiunilor încredințate armatei. Aceasta întrucât munca și traiul personalului armatei în condiții percepute ca cel puțin decente îl motivează și determină să aibă un moral corespunzător situației trăite. În acest context, soldele primite să fie motivante, adică să le permită militarilor să asigure permanent familiilor lor condiții de viață decente.

Protecția socială a personalului armatei, în opinia noastră, trebuie să cuprindă atât militarii și civilii în activitate, cât și pe cei ieșiți din sistem prin pensionare sau disponibilizare. Referitor la cei disponibilizați un rol semnificativ ar fi preocuparea reală și concretă a conducerii MAPN de a asigura reconversia militarilor și personalului civil atunci când vor să părăsească sistemul. În acest sens, reconversia, mai ales spre sectorul privat, va fi determinantă. Ea va beneficia de o mai bună valorizare a pregătirii profesionale. În același timp, se impune creat un dispozitiv de acompaniament social al restructurărilor constând în: prime de angajare, mecanisme de acompaniament social, ajutor de mobilitate, incitare la plecarea din sistem, ajutor de reconversie.

Componenta politică a Strategiei militare a României comportă mai multe dimensiuni. O primă dimensiune, cea a **conducerii armatei de către politic**, constă în raporturile de autoritate ierarhice de subordonare a instituției militare față de puterea politică. Practic, într-un stat de drept, armata se află sub controlul democratic civil exercitat de societate prin Parlament, Președintele țării, Guvern. În practică, conducerea acțiunilor militare se realizează pe trei niveluri: *strategic*, *operativ* și *tactic*, de către comandanți și șefi, potrivit competențelor cu care sunt investiți.

În caz de agresiune armată, la instituirea stării de asediu, declararea stării de mobilizare sau a stării de război, conducerea acțiunilor militare la nivel strategic se realizează de către comandantul Centrului Național Militar de Comandă (CNMC). La nivel operativ, autoritatea de comandă este atribuită Comandantului Grupării de Forțe Întrunite, subordonat direct comandantului CNMC și sprijinit în activitatea de conducere de un Comandament Operațional Întrunit (COPI), constituit în acest scop.

În cadrul apărării colective, conducerea acțiunilor militare pe teritoriul național sau în afara acestuia, se exercită, pentru întreaga grupare de forțe participantă la acțiuni, de către Comandantul Forței Întrunite NATO.

Cooperarea și coordonarea în cadrul NATO și al altor organizații internaționale, se asigură prin reprezentanțele naționale, structurile de reprezentare militară sau echipele de legătură acreditate pe lângă acestea și se va realiza în baza legilor naționale, memorandumurilor de înțelegere și procedurilor de operare standard.

Realizarea comenzii și controlului se bazează pe un sistem de comunicații și informatic performant care să asigure schimbul de informații, la toate nivelurile, necesar îndeplinirii întregii game de misiuni ce revine Armatei României, atât în spațiul național, cât și în cel internațional.

O altă dimensiune a componentei politice a strategiei militare a României apreciem a fi *definirea misiunilor ce se pot încredința armatei naționale*. Stabilirea a ceea ce trebuie să execute armata, la pace, la starea de urgență, starea de mobilizare și/sau la starea de asediu o face politicul, mai concret Parlamentul, Președintele și guvernul, desigur, în consens, cu Constituția țării și a altor legi referitoare la apărarea națională și colectivă.

Neutralitatea politică a armatei este o altă dimensiune importantă a componentei politice a strategiei militare. În România, potrivit Statutului cadrelor militare⁵⁵ personalul militar în activitate are restricționate drepturi cum sunt:

- să facă parte din partide, formațiuni sau organizații politice ori să desfășoare propagandă prin orice mijloace sau alte activități în favoarea acestora ori a unui candidat independent pentru funcții publice;
- să candideze pentru a fi alese în administrația publică locală și în Parlamentul României, precum și în funcția de Președinte al României;
- să declare sau să participe la grevă; opiniile politice pot fi exprimate numai în afara serviciului;

⁵⁵ Statutul cadrelor militare, legea nr. 80/1995, http://www.dreptonline.ro/legislatie/statutul_cadrelor_militare.php, art.28 și 29.

- exprimarea în public a unor opinii contrare intereselor României și forțelor armate nu este permisă;

- aderarea la culte religioase este liberă, mai puțin la cele care, potrivit legii, contravin normelor de păstrare a ordinii publice, precum și la cele care încalcă bunele moravuri sau afectează exercitarea profesiei;

- constituirea în diferite forme de asociere cu caracter profesional, tehnico-științific, cultural și sportiv-recreativ, cu excepția celor sindicale ori care contravin comenzii unice, ordinii și disciplinei specifice instituției armatei, este permisă în condițiile stabilite prin regulamentele militare;

- participarea la mitinguri, demonstrații, procesiuni sau întruniri cu caracter politic ori sindical este interzisă, cu excepția activităților la care se participă în misiune.

Componenta tehnică a strategiei militare devine decisivă în zilele noastre⁵⁶. O *primă dimensiune* a acestei componente o constituie **înzestrarea forțelor armate**. În acest sens, înzestrarea este unul din elementele de bază ale procesului de dezvoltare a capabilităților militare, reprezentând, în esență, asigurarea mijloacelor și echipamentelor necesare îndeplinirii misiunilor. În acest mod, România va ajunge să dispună de o forță militară credibilă, dimensionată echilibrat, în raport cu populația, teritoriul și misiunile ce revin, în măsură să asigure apărarea intereselor naționale de securitate și îndeplinirea angajamentelor asumate pe plan internațional. Realizarea cu succes a acestui obiectiv major presupune ca procesul de înzestrare a armatei să vizeze cu prioritate:

- asigurarea capacității de a executa misiuni specifice pe timp de pace, cum ar fi: supravegherea aeriană și apărarea spațiului aerian, transport aerian, supravegherea căilor de comunicații maritime, paza și apărarea unor obiective de importanță strategică;

- dotarea cu echipamente și sisteme de armă necesare creșterii nivelului protecției și securității forțelor pentru îndeplinirea misiunilor și angajamentelor asumate;

- achiziția echipamentelor necesare finalizării implementării concepției de comandă-control la nivel național;

- dotarea cu sisteme de armamente și echipamente a forțelor cu capacitate operațională scăzută și a celor cu termen lung de constituire.

O *dimensiune majoră* a componentei tehnice a strategiei militare o reprezintă **implementarea tehnologiilor informaticii și comunicațiilor** în întreaga instituție militară. Astăzi, procesarea informațiilor - culegere, stocare, analiză și interpretare – din toate domeniile dar cu precădere a celor privind apărarea națională este absolut necesară dacă se vrea ca Armata României să fie în măsură să îndeplinească misiunile încredințate de către cei în drept. De asemenea, conducerea forțelor armate în procesul de pregătire militară, adoptarea deciziilor, la toate nivelurile structurilor militare, participarea cu succes în diferite teatre de operații externe, în cadrul unor coaliții militare internaționale, sub mandat ONU, impun existența aparatului electronic necesare și a unui personal militar și civil calificat să o întrebuițeze optim.

O *dimensiune* importantă a componentei tehnice a strategiei militare se referă la **stăpânirea⁵⁷ tehnicii de luptă din dotare de către militarii ce o deserveșc**. Această dimensiune, apreciem că include și:

- revitalizarea, modernizarea și creșterea performanțelor tehnicii de luptă existente;
- creșterea utilizării rezultatelor cercetării militare;
- armonizarea învățământului militar cu politicile NATO și UE în domeniul educației și asigurarea specialiștilor militari necesari, conform standardelor asumate și cerințelor de securitate și apărare a țării.

O altă *dimensiune a componentei tehnice* a strategiei militare o constituie **modalitatea de asigurare a unor mijloace de luptă moderne**, bineînțeles în consens cu resursele economice și financiare alocate de societate apărării naționale. În acest sens, se impune, ca cei în drept, să acționeze pe direcțiile următoare:

⁵⁶ Les dimensions non militaires de la stratégie, http://www.cesa.air.defense.gouv.fr/IMG/pdf/les_dimensions_non_militaires_de_la_strategie.pdf, p. 2.

⁵⁷ Prin stăpânirea tehnicii de luptă înțelegem cunoașterea, exploatarea rațională și întreținerea acesteia de către personalul ce o deservește (N.A.).

- cooperarea cu alte state în realizarea sistemelor de armamente;
- planificarea și derularea unor programe de înzestrare, numai atunci finanțarea și adaptarea acestora la cerințele de dezvoltare a capacităților sunt asigurate ;
- stimularea, prin comenzi și cooperare, a industriei naționale de apărare;
- atragerea de investiții străine și a transferurilor de tehnologie;
- realizarea capacităților operaționale a forțelor în funcție de resursele la dispoziție și nivelul de instruire.

Componenta psihologică desemnează factorul intelectual implicat în existența și manifestarea strategiei militare. Factorul intelectual (psihologic) ocupă un loc decisiv în descurajarea adversarului într-un conflict armat, în care efectivitatea rezultă mai mult dintr-o percepție a riscurilor și reacțiilor posibile a adversarului decât din realitatea raportului forțelor materiale⁵⁸. Practic, componenta psihologică comportă mai multe dimensiuni. O dimensiune a acesteia o constituie **influențarea comportamentului adversarului** dintr-un conflict armat unde acțiunea forțelor este elementul fundamental. Într-o strategie a acțiunii, efectul psihologic se maximizează datorită focalizării pe ținta aleasă, concomitent reducându-se semnificativ eforturile materiale. O altă dimensiune a componentei psihologice o reprezintă **impactul factorului psihologic asupra procesului adoptării deciziilor în mediul militar**. Se cunoaște că în demersul luării deciziilor de către comandanții/șefii militari însușirile lor psihologice individuale (temperament, aptitudini, caracter, afectivitate, motivație și voință) dar și cele psihosociale ale grupurilor umane pe care le comandă sunt efectiv prezente și își exercită influența specifică. Evident, componenta psihologică nu se limitează numai la adoptarea deciziei, ci ea intervine în deznodământul războiului. De aceea, o dimensiune esențială a componentei psihologice a strategiei este **influența sa decisivă**

⁵⁸ *Dimension psychologique et dualisme de la stratégie*, http://www.cesa.air.deFense.gouv.fr/IMG/pdf/Dimension_psychologique_et_dualisme_de_la_strategie.pdf, p. 8.

asupra moralului trupelor proprii, întărindu-l, consolidându-l și asupra moralului inamicului tinzând, ca prin procedee specifice să-l facă să scadă, manifestându-se prin renunțarea la luptă. Astfel, victoria în luptă poate decurge și dintr-un factor psihologic, ceea ce generalul Beaufre a rezumat într-o formulă provocatoare și sintetică: „Ești învins atunci când te recunoști învins”⁵⁹.

Este necesar să se insiste pe componenta psihologică a strategiei militare întrucât, în prezent, opinia dominantă este că decisivă este componenta tehnică. Practic, strategia militară „se joacă” nu în liniștea unui cabinet sau birou, ea se dezvoltă în tumultul unui conflict și în zăngănitul armelor. Decizia strategică nu se expune cu o obiecție teoretică, ci cu o sancțiune practică, ce poate să se traducă prin distrugerea unei armate, pierderea unei bătălii, eșecul final al unei campanii, chiar ruina unui stat. În acest sens, se poate aminti cum a decurs conflictul armat între Coaliția militară internațională și regimul lui Saddam Hussein. De fapt, decizia strategică nu se construiește în vid, ci cu o armată, definită ca fiind formată, oricare ar fi volumul și compoziția sa, permițând să se conducă o campanie pe unul sau mai multe teatre de operații și să se obțină rezultate de nivel strategic. Strategia militară nu este doar un proces intelectual, de asemenea, ea este o activitate ce necesită mijloace a cărei natură și folosire ea le determină. La rândul său, strategia militară este determinată de aceste mijloace. Prin urmare, se poate vorbi de o interdependență între strategia militară și mijloacele de punere a ei în practică. „Arta războiului are o nevoie continuă de folosirea combinată și de apropierea continuă a inteligenței și a forței”⁶⁰.

În concluzie, menționăm că există și se manifestă o interdependență între componentele strategiei militare. Aceasta vrea să spună că efectele generate de o componentă a strategiei se cumulează cu cele de același semn produse de altă componentă. Pe de altă parte, nu se poate afirma că o componentă sau alta a strategiei militare este determinantă în raport cu alta. De fapt, rolurile lor se

⁵⁹ Ibidem, p. 8.

⁶⁰ Colonel CARRION-NISAS, *Essai sur l'histoire générale de l'art militaire*, tome II, p. V, Extrait du Traité de stratégie de Monsieur Hervé COUTAU-BEGARIE, pp.100-102.

împletesc și conduc, în final, la atingerea obiectivelor stabilite de strategia militară, ca document unitar, coerent și în măsură să concerteze eforturile celor angajați la punerea ei în operă.

Componenta militară a strategiei militare a României desemnează prin intermediul câtorva dimensiuni rolurile asumate de armată atât în țară cât și în afara acesteia. O primă dimensiune a componentei militare apreciem că este **structura de forțe** a Armatei României. Procesul de transformare a Armatei României, aflat în derulare, are ca obiectiv general realizarea unei structuri moderne, profesionalizate, cu un grad sporit de mobilitate, eficiente, flexibile, dislocabile, sustenabile, având capacitatea de a acționa întrunit și de a fi angajată într-un spectru larg de misiuni, conform nivelului militar de aspirație asumat.

Pentru a răspunde provocărilor și dificultăților curente și viitoare ale unui mediu de securitate în continuă schimbare, structura de forțe a Armatei României trebuie să îndeplinească următoarele cerințe:

- nivel crescut de adaptabilitate la tipul operației la care participă și specificul misiunii de îndeplinit;
- superioritate informațională și viteză de reacție crescută, pentru realizarea unui efect maxim, cu costuri minime, în întreg spectrul de misiuni;
- compunere modulară, grad ridicat de dislocare, capabile să acționeze întrunit, în afara teritoriului național, având susținerea logistică necesară;
- capacitatea de a desfășura concomitent și în mod susținut, misiuni de luptă, de mică sau mare intensitate, în cadrul aceluiași spațiu de angajare.

Structura de forțe a Armatei României cuprinde: categoriile de forțe ale armatei - forțele terestre, forțele aeriene și forțele navale, la care se adaugă comandamente de sprijin și forțe pentru operații speciale.

Fiecare categorie de forțe ale armatei este formată din: statul major al categoriei de forțe, comandamente de nivel operativ și tactic, structuri luptătoare, structuri de sprijin de luptă, structuri logistice, structuri pentru operații speciale, structuri de instrucție, instituții militare de învățământ și alte structuri stabilite potrivit legii.

Potrivit destinației, structurile de forțe sunt:

a. luptătoare destinate ducerii acțiunilor militare, care cuprind: brigăzi mecanizate și similare, de vânători de munte, mari unități și unități de rachete sol-aer, escadrile de aviație, divizioane de fregate, nave purtătoare de artilerie, rachete torpile și scafandri, batalioane de parașutiști, infanterie marină și de informații, unități și subunități pentru operații speciale, alte formațiuni și elemente constituite pentru luptă;

b. de sprijin de luptă destinate sprijinului strategic, operativ și tactic al acțiunilor militare, care cuprind: brigăzi de artilerie și geniu, unități și subunități de rachete și artilerie antiaeriană pentru forțele terestre și de radiolocație, regimente și batalioane de geniu, cercetare, de comunicații și informatică, apărare nucleară, bacteriologică și chimică, batalioane și subunități de poliție militară, divizioane și nave pentru sprijin maritim și fluvial, alte unități, formațiuni și subunități de sprijin de luptă;

c. logistice destinate realizării sprijinului logistic al forțelor luptătoare corespunzător domeniilor funcționale ale logisticii, astfel: managementul resurselor materiale; mentenanța; mișcarea și transportul; sprijinul națiunii gazdă; sprijinul medical operațional; infrastructura și serviciile de campanie. Aceste structuri includ: baze logistice, batalioane de sprijin logistic, formațiuni de mentenanță și de sprijin medical operațional, alte formațiuni de sprijin logistic;

d. pentru operații speciale, care constituie componenta specializată de intervenție rapidă, cu elemente componente din toate categoriile de forțe ale armatei, instruită și dotată pentru executarea misiunilor specifice de cercetare specială, acțiune directă și asistență militară pe teritoriul statului român sau în alte teatre de operații, împreună cu forțele speciale ale coalițiilor și alianțelor la care România este parte, potrivit legii;

e. de învățământ militar și instrucție destinate instrucției individuale de bază și perfecționării pregătirii de specialitate a personalului militar în activitate și în rezervă.

În vederea îndeplinirii întregului spectru de misiuni asumate, forțele armate trebuie: să fie dislocabile – să poată fi deplasate și desfășurate în orice zonă de operații; să aibă un nivel de reacție adecvat – să poată fi angajate oportun în misiuni de apărare a teritoriului național sau în afara acestuia, în operații de stabilizare,

reconstrucție și asistență umanitară; să fie sustenabile – să poată desfășura acțiuni pe o perioadă lungă de timp.

În funcție de destinație și nivelul de operaționalizare, forțele vor fi: cu capacitate operațională ridicată, cu capacitate operațională scăzută, cu termen lung de constituire și forțe de rezervă.

Forțele cu capacitate operațională ridicată cuprind structuri luptătoare, de sprijin de luptă, de sprijin logistic și pentru operații speciale care au un nivel de încadrare între 90% și 100% la personal și 100% la tehnica de luptă, față de necesarul de război, capabile să acționeze rapid și imediat, pentru apărarea teritoriului național, apărare colectivă sau operații de răspuns la crize.

Forțele cu capacitate operațională scăzută cuprind structuri luptătoare, de sprijin de luptă, de sprijin logistic, care au un nivel de încadrare între 70% și 90% la personal și 80% la tehnica de luptă, față de necesarul de război. Acestea vor fi întrebuițate în operații după atingerea capacității operaționale ridicate.

Forțele cu termen lung de constituire se compun din structuri luptătoare, de sprijin de luptă și de sprijin logistic. Acestea au, în timp de pace, un nivel de încadrare cu personal între 40% și 70%, iar la tehnica de luptă 80%, față de necesarul de război. Acest tip de forțe se operaționalizează prin punerea în aplicare a planurilor mobilizare fiind destinate să execute misiuni de luptă cu caracter limitat și să participe la executarea misiunilor de sprijin pentru situații de urgență.

Forțele de rezervă asigură resursa umană necesară structurilor militare, prevăzute a fi înființate la mobilizare și război, potrivit statelor de organizare și procedurilor emise din timp de pace.

O altă dimensiune importantă a componentei militare a Strategiei militare a României o reprezintă „*pachetul unic de forțe*” atât pentru apărarea națională, cât și pentru contribuția națională cu forțe la NATO și UE, potrivit angajamentelor asumate. În esență, aici este vorba de configurarea structurii de forțe pe care România trebuie să-l asigure pentru cele două organizații - NATO și UE - potrivit angajamentele pe care țara noastră și le-a asumat la integrare/aderare în acestea. În acest scop, Armata României își va angaja forțele gradual, în funcție de ritmul procesului de operaționalizare și a nivelului de operativitate, pe teritoriul statului român sau în afara acestuia, în cadrul Alianței, UE sau al unor coaliții de forțe.

Nivelul de dotare cu tehnică de luptă a armatei constituie o dimensiune majoră a componentei militare a Strategiei militare a României. Acesta se referă, în principal, la: modernizarea și creșterea performanțelor tehnicii de luptă existente; înzestrarea armatei cu armament și mijloace de luptă moderne; efectuarea de comenzi consistente industriei naționale de apărare pentru a asigura mijloacele de luptă și armamentul de care armata are nevoie pentru instruire și îndeplinirea misiunilor încredințate.

2.6. Impactul Strategiei militare a României asupra planificării apărării naționale

În opinia noastră, Strategia militară a României, are un impact semnificativ asupra planificării apărării naționale. Aceasta dintr-o serie de motive printre cele mai importante apreciem că sunt și următoarele:

- ea este documentul care exprimă orientările și opțiunile fundamentale privind planificarea și modul de întrebuițare a forțelor armate, în vederea îndeplinirii obiectivelor politicii de apărare a statului român;
- evaluând mediul strategic militar și posibile riscuri și amenințări de securitate pentru statul român, Strategia Militară a României trasează liniile directoare ale realizării unei armate moderne, robuste, flexibile și eficiente, capabilă să-și îndeplinească misiunile de apărare a intereselor și valorilor naționale;
- prin nivelul de aspirație militară stabilit, Strategia militară a României definește structura de forțe a Armatei României. Această structură de forțe se va dimensiona astfel încât să fie în măsură să susțină, pe teritoriul național, operații militare menite să-și permită să-și îndeplinească misiunile constituționale, pe de o parte, și să-și respecte angajamentelor curente asumate în cadrul NATO și UE;
- stabilirea trăsăturilor definitorii ale structurii de forțe - modernă, profesionalizată, cu un grad sporit de mobilitate, eficientă, flexibilă, dislocabilă, sustenabilă, având capacitatea de a acționa întrunit și de a fi angajată într-un spectru larg de misiuni – permite dezvoltarea capacităților esențiale în următoarele domenii: comandă și control, asigurarea informațiilor și cercetare, mobilitate, angajare eficace, sprijin și susținere logistică, protecție și de cooperare cu celelalte organizații internaționale și guvernamentale, în parteneriat,

precum și cu structurile civile care participă la astfel de misiuni. În acest scop, Strategia militară a României orientează activitatea de modernizare a tehnicii și echipamentelor, de pregătire a forțelor și utilizare a rezultatelor cercetării științifice;

- Strategia militară a României prin întregul său conținut susține necesitatea realizării unei politici de personal dinamice, eficiente și realiste, întrucât factorul uman nu și-a epuizat potențialul imens pe care îl deține în cadrul îndeplinirii misiunilor armatei.

Toate acestea evidențiază că Armata României va rămâne garantul suveranității și independenței naționale, al unității și integrității teritoriale și va continua să contribuie activ la stabilitatea și securitatea regională, îndeplinindu-și exemplar obligațiile și sarcinile ce-i revin.

Capitolul 3 ANALIZA STRATEGICĂ A APĂRĂRII: CRITERII DE EVALUARE A PUTERII ARMATE A STATULUI ROMÂN

3.1. Componentele analizei strategice a apărării

Analiza strategică este definită în mod diferit de către diverși autori. Astfel, analiza strategică se definește ca fiind „procesul prin care o situație dată este descompusă în diversele sale elemente și în cursul căruia se studiază rolul jucat de aceste elemente pentru determinarea unei strategii”⁶¹. O altă opinie afirmă că analiza strategică reprezintă atât un model teoretic de analiză a schimbării, cât și un demers de cercetare ipotetico-inductivă⁶².

De asemenea, analiza strategică poate fi definită prin două mari postulate: organizația este o construcție socială ce rezultă din acțiunile indivizilor; indivizii (sau actorii) sunt definiți prin spațiul de libertate ce există între constrângerile datorate organizației⁶³. Plecând de la aceste două postulate, se poate descompune analiza strategică în 7 etape: identificarea problemelor și a mizelor; stabilirea actorilor (indivizi sau grupuri) majore; calificarea actorilor –caracteristici-mize-atuuri-handicapuri-strategie; sinteza susținerilor și antagonismelor; determinarea zonei de incertitudine; definirea sistemului de acțiune concret; propunere de planuri de acțiuni corespondente.

Pe de altă parte, analiza strategică reprezintă o teorie explicativă plecând de la momentul în care modelele de tip determinist sunt puse în discuție. Ea este expusă de o manieră clară de Crozier și Friedberg⁶⁴. În opinia autorilor citați, analiza strategică este o paradigmă a teoriei organizațiilor.

⁶¹ *Petite Larousse*, apud Alain SPOIDEN, Un centre d'analyse et de prévision, <http://www.mil.be/rdc/doc/viewdoc.asp?LAN=nl&FILE=&ID=173>.

⁶² Denis & Champagne, 1990.

⁶³ 7 étapes pour appliquer l'analyse stratégique au lobbying, <http://www.ilikepm.com/blog/lobbying/2010/09/7-etapes-pour-appliquer-l-analyse-strategique-au-lobbying/>, p. 1.

⁶⁴ CROZIER Michel, FRIEDBERG Erhard, *L'Acteur et le Système, Les contraintes de l'action collective*, Le Seuil, Paris, 1977.

Analiza strategică așa cum a fost prezentată de către Michel Crozier și Erhard Friedberg (1977), se fondează pe patru postulate⁶⁵: *organizația este un construct, în niciun caz un răspuns la constrângeri*. Acestea sunt actorii care construiesc ansamblul de răspunsuri la aceste constrângeri. Va fi vorba să se explice cu se face această construcție; oamenii nu acceptă niciodată să fie tratați ca mijloace în serviciul scopurilor organizatorilor. Fiecare are scopurile sale, obiectivele sale proprii; *accentul este pus pe libertatea actorului și pe autonomia sa*. Aici, rolul nu este prezent potrivit manierei clasice în sociologie ca o așteptare de comportamente în pozițiile definite social. El este văzut sub aspectul libertății de interpretare a actorului care din această cauză modifică întotdeauna definiția și conținutul; *strategiile actorilor* – se reține termenul de actor, eliminând pe cel de individ și/sau de grup – sunt întotdeauna raționale, dar de o raționalitate limitată și contingentă. Nu este vorba doar de limite ce vin din imperfecțiunile cunoașterii și a informării. Ci mai degrabă de un fenomen legat de reprezentările și capacitățile cognitive: fiecare vede organizația sub aspectul obiectivelor (comercianții valorizează funcția lor împotriva oamenilor de producție care fac la fel). Fiecare actor are un câmp de competențe particulare și de cunoștințe limitare prin acest câmp. Fiecare nu-și poate apăra domeniul și faptul este cu atât mai ardent cu cât el își pune convingerile în practica sa cotidiană, în logica sa.

Deci conceptul strategic este central. Dar cu condiția de a nu-l reifica: actorul nu are decât rar obiective clare sau proiecte coerente. Comportamentul său este activ, rațional dar raționalitatea sa se definește mai mult în raport cu oportunitățile pe care i le oferă organizația și comportamentelor celorlalți actori decât în raport cu obiective sau cu proiecte coerente. El nu caută niciodată soluția optimă, ci „decide de o manieră secvențială și alege pentru fiecare problemă pe care el o rezolvă prima soluție care corespunde pentru el unui prag minim de satisfacție”⁶⁶. El poate fi ofensiv, căutând oportunități pentru a-și ameliora situația, sau defensiv, menținându-și

⁶⁵ *L'analyse des systèmes d'acteurs*, http://lara.inist.fr/bitstream/handle/2332/1084/CERTU_analyse_acteur_cahier1.pdf?sequence=4, pp. 25-26.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 26.

marja sa de libertate și capacitate de a acționa. În fine, strategia unui actor se evidențiază prin regularitățile comportamentelor sale.

Analiza strategică introduce conceptul de actor (în sens teatral de interpretare de roluri). Actorul, ca organizație, nu poate să se analizeze independent de mediul său. Acesta se manifestă prin rețele și relee, ca „furnizorii, bancherii..., agențiile de plasament al mâinii de lucru, chiar sindicatele muncitorești, rețelele reprezentanților, (...). Acestea pot fi asociații de părinți ale elevilor, (...), aleși politic...”⁶⁷. Aceste relee au dublu rol: ele formează organizația și o reprezintă. Ele joacă rolul de reductori de incertitudine, lărgind sistemele și subsistemele de jocuri ce structurează organizațiile. Aceleași premise – a raționa asupra actorului independent de organizație- ajunge la alte simplificări viguros denunțate de autorii noștri. Prima este cea care caută să explice relațiile între individ și organizație plecând de la nevoi, materiale sau psihologice, ale indivizilor. Disfuncționalitățile din organizație vor fi explicate prin insatisfacție, absența congruenței între nevoile indivizilor și structurile organizației. Să amintim aici că satisfacerea nevoilor indivizilor ca principiu de analiză a întreprinderii – chiar dacă aceștia obțin un salariu, au un interes în muncă etc. – nu are niciun interes pentru înțelegerea funcționării unei organizații.

Mai întâi, pentru că nevoile sunt infinite, că toată lumea aici este servită, și că atunci ei nu mai joacă rolul de variabile, ci de constante. Apoi, deoarece valorizarea unei asemenea nevoi este de resortul fiecărui individ, deci pe care ei nu le pot ierarhiza pentru un ansamblu. În fine, pentru că în orice grup, deci în întreprindere de asemenea, ei sunt transformați în mize și că sunt aceștia care trebuie să fie obiectul analizei.

Cealaltă simplificare ce denaturează raționamentul plecând de la actor este cel care se bazează pe analiza în termeni de piață. Relația între individ și organizație se va fonda potrivit unui model de echivalență de tip contribuție-retribuție. Individul sau actorul așteaptă retribuții de la organizație și nu se va implica, prin contribuția sa, decât dacă retribuțiile îl vor satisface. Aici, pare că actorul se gândește doar la avantajele lui în relația cu organizația. În acest model, individul nu acționează decât ținând seama de cadrul său

⁶⁷ *Ibidem*, p. 2.

individual de referință, de mediul său de apartenență și de mediul spre care el aspiră. Mediul său organizațional nu joacă niciun rol. Or, în fapt, dacă este adevărat că individul ia în calcul aspirațiile și proiectele sale, comportamentele sale sunt legate de oportunitățile pe care i le oferă situația de acțiune în care el este angajat. Fiecare poate să aspire la asemenea post sau funcție pentru o infinitate de motive. Acelea pe care el și le dă lui însăși – se valorizează, au putere, strălucesc în anturajul său, câștigă bani etc. – nu permit să se înțeleagă mai bine funcționarea organizației. El schimbă aspirații și proiecte în funcție de oportunități care îi sunt furnizate. Deci este indispensabil de a pleca nu de la aspirații sau nevoi – ar fi într-un model individualist-determinist, nevoi și aspirații ce dictează conduita - dar în al doilea rând, oportunitățile. Teoria ce ghidează analiza aici nu este individualismul, ci individualismul metodologic în care actele individuale, orientate de contextul de acțiune, sunt sursa comportamentelor.

3. 2. Modelul de analiză strategică SWOT

Analiza strategică se înfăptuiește prin o serie de modele⁶⁸. Dintre acestea am ales metoda analizei **SWOT** pe care o considerăm adecvată aplicării și în domeniul apărării naționale și colective.

Analiza SWOT rezumă concluziile esențiale ale analizei mediului și a analizei capacității strategice a organizației. SWOT, ca acronim vine de la Strengths, weakness, opportunities, threats, adică forțe, slăbiciuni ale organizației, oportunități și amenințări (ale mediului). Această analiză este un instrument al analizei strategice. El combină studiul forțelor și slăbiciunilor unei organizații, a unui teritoriu, al unui sector, al unei armate etc. cu cea a oportunităților și amenințărilor din mediul său, cu scopul de a ajuta la definirea unei strategii de dezvoltare.

Scopul analizei este de a lua în calcul în strategia ce va fi adoptată de către o organizație atât factorii interni, cât și externi, maximizând forțele potențiale și oportunitățile și minimizând efectele slăbiciunilor și amenințărilor. Cea mai mare parte din timp

⁶⁸ *Strategie: les modes d'analyse stratégique*, http://decf.descf.free.fr/OG/E/Les_modeles_d_analyse_strategique.htm.

această analiză este condusă sub forma reuniunilor ce reunește persoane competente în domeniile vizate.

Analiza SWOT permite identificarea axelor strategice de dezvoltat. Deși înainte de toate este destinată planificării, SWOT poate servi la verificarea dacă strategia pusă în practică constituie un răspuns satisfăcător în situația descrisă de analiză. Ea poate fi folosită în evaluarea: *ex ante* pentru a defini axele strategice sau în a verifica pertinentei (de exemplu, atunci când se redactează CSP (categorii socio-profesionale) sau evaluarea lor); intermediar pentru a judeca pertinente și eventual coerența programelor în curs; *ex post* pentru a verifica pertinente și coerența strategiei sau a programului, a fortiori dacă acest exercițiu nu a fost efectuat pe timpul elaborării lor.

Schema globală de punere în practică a analizei SWOT este următoarea:

Condiții de folosire a analizei SWOT. Acestea privesc aproape exclusiv alegerile participanților la reuniuni; *alegerea nivelului de analiză.* Dacă nivelul de analiză este agenția (de exemplu Comisia Europeană), obiectul de analiză internă va fi agenția și cel al analizei externe, țara; dacă obiectul principal al analizei este țara însăși, în acest caz analiza internă va fi focalizată pe țară și analiza externă va fi focalizată pe țările învecinate și restul lumii; dacă obiectul analizei este un sector, tot ceea ce poate fi controlat prin acțiuni în sector va constitui internul și tot ceea ce nu poate fi, externul, *pregătirea reuniunilor.* Oricare ar fi metoda aleasă, prealabilul indispensabil pregătirii reuniunilor se bazează pe analiza documentară, repartitia echitabilă a participanților pe grupuri de interes, respectarea timpului acordat fiecărei persoane la dezbateri.

3.3. Criterii de evaluare a puterii armate a unui stat

Analiza strategică se poate folosi și în domeniul apărării naționale. În acest caz, ea abordează studiul unei situații date prin analiza componentelor următoare: **forțele armate; actorii importanți; economia; mediul geografic; știința și tehnologia; populația și cultura; transporturile și telecomunicațiile**⁶⁹. În acest scop, analiza

⁶⁹ Alain SPOIDEN, Un centre d'analyse et de prévision, <http://www.mil.be/rdc/doc/viewdoc.asp?LAN=nl&FILE=&ID=173>, p. 6.

strategică tinde să identifice slăbiciunile și punctele forte ale părților analizate pentru ca, de aici, să se determine centrele de gravitate. Toate componentele sunt importante. Dar, știința și tehnologiile transcend toate celelalte componente și există influențe reciproce între componente. Deși nu reprezintă o componentă în sine, *viziunea* și *abordarea istorică* fac parte integrantă din analiza strategică deoarece antecedentele unei situații actuale sunt critice pentru înțelegerea prezentului și proiecției în viitor. Interesul de a vedea mai în detaliu ceea ce reprezintă aceste componente rezidă în faptul că ele trebuie să poată să se regăsească în termeni de capacități în cadrul unei structuri interdependente.

Factorii de putere ai unei țări se împart în două mari grupe: factori materiali și factori imateriali. În primul grup se includ: *resursele de bază* (teritoriul și populația). Aici se au în vedere resursele miniere și energetice (auto-suficiente, excedentare cu posibilități de export, deficitare cu import, abundența și calitatea solului); *capacitatea militară* (posesia armei nucleare, vectori de purtare a încărcăturilor nucleare la țintă, efective militare profesionalizate suficiente, capabilități de proiectare a forțelor în orice teatru de operații, înzestrarea forțelor armate cu tehnică militară modernă și de vârf, apartenența sau nu la o alianță militară semnificativă); *capacitatea economică* (capacități de producție industrială și agricolă, infrastructuri dezvoltate, participare activă și consistență la comerțul internațional, capacități financiare deosebite – investiții, monedă puternică, capitalizare bursieră); *potențialul științific și tehnologic* (nivelul de formare a unei populații, echipament universitar, centre de cercetare-dezvoltare).

Factorii imateriali cuprind următoarele elemente componente: *coeziunea națională* (cum este: puternică sau slabă?); *influența culturală* (prin istorie, modă, producție artistică, piața de artă, audiovizual, cinema, televiziune, jocuri electronice, ideologie politică sau religioasă); *influența asupra instituțiilor internaționale* (ONU și organisme specializate, grupul G8, OCDE etc.).

În prezent, asistăm la o transformare a puterii statelor. Se poate spune că evoluțiile ultimelor decenii au modificat datele și au afectat tipologia resurselor care astăzi determină puterea. Astfel, puterea se difuzează sub efectul a cinci tendințe: întărirea interdependenței economice; emergența și afirmarea actorilor internaționali;

dezvoltarea naționalismului în statele slabe; expansiunea tehnologiei; modificarea marilor mize ale politicii internaționale⁷⁰.

Dezvoltarea mondială a tehnicilor de transport și de comunicație, dezvoltarea multinaționalelor, expansiunea mondială a comerțului, avântul fluxului financiar internațional au creat condițiile unei interdependențe economice globale al căror prim efect este reducerea considerabilă a marjei de manevră a autorităților naționale în materie economică și monetară și de a face mult mai aleatoare inițiativa izolate. Apariția zonelor economice regionale este parțial la originea a acestui fenomen dar în același timp el constituie un răspuns la constrângerilor pe care le-a creat pentru statele naționale. Propagarea puterii se explică, de asemenea, și se traduce prin întărirea statelor slabe. Dacă marile puteri și-au păstrat un avantaj marcat în materie de tehnologie militară, numărul de state ale lumii a Treia pot astăzi să alinie capacități care nu mai sunt neglijabile și fac multe din intervențiile regionale ale unei mari puteri mult mai costisitoare sau mai riscante.

Diseminarea înaltei tehnologii militare, dezvoltarea industriilor militare naționale, proliferarea armelor de distrugere în masă participă la acest fenomen. Astfel că, posibilitățile oferite diplomației canoniere (adică impunerea propriei voințe și a intereselor sale printr-o demonstrație de forță militară) se reduce de o manieră spectaculară.

În fine, apariția pe agenda internațională a unui număr de chestiuni noi ca datoria țărilor sărace, șomajul masiv într-un număr de țări dezvoltate, efectul de seră sau ploile acide în materie de mediu. Aceste chestiuni transnaționale nu pot primi un răspuns decât printr-o acțiune colectivă concertată prin care capacitatea de influență și de manipulare în marile instituțiile internaționale pregnante contează mai mult decât puterea militară sau volumul resurselor în ceea ce privește materiile prime. Astfel, pentru o țară ca SUA, chestiunea crucială „nu este de a ști dacă ele se vor angaja în secolul al XXI-lea ca o superputere dotată cu resurse le cele mai largi, ci în ce măsură ele vor fi capabile să controleze mediul internațional pentru a determina celelalte națiuni să acționeze potrivit vederilor lor.

⁷⁰ Joseph S. NYE Jr, *Bound to Lead - The Changing Nature of American Power*, Basic Books, New York, 1991

Menținerea rangului de superputere se va releva în deceniile ce vin mult mai complicate și implică un ansamblu mai larg de chestiuni și o vastă pluralitate de actori”⁷¹.

Puterea se difuzează, exercitarea sa se transformă. Ea devine potențial mai puțin transferabilă, mai puțin coercitivă, mai puțin fizică. Mai puțin transferabilă, adică diferiți factori de putere sunt mai puțin susceptibili să influențeze în domeniile care nu le sunt specifice.

Dacă capacitatea militară și potențialul economic determină întotdeauna en gros rangul de putere, folosirea forței pentru a răspunde amenințărilor altele decât militare devine din ce în ce mai puțin fezabilă. Astfel, dezvoltarea internă, capacitatea de atracție a investițiilor străine sunt mijloace mult mai rentabile și eficiente pentru a-și întări puterea economică decât să cucerească o provincie bogată sau teritorii bine dotate în resurse naturale. Invers, conversia potențialului economic în capacitate militară se dovedește mult mai costisitoare: Japonia și-a perfectat mijloacele de a-și dota forțele nucleare și a unei flote aeronavale, dar slabă marjă de manevră internă și internațională, repercusiunile probabile asupra performanței economice globale constituie puternice obstacole a unei asemenea dezvoltări. De altfel, coerciția devine un mod mult mai delicat de exercitat al puterii. Acesta este adevărul privind coerciția militară, în care reticențele opiniei publice, presiunea internațională, întărirea micilor state fac, cum se știe, mult mai dificilă diplomația canonică. Chiar interdependența economică reduce considerabil posibilitățile de constrângere: SUA ar putea foarte bine să forțeze Japonia să-și deschidă piața internă, dar deținerea prin investitorii japonezi a unei mase enorme de bonuri de trezorerie americane face ca asemenea acțiuni să fie puțin fezabile. Simetric, dacă Japonia ar vrea să forțeze SUA să-și reducă deficitul bugetar amenințându-le cu refuzarea cumpărării de bonuri, și-ar asuma riscul de a arunca piețele financiare

⁷¹ *La notion de PUISSANCE revient fréquemment dans le programme de géographie*, <http://mapage.noos.fr/moulinhg01/Geographie/puissance.html>, p. 2.

într-o stare de panică ce ar putea să se dovedească mult mai costisitoare decât câștigul realizat⁷².

Într-un studiu⁷³ privind structura de putere, se trec în calitate de factori de putere militară a unui stat, printre alții, următorii: *arma nucleară* (posesia ei). În opinia noastră, aici, importantă este nu doar posesia acestui tip de armă, ci și calitatea ei, adică atât numărul de încărcături nucleare efective, cât și a vectorilor capabili să o transporte la ținta aleasă; *tehnologia*. În acest caz, se cere avut în vedere mai ales suma alocată, la nivel statal, cercetării și dezvoltării tehnologiilor de vârf, mai ales acelor cu aplicație militară; *produsul intern brut*. Mărirea acestuia influențează semnificativ partea alocată apărării și securității naționale și asumării de responsabilități sporite, în domeniu, pe plan internațional; *forțe armate*. Mărirea (efective), nivelul înzestrării cu mijloace de luptă moderne și de ultimă generație, capacități suficiente pentru proiecția forțelor în diferite teatre de operații pe glob, mărirea bugetului alocat apărării; *apartenența unui stat la o alianță militară* credibilă și capabilă să-și îndeplinească misiunile asumate în domeniul apărării naționale și colective, precum și al asigurării stabilității, păcii și securității internaționale; *independența economică*. Acest factor indică faptul că statul respectiv dispune de resurse economice, financiare și umane care îi permite să-și asigure dezvoltarea economică și socială prin forțe proprii; *diplomația*. Aceasta este apreciată ca un factor important al puterii militare a unui stat având în vedere și rolul jucat aici de diplomația apărării; *moneda*. O monedă puternică și competitivă în „competiția” cu alte monede este un factor al puterii militare; *coeziunea socială*. Acest factor de natură psihosocială are un rol important în determinarea puterii militare a unui stat prin efectele pozitive (solidaritatea, voință de acțiune, susținere reciprocă) pe care le produce atât în rândul militarilor, cât și al populației țării. De fapt, o coeziune socială înaltă semnifică raporturi strânse între

⁷² *La notion de PUISSANCE revient fréquemment dans le programme de géographie*, <http://mapage.noos.fr/moulinhg01/Geographie/puissance.html>, p. 3.

⁷³ Jean-Yves CARO, *Structures de la puissance: pour une méthodologie quantitative*, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/FD001146.pdf>, p. 94.

armată și populația țării; *populația*. Numărul de locuitori ai unei țări se manifestă ca un factor de putere militară întrucât armata are o bază de alegere și selecție deosebit de mare; *sistemul educativ*. Acesta are un rol important în formarea sentimentelor și atitudinilor patriotice atât la militari, cât și la populația țării, precum și amplificarea atractivității, în rândul tinerilor, a profesiei militare. Aceasta cu atât mai mult cu cât majoritatea a statelor lumii au trecut la profesionalizarea armatelor lor; *teritoriul*. Mărimea teritoriului național corelează direct cu posibilitatea existenței unor resurse de materii prime necesare dezvoltării economice și sociale.

Pornind de la clasamentul importanței determinanților puterii militare a unui stat se poate face o sinteză a schemei de percepție acestei puterii care, potrivit sursei citate, ar cuprinde următoarele elemente⁷⁴: **primul element** îl constituie dominația asociată pe care o exercită determinanții economici și militari de putere. Acestea se manifestă atât prin sensibilitatea capacităților specifice apreciate ca critice, arma nucleară și tehnologia, și prin importanța acordată potențialului global, produsului național și forțelor armate; **al doilea element** major îl reprezintă centrarea pe dimensiunile materiale, obiectiv, ale puterii. Spațiul de joc recunoscut diplomației nu este de neglijat, dar rămâne poate insuficient pentru a permite depășirea eventualelor limite în potențial economic și/sau militar. coeziunea socială apare ca o condiție necesară dar nu și suficientă a puterii ce acționează ca un catalizator al factorilor obiectivi ai puterii. Instituțiile, sistemul educativ, cultura nu au decât o influență secundară căci puterea obiectivă se acomodează destul de facil cu o varietate de organizații sociale; **al treilea element major** privește apartenența la o alianță militară și/sau la o organizație regională. Aceasta întrucât puterea unui stat nu stă doar în propriile resurse economice și/sau militare ci și în cele oferite de o alianță politico-militară semnificativă ca statut și rol internaționale și de calitatea de membru al unei organizații regionale; **al patrulea element major** îl constituie capacitatea de adaptare, de auto-întreținere, a schemelor de percepție a puterii.

În evidențierea puterii militare a unui stat, simularea pare a fi o metodă frecvent folosită întrucât permite să se introducă de o manieră

⁷⁴ Ibidem, pp. 94-98.

statistică satisfăcătoare trei variabile semnificative ale acestui tip de putere și anume: **capacități nucleare; efectivele armatei; bugetul apărării**⁷⁵.

3.4. Criterii de evaluare a puterii armate a statului român

Plecând de la aspectele referitoare la puterea armată a unui stat prezentate anterior, dar și de la realitățile societății actuale românești putem alege, următoarele „criterii ale puterii armate a statului român”: **economic; militar; demografic; psihosocial; geografic; politic**.

Criteriul **economic** desemnează capacitatea economiei naționale de a susține dezvoltarea durabilă a societății românești, sub toate aspectele și pe toate planurile. Totuși, trebuie făcută mențiunea că actuala criză economico-financiară a creat dificultăți serioase economiei românești. Prin urmare, și posibilitățile economico-financiare ale țării s-au restrâns semnificativ în această perioadă. De fapt, inclusiv măsurile de austeritate adoptate în 2010 și continuate în anii următori s-au reflectat negativ în capacitatea economiei de a susține eforturile de dezvoltare a țării, inclusiv diminuarea semnificativă a celor destinate apărării naționale.

Practic, economia națională, prin crearea de bunuri și servicii necesare și suficiente derulării normale a vieții și activității românești, dar și pentru export asigură resursele materiale și financiare susținerii apărării și securității naționale. Analiza PIB al României o vom face prin intermediul datelor din tabelele nr.1; 2; 3 și 4⁷⁶:

Tabelul nr. 1. Forme și valori ale PIB al României în anul 2009

Forme ale PIB	Paritatea puterii de cum-părare	Rata oficială de schimb	PIB pe locuitor	PIB pe sectoare economice		
				Agricultura	Industrie	Servicii
Valo-	253,3	158,4	11.50	12,8%	36%	51,2%

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ Romania, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html>; Produsul intern brut al României, http://ro.wikipedia.org/wiki/Produsul_intern_brut_al_Rom%C3%A2niei.

ri	mld \$	mld. \$	0 \$			
Loc lume	49	205	96	-	-	-

Tabelul nr. 2. Valoarea PIB-ului pe ani 2000-2010

Anul	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
PIB - miliarde RON	513,6	491,3	503,9	404,7	342,4	287,2	238,7	189,1	151,4	116,7	80,3
PIB - miliarde Euro	122,0	115,9	136,8	121,2	97,1	79,2	58,9	50,3	48,4	44,8	40,2
PIB - miliarde USD	161,6	161,1	200,0	166	121,9	98,6	73,1	56,9	45,8	40,1	37

Tabelul nr. 3. Valoarea PIB-ului pe ani 1991-1999

Anul	1999	1998	1997	1996	1995	1994	1993	1992	1991
PIB - mii miliarde ROL	545	338	252	109	72,1	49,7	20	6	2,2
PIB - miliarde Euro	33,4	33,9	31,2	28,2	27,4	25,3	22,6	15	25,3
PIB - miliarde	35,6	38,1	35,2	35,3	35,4	30	26,3	19,6	28,9

Tabelul nr. 4. Valoarea PIB-ului pe ani 1985-1990

Anul	1990	1989	1988	1987	1986	1985
PIB - miliarde ROL	858	800	857	845	838	817
PIB - miliarde USD	40,8	53,6	60	58	52	47,6

Datele statistice din tabelele nr.1-4 arată că România are un potențial însemnat în dezvoltarea sa economică și socială durabilă. De altfel, datele din tabelele nr.2; 3 și 4 arată că produsul intern brut al României a crescut în fiecare an începând cu 1991. Din PIB, fiecare minister primește un procent decis de Parlament, prin intermediul Legii bugetului de stat anual. Ministerul Apărării Naționale a primit un procent variabil din PIB. Astfel, în 2009 și 2010, anii în care România a fost afectată semnificativ de criza economico-financiară, MAPN a primit 1,31% din PIB. Oficiali din armată au apreciat ca insuficient acest buget. De aceea, în 2011, s-a solicitat ca începând din anul 2012, la 2,38% din Produsul Intern Brut (PIB), pentru asigurarea dotării Armatei, informează MAPN⁷⁷. De aceea, potrivit sursei citate, „Ministrul Apărării Naționale a făcut demersuri pentru ca procentul sa fie cuprins în strategia fiscal-bugetară 2012 - 2014, pentru asigurarea unui nivel corespunzător de dotare a Armatei, pentru asigurarea securității naționale și pentru ca România sa își îndeplinească angajamentele internaționale, în calitate de membru NATO”.

Criteriul *militar* al puterii armate a statului român reflectă resursele umane, materiale, financiare și informaționale de care dispun forțele armate naționale pentru a-și îndeplini misiunile constituționale și cele asumate de România prin tratate internaționale la care este parte. Acest criteriu desemnează structura Armatei României pe categorii de forțe și anume: forțele terestre; forțele aeriene; forțele navale și forțele speciale⁷⁸. În opinia noastră, apartenența României la NATO este un element fundamental al criteriului militar. Aceasta atât datorită prevederilor articolului 5 al Tratatului Organizației Atlanticului de Nord, cât și a participării active și responsabile a unor structuri militare românești, împreună cu alte forțe armate ale statelor membre NATO, la executarea unor misiuni internaționale în diferite teatre de operații. Efectivele armatei,

⁷⁷ Ministerul Apărării vrea un buget mai mare, <http://www.ziare.com/articole/buget+mapn>.

⁷⁸ ROMANIA, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html>.

în iulie 2010, erau de 4 ori mai mici decât în 1990, adică numărau aproximativ 80.000 de persoane⁷⁹.

Criteriul **demografic** dat de populația țării, aceasta văzută atât cantitativ, cât și calitativ. Potrivit datelor statistice⁸⁰, la 01.07.2010 România avea o populație de 21.904.551, ocupând locul 54 în lume. Structura populației pe grupe de vârstă era la data menționată următoarea:

- 0-14 ani: 14,8% (bărbați 1.667.894/femei 1.579.458)
- 15-64 ani: 70,4% (bărbați 7.684.514/ femei 7.725.957),
- 65 ani și peste: 14,8% (bărbați 1.314.132/ femei 1.932.596).

Din punctul de vedere al vârstei medii populația României se prezintă astfel:

- la nivelul întregii populații a țării media este: 38,7 ani;
- media vârstei la bărbați: 37,3 ani;
- media vârstei la femei: 40,2 ani.

Bărbați disponibili pentru serviciul militar (grupa de vârstă 16-49 ani) erau, la 01.07.2010, 5.601.234. Numărul femeilor disponibil pentru serviciul militar (grupa de vârstă 16-49 ani) era, la aceeași dată, 5.428.939⁸¹.

Bărbați apti pentru serviciul militar (grupa de vârstă 16-49 ani) erau, la 01.07.2010, 4.550.409 iar femeii din aceeași grupă de vârstă erau apte pentru serviciul militar 4.507.880.

Datele statistice de mai sus atestă că din punct demografic nu sunt probleme privind posibilitățile de recrutare a efectivelor necesare forțelor armate ale României. De altfel, efectivele actualele MApN nu ridică probleme de selecție, recrutare și formare a personalului necesar armatei României.

Criteriul **psihosocial** deși mai dificil de cuantificat joacă un rol foarte important în estimarea forței armate a oricărui stat. În compunerea acestui criteriu apreciem că se pot include: *coeziunea*

⁷⁹ Începând cu anul 1990, efectivele Armatei României s-au redus cu peste 70%, <http://www.financiarul.ro/2010/07/23/incepand-cu-anul-1990-efectivele-armatei-romaniei-s-au-reduc-cu-pest-70/>

⁸⁰ *Anuarul statistic al României pe 2010*, <http://www.insse.ro/cms/rw/pages/anuarstatistic2009.ro.do>, cap. Populație.

⁸¹ ROMANIA, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html>.

națională; consensul național; moralul populației; moralul armatei; atractivitatea profesiei militare în rândul tinerilor țării; imaginea publică a armatei.

Coeziunea națională definește gradul de solidaritate, unitatea de voință și de acțiune a cetățenilor țării vizavi de probleme majore cu care se confruntă societatea. De exemplu, dezvoltarea durabilă umană, socială și economică, integrarea în diferite organizații politico-militară și/sau economice, participarea la soluționarea diferitelor crize și conflicte din diferite zone ale lumii unde România sau aliații săi au interese, implicarea activă în reconstrucția unei țări în perioada post-conflict etc. sunt aspecte ce impun existența și manifestarea coeziunii naționale.

Consensul național exprimă ansamblul atitudinilor asemănătoare ale întregii sau a majorității populației a țării față de problemele generale ale societății (interesele naționale fundamentale, pace, război, aderarea la o organizație regională economică sau de altă natură etc.) și față de armată.

Moralul populației desemnează succesiunea stărilor de spirit prin care trec oamenii înainte, în timpul și după producerea unui eveniment semnificativ social, politic, economic, militar sau cultural. De regulă, moralul populației poate fi unul pozitiv, evidențiat fie prin încredere, fie prin neîncredere în forțele proprii, în ceilalți oameni, în instituțiile statului, în viitorul său, al familiei sale și al societății în întregul său. În primul caz, se spune că moralul este bun, ridicat, înalt. În cel de-al doilea caz, se vorbește de moral scăzut. Aceiași descriere se poate face și pentru *moralul armatei*.

Atractivitatea profesiei militare exprimă gradul în care tinerii, băieți și fete, simt că activând în uniformă se împlinesc pe toate planurile: ocupațional, social, uman și nu numai.

Imaginea publică a armatei oglindește percepția și reprezentarea pe care populația țării, fie în totalitate, fie cea mai mare parte a sa, le au despre instituția militară. Dacă această imagine este pozitivă atunci se apreciază că armata este o instituție în care încrederea populației este înaltă iar relația armată-națiune este una semnificativă.

Corelația între criteriile psihosocial-forța armată a unui stat este una puternică când componentele sale sau majoritatea lor au valori pozitive/înalte.

Criteriul **geografic** are rolul său în desemnarea forței armate a unui stat. România are o suprafață de 238.391 kilometri pătrați, ocupând locul 82 în lume. Relieful său este unul variat ceea ce a ajutat-o să lupte cu succes împotriva diferiților agresori de-a lungul istoriei sale. Suprafața sa este străbătută de o serie de ape curgătoare care, la nevoie, pot fi un obstacol în calea deplasării unor forțe militare terestre. Terenul arabil, circa 39,49% din întreg teritoriul țării, permite dezvoltarea agriculturii și a industriilor prelucrătoare a produselor celei dintâi, putând astfel să se asigure bunurile alimentare necesare și suficiente hrănirii populației și a efectivelor armatei sale. Pe de altă parte, resursele naturale – petrol, gaze naturale, minereuri de fier și nu numai – pot asigura minimul necesar funcționării societății românești în situații de criză, asediu, mobilizare sau urgență.

Criteriul **politic** desemnează stabilitatea funcționării societății. Aceasta înseamnă că partidele politice, instituțiile statului și populația au înțeles regulile democratice de organizare a vieții publice și le respectă. În acest context, armata se află, în mod real, sub conducerea și controlul democratice ale societății fiind în măsură să-și îndeplinească misiunile constituționale încredințate de către cei în drept. Pe de altă parte, armata își păstrează neutralitatea politică acționând dor în strictă conformitate cu Constituția și celelalte legi ale țării, cu prevederile programului de guvernare emis de partidul/coaliția de partide ce a câștigat alegerile și ale Strategiei naționale de apărare, precum și cu cele ale Cartei albe a apărării.

În opinia noastră, acțiunea acestor criterii este una cumulativă și interdependentă. Aceasta semnifică faptul că acțiunea benefică a criteriilor se însușește, iar în cazul valorilor diferite ale criteriilor (pozitive unele și altele negative) are loc o sumă algebrică a efectelor acestora.

Capitolul 4 PLANIFICAREA APĂRĂRII ÎN CONTEXTUL DERULĂRII PROCESULUI DE TRANSFORMARE A ARMATEI ROMÂNIEI

4.1. Necesitatea planificării apărării

Planificarea apărării, atribut și componentă esențială a politicii de apărare, reprezintă un complex de activități și măsuri care vizează promovarea intereselor naționale, definirea și îndeplinirea obiectivelor securității naționale a României în domeniul apărării⁸².

Este evident că planificarea apărării unui stat este o activitate absolut necesară. Aceasta întrucât fiecare stat are obligația de a asigura securitatea cetățenilor săi și apărarea suveranității, integrității și unității teritoriale a țării, precum și responsabilități în materie de apărare și securitate colectivă asumate prin diferite tratate, fie prin apartenență la organizații cu vocație în domeniu, fie prin acorduri bilaterale.

În opinia noastră, necesitatea planificării apărării este cerută de o serie de elemente interdependente. Printre acestea se includ:

- *existența și volumul resurselor alocate de către societate apărării*. Aici avem în vedere resursele umane, materiale și financiare văzute sub două aspecte și anume: necesare și suficiente. De regulă, întotdeauna resursele, indiferent de natura lor, sunt limitate. Pe de altă parte, nu trebuie omisă influența semnificativă o are actuala criză economico-financiară asupra dezvoltării durabile în plan social, economic și uman a țării noastre. În contextul diminuării producției de bunuri și servicii, al unor valuri succesive și importante de disponibilizări din rândul bugetarilor și concedierea unui număr relativ mare de lucrători de către sectorul privat este evident că asigurarea resurselor umane, financiare și materiale se află în dificultate;

- *eficientizarea planificării apărării*. Este vorba de procesul planificării apărării care rămâne o activitate strict legată de calitatea oamenilor puși să o aducă la îndeplinire, chiar dacă resursele alocate sunt suficiente. Eficientizarea se referă atât la eficiența, cât și la

⁸² *Legea 473/2004 privind planificarea apărării*, [http://www.legestart.ro/Legea-473-2004-planificarea-apararii-\(MTMxMTgz\).htm](http://www.legestart.ro/Legea-473-2004-planificarea-apararii-(MTMxMTgz).htm), art. 1.

eficacitatea procesului de planificare a apărării. În acest context, eficiența planificării apărării are în vedere permanent raportul dintre costurile activităților planificate și atingerea rezultatelor scontate. Eficacitatea se referă la îndeplinirea integrală și în timpul stabilit a obiectivelor definite prin planificarea apărării;

- *asigurarea repartizării responsabilităților pe cei în drept pentru îndeplinirea obiectivelor apărării și securității naționale* așa cum au fost ele stabilite prin diferite acte normative interne și externe (ale NATO și UE, organizații din care România face parte). Obiectivele politicii de apărare a României sunt: optimizarea capacităților de apărare ale României; respectarea angajamentelor asumate în cadrul Alianței Nord Atlantice; participarea la Politica europeană de securitate și apărare; promovarea stabilității în Balcani, regiunea extinsă a Mării Negre și Caucaz; implicarea specifică în lupta împotriva extremismului violent, în special a terorismului;

- *acoperirea obligațiilor de apărare și securitate colectivă asumate de România, în calitate de membră a NATO și UE*, cu resursele umane, materiale și financiare necesare și suficiente. Plecând de la caracterul limitat al resurselor ce se pot aloca apărării, se știe că o parte dintre acestea trebuie repartizate pentru îndeplinirea obligațiilor ce revin statului român în calitate sa de membru al NATO și UE. Pe de altă parte, așa cum se cunoaște, România la aderarea în cele două organizații și-a luat o serie de angajamente în materie de apărare și securitate colectivă. În acest context, planificarea apărării are ca scop să ofere cadrul legal în care sarcinile naționale de apărare și cele asumate de către România ca membră NATO pot fi armonizate pentru a atinge cel mai eficace obiectivele agreeate. Ea are ca scop de a facilita recensământul, dezvoltarea și punerea la dispoziția Alianței a tuturor forțelor necesare –forțe interoperabile și pregătite, echipate, antrenate și susținute de o manieră adecvată – ca și capacități militare și nonmilitare ce corespund necesarului pentru a putea duce întreaga gamă de misiuni asumate de către statul român în raport cu NATO;

- *punerea în practică a modelului NATO de planificare a apărării* (NDPP)⁸³. În iunie 2009, miniștrii apărării statelor membre

⁸³ *Processus de planification de la défense*, http://www.nato.int/cps/fr/SID-OFFD1088-04029254/natolive/topics_49202.htm, p. 1.

NATO au aprobat pentru acest proces un plan de punere în practică și de tranziție. NDPP, care a introdus ideea unui proces de planificare a apărării mai coerent și mai global, aplică o abordare și un mecanism specific prin intermediul căruia NATO ar putea să apropie componentele civile și militare, inclusiv comandamentele strategice, și să le angajeze într-o abordare comună și integrată la nivel funcțional al chestiunii planificării apărării. Această abordare are două implicații majore: în primul rând, lucrările ar trebui să fie duse de o manieră integrată pe plan funcțional, totul garantând că produsele sunt pe deplin coordonate, coerente, convingătoare, clare, axate pe rezultate și furnizate în timp util. Aceasta va necesita o schimbare culturală în funcționarea cartierelor generale și statelor majore, în special între experții civili și militari și diferitele servicii care sprijină comitetele responsabile de domenii de planificare. Prin urmare, nevoile de comunicare, de consultare și de coordonare ca și necesitatea de a găsi soluții fezabile și realiste susținute prin toate părțile vor fi crescând;

- *asigurarea concordanței între planificarea apărării și procesul de transformare a Armatei României*. Transformarea armatei naționale este acel proces unitar, coerent și concertat ce își propune să facă eficace instituția militară sub toate aspectele - uman, material, organizațional, normativ, psihosocial - în vederea creșterii disponibilității sale operaționale de a executa misiuni de apărare și securitate în țară și în afara acesteia, independent și/sau în structuri multinaționale⁸⁴. De fapt, transformarea armatei semnifică asigurarea unei fineți mai mari proceselor operaționale, structurilor instituționale, achiziției și aplicării tehnologiei, formării, instruirii, dezvoltării și perfecționării personalului, ca și a re poziționării strategice a forțelor. Ca proces, transformarea armatei naționale are drept obiectiv general realizarea unei structuri moderne, complet profesionalizate, cu un grad sporit de mobilitate, eficiență, flexibilă, dislocabilă, sustenabilă, având capacitatea de a acționa întrunit și a fi angajată într-un spectru larg de misiuni. Derularea procesului de transformare va avea ca rezultat crearea de capacități ce vor permite flexibilitate, viteză crescută de reacție și interoperabilitate (umană și

⁸⁴ Dr. Petre DUȚU, *Fenomene și procese definitorii pentru evoluția armatei naționale*, București, UNAp, 2008, pp. 85-110.

tehnică), ceea ce va oferi decidenților politico-militari oportunități sporite pentru îndeplinirea obiectivelor urmărite, în concordanță cu interesul național. În fine, transformarea armatei naționale nu reprezintă un scop în sine, ci răspunsul adecvat la evoluția mediului de securitate, la transformarea organizațiilor politico-militare și la angajamentele pe care fiecare stat și le-a asumat pe plan internațional.

Procesul de transformare este unul deosebit de complex și va avea de înfruntat, fără îndoială, multiple provocări, începând de la necesitatea adaptării modului de gândire, schimbarea mentalității și îmbunătățirea capacității de adaptare la nou a personalului militar și civil din armată, până la identificarea și asigurarea resurselor financiare, umane și materiale necesare și suficiente atingerii obiectivelor stabilite. Aici, apreciem că intervine rolul activ al planificării apărării. În plus, statele membre ale unor alianțe politico-militare sau de altă natură dar cu competențe în materie de securitate și apărare procesul de transformare a armatei naționale este asociat celui de transformare a Alianței/Organizației cu competențe de securitate și apărare.

4.2. Planificarea apărării - proces complex, flexibil și pluridimensional

Planificarea apărării reprezintă un proces definit printr-un sistem de caracteristici, cu anumite etape de derulare și domenii de manifestare.

4.2.1. Caracteristicile procesului planificării apărării

În opinia noastră, procesul planificării apărării se definește prin **complexitate, flexibilitate și pluridimensionalitate**.

Complexitatea planificării apărării rezidă în:

- *contextul fluid al mediului* în care are loc acest proces. Aici, amintim: criza economico-financiară mondială și națională aflată în diferite stadii de manifestare; dinamica mediului de securitate internațională și regională; stagnarea dezvoltării economice în plan național; sarcinile curente și de perspectivă privind îndeplinirea de către România a angajamentelor asumate, în plan militar (dotarea cu tehnică modernă a armatei și continuarea transformării instituției militare pentru a o face interoperabilă cu armatele celorlalte state membre ale NATO) la aderarea în Alianța Nord-Atlantică și UE care solicită eforturi economice, umane, materiale și financiare deosebite;

- *interdependența factorilor ce se cer luați în calcul la proiectarea apărării* (factorul politic, economic, social, militar, ecologic, situația internațională). Fiecare din factorii menționați joacă un rol important și chiar semnificativ în planificarea apărării. De exemplu, factorul politic este cel care decide principalele coordonate ale apărării naționale, ceea ce exercită o influență determinantă asupra celorlalți factori. Astfel, prin programul de guvernare, partidul sau coaliția de partide ce a cucerit puterea politică în stat, își stabilește obiectivele, direcțiile de acțiune și alocă resursele umane, financiare și materiale pentru a asigura apărarea națională și îndeplinirea angajamentelor asumate prin tratate internaționale la care statul român este parte. Menționăm că între factorii ce influențează planificarea apărării se stabilesc raporturi de interdependență ca urmare a interacțiunii constante dintre ei;

- *modificările semnificative ce se produc în dezvoltarea economică a țării*. România a fost atinsă extrem de dur de efectele actualei crize economico-financiare. O serie de societăți economice fie au dat faliment, fie și-au redus substanțial activitatea. De aici, diminuarea producției de bunuri și servicii, creșterea numărului șomerilor, sporirea cheltuielilor de protecție socială care, toate conduc la o nouă repartitie și realocare a resurselor umane, economico-financiare și materiale pe diferite domenii de activitate. De austeritatea bugetului alocat nu este scutită nici apărarea și, de aici, efecte nedorite pentru asigurarea necesară și suficientă în plan uman, material și financiar;

- *continuarea procesului de reformă din toate domeniile de activitate, inclusiv apărarea națională*. Garanția succesului activității din toate sectoarele o constituie continuarea consecventă a reformei. Aceasta din urmă trebuie reprezentată ca un proces continuu de adaptare creatoare a fiecărui sector de activitate la transformările economice, sociale, politice, de mediu și nu numai;

- *interacțiunea dintre etapele procesului planificării naționale*. Procesul planificării apărării parcurge în mod obligatoriu o serie de etape aflate într-o continuă interacțiune. Aceasta impune, înainte de toate, parcurgerea lor succesivă și atingerea obiectivelor stabilite prin documentele programatice ce vizează apărarea națională;

• *paleta relativ largă a documentelor orientative* (programe, acțiuni și măsuri inițiate) pe care se fondează planificarea apărării. În cadrul procesului de planificare a apărării sunt incluse programele, acțiunile și măsurile inițiate de România în cadrul contribuției la securitatea și apărarea colectivă în cadrul NATO, precum și al contribuției aferente Uniunii Europene, în contextul cooperării militare bilaterale și multilaterale cu alte state și al îndeplinirii obligațiilor asumate prin participarea la activitatea unor organizații și regimuri juridice internaționale. În plus, planificarea apărării se realizează pe baza deciziilor politice ale Președintelui, Parlamentului și Guvernului României, precum și a măsurilor și acțiunilor întreprinse la nivelul celorlalte instituții publice, care, potrivit legii, au răspunderi în domeniul apărării. Practic, planificarea apărării, la nivel național, se fundamentează pe baza Strategiei naționale de apărare și Programul de guvernare. La nivel departamental, planificarea apărării se întemeiază pe următoarele documente: Carta albă a apărării, Strategia militară, Directiva de planificare a apărării, Programele majore și Planurile operaționale de întrebuintare a forțelor.

Flexibilitatea planificării apărării constă în capacitatea planificatorilor de adaptare fără disfuncționalități majore la orice situație ivită, în asigurarea eficacității activității respective și în apelul constant la inovare, invenție și creativitate în conceperea oricărui plan/proiect din domeniul apărării. Schimbările frecvente și rapide produse mai ales la capitolul resurse -umane, materiale și financiare – solicită o gândire creatoare, inovatoare din partea tuturor instituțiilor și persoanelor implicate în planificarea apărării naționale.

Pluridimensionalitatea planificării apărării este dată de componentele acestui proces. Este vorba de: **forțe, resurse, armamente, logistică, C3 (consultare, comandament și control), situații de urgență în domeniul civil, apărare aeriană, gestionarea circulației aeriene, normalizare, informare, asistență medicală, cercetare și tehnologie. Fiecare componentă se planifică separat dar în strânsă corelație cu conținutul celorlalte planuri ce vizează elementele planificării apărării.**

În opinia noastră, caracteristicile planificării apărării se cer văzute ca alcătuind un întreg, un ansamblu coerent, ale cărui elemente interacționează constant și permanent.

4.2.2. **Etapele procesului de planificare a apărării**

Planificarea apărării, ca proces, acoperă un ansamblu coerent de domenii interdependente cum sunt: planificarea forței; planificarea armamentelor; planificarea resurselor; planificarea logistică; planificarea pentru comandă, control și comandă; planificarea pentru urgențe civile. Procesul de planificare a apărării se derulează de-a lungul a 5 etape interdependente și ale căror efecte sunt cumulative. Aceste etape sunt:

Etapa 1. Elaborarea unei directive de planificare⁸⁵. Pe baza Directivei de planificare a apărării, Ministerul Apărării Naționale își elaborează Programe majore, care cuprind totalitatea acțiunilor și a măsurilor concrete desfășurate pentru constituirea, modernizarea, înzestrarea, instruirea, întreținerea la pace și pregătirea pentru situații de criză și război a unităților militare, asigurarea condițiilor optime de viață pentru personal, asigurarea sprijinului logistic și a rezervelor pentru mobilizare și război, crearea și întreținerea infrastructurii pentru acțiuni militare în cadrul apărării comune a NATO, participarea la acțiuni de cooperare internațională cu alte state, precum și resursele necesare anual pentru realizarea acestora. Potrivit legii în vigoare, programele se elaborează pentru o perioadă de 6 ani și se revizuiesc anual. De reținut că elaborarea, coordonarea și monitorizarea Programelor majore intră în sarcina organelor de planificare din Ministerul Apărării Naționale, iar de execuția acestora răspund directorii de programe.

Această directivă de planificare este corelată cu Directiva politică unică în materie de planificare a apărării emisă de NATO. Aceasta din urmă definește scopurile și obiectivele generale pe care Alianța trebuie să le atingă. Practic Directiva politică unică în materie de planificare a apărării emisă de NATO trebuie să transcrie exigențele documentelor generale de orientare (de exemplu, conceptul strategic și directivele politice ulterioare) de o manieră suficient de detaliată pentru a conduce activitățile de planificare a apărării a diverselor domenii de planificare, atât în țările membre cât și în sânul NATO, în vederea definirii capacităților esențiale. Astfel,

⁸⁵ *Legea 473/2004 privind planificarea apărării*, [http://www.legestart.ro/Legea-473-2004-planificarea-apararii-\(MTMxMTgz\).htm](http://www.legestart.ro/Legea-473-2004-planificarea-apararii-(MTMxMTgz).htm), art. 4.

ea trebuie să permită evitarea elaborării celorlalte documente de orientare politică pentru planificarea apărării.

Directiva politică trebuie să țină seama de factorii politici, militari, economici, juridici, civili și tehnologici susceptibili să aibă o incidență asupra dezvoltării capacităților necesare. Este vorba mai ales de definirea numărului, amplitudinii și naturii operațiunilor pe care Alianța ar trebui să fie în măsură să ducă în viitor (se vorbește astfel curent de nivelul de ambiție al NATO). De asemenea, este vorba de definirea dintr-un punct de vedere calificativ a capacităților esențiale pentru susținerea acestei ambiții globale. Făcând aceasta, directiva politică trebuie să servească de motor a eforturilor de dezvoltare a capacităților și scadențelor corespunzătoare care vor fi, dacă este cazul, aplicată în diferite domenii de planificare.

Orice directivă politică trebuie să fie elaborată ținând seama de faptul că majoritatea capacităților în care Alianța caută să se înzestreze sunt și vor fi furnizate cu titlu individual de țările membre. Directiva politică va fi examinată cel puțin la 4 ani.

Etapa 2. Definirea nevoilor. Acestea cuprind atât nevoile interne de apărare ale României, cât și nevoile impuse de satisfacerea obligațiilor pe care statul român și le-a asumat față de NATO. O serie de informații pertinente și oficiale despre acest subiect, în opinia noastră, sunt cuprinse în Planul strategic al Ministerului Apărării Naționale (2010-2013)⁸⁶, îndeosebi în capitolele VI (Priorități pe termen mediu) și VII (Direcții de activitate).

Etapa 3. Repartizarea nevoilor și fixarea obiectivelor. Aici, mai întâi, se au în vedere nevoile reale ale apărării naționale, pe de o parte, și pe de altă parte, procentul din PIB alocat MApN, prin bugetul apărării. Apoi, se iau în calcul obiectivele fixate prin intermediul diferitelor documente normative ce stau la baza planificării apărării, unde un loc aparte revine Planului strategic al Ministerului Apărării Naționale (2010-2013).

Etapa 4. Facilitarea punerii în practică a planificării naționale. Această etapă contribuie la eforturile naționale și facilitează eforturile multinaționale și colective ce vizează să atingă obiectivele agreeate respectându-se prioritățile, de o manieră coerentă

⁸⁶ Planul strategic al Ministerului Apărării Naționale (2010-2013), http://www.mapn.gov.ro/despremap/plan_2009.pdf.

în timp util. În particular, este vorba de a remedia cele mai importante lacune la nivelul capacităților. Pentru aceasta trebuie să se încurajeze punerea în practică la nivel național, să faciliteze și să sprijine punerea în operă la nivel multinațional, și să procedeze la punerea în practică colectivă (multinațională, interarme, sau financiară în comun) a capacităților stabilite de Alianță. Totodată, această etapă facilitează punerea în aplicare la nivel național a produselor de normalizare (STANAG, publicații interaliate) elaborate pentru a ameliora interoperabilitatea.

Etapa 5. Examinarea rezultatelor. Această etapă constă în aprecierea în ce măsură scopurile și ambițiile politice formulate de România și obiectivele corespunzătoare au fost atinse. Întreaga operație se face cu de a formula orientărilor pentru ciclul ce urmează procesului de planificare a apărării.

4.2.3. Domenii ale planificării apărării

Planificarea apărării cuprinde ca domenii pe care le vom numi dimensiuni pentru că, de fapt, îndeplinesc acest rol în practică următoarele: planificarea forței; planificarea armamentelor; planificarea resurselor; planificarea logistică; planificarea pentru comandă, control, comunicații; planificarea pentru urgente civile.

Planificarea forțelor are ca obiect să promoveze validitatea forțelor și capacităților naționale pentru toată gama de misiuni constituționale ale Armatei României și a celor asumate în cadrul Alianței. Este vorba de crearea și întreținerea infrastructurii pentru acțiuni militare în cadrul apărării comune a NATO, participarea la acțiuni de cooperare internațională cu alte state, precum și resursele necesare anual pentru realizarea acestora.

Programele se elaborează pentru o perioadă de 6 ani și se revizuiesc anual⁸⁷. Elaborarea, coordonarea și monitorizarea Programelor majore intră în sarcina organelor de planificare din Ministerul Apărării Naționale, iar de execuția acestora răspund directorii de programe. Următorul pas în planificarea forței îl constituie realizarea planurilor operaționale de întreținere a forțelor. Acestea din urmă cuprind: misiunile Armatei și cerințele specifice componentelor

⁸⁷ Legea 473/2004 privind planificarea apărării, [http://www.legestart.ro/Legea-473-2004-planificarea-apararii-\(MTMxMTgz\).htm](http://www.legestart.ro/Legea-473-2004-planificarea-apararii-(MTMxMTgz).htm), art. 9 (3).

categoriilor de forțe, scenariile probabile, forțele întrebuintate, resursele alocate și modalitățile de acțiune pentru executarea acestora.

Totuși, nu trebuie să vadă în planificarea forțelor decât o referire la forțe. Dimpotrivă, accentul se impune a fi pus pe capacitățile și pe cea mai bună manieră, pentru fiecare țară, de a-și stabili prioritățile pentru a optimiza aceste capacități.

Termenul **planificarea forțelor** este adesea confundat cu **planificarea apărării** și **planificarea operațională**. Planificarea apărării este un termen mult mai larg, în timp ce planificarea operațională este efectuată pentru operații specifice aprobate de NATO.

Planificarea armamentelor este axată pe dezvoltarea de programe de dotare a armatei cu tehnică de luptă modernă, competitivă și interoperabilă cu cea a statelor membre ale NATO. În acest context, planificarea armamentelor trebuie să favorizeze achiziția potrivit celui mai bun raport cost-eficacitate, ca și dezvoltarea și producția, de armament în cooperare. De asemenea, ea încurajează interoperabilitatea ca și cooperarea tehnologică și industrială între aliați și parteneri.

Planificarea resurselor. Acestea includ întotdeauna resursele umane, materiale și financiare necesare și suficiente asigurării apărării naționale și a responsabilităților asumate de către România prin tratatele internaționale la care este parte. Planificarea resurselor apărării vizează să doteze statul român cu capacități de care el are nevoie atât pentru îndeplinirea misiunilor constituționale ale armatei, cât și a obligațiilor ce-i revin în cadrul apărării colective. În această privință, planificarea resurselor este strâns legată de planificarea operațională, ce vizează să facă în așa fel încât Armata României să-și poată îndeplini angajamentele operaționale actuale și viitoare și să combată noile amenințări cum ar fi terorismul și diseminarea armelor de distrugere în masă.

Planificarea logistică are ca scop să asigure o susținere logistică reactivă și adaptată în cadrul operațiilor duse de Armata României, la nivel național, și de către structuri militare românești ce execută misiuni internaționale sub egida NATO. În acest scop, se preconizează punerea în funcțiune a capacităților logistice militare și

civile și stabilirea unei cooperări multinaționale în domeniul logisticii.

Planificarea pentru comandă, control, comunicații vizează îndeplinirea eficace a misiunilor Armatei României, pe plan intern, și în afara țării în cadrul NATO. În acest scop, este necesară utilizarea intensivă a sistemelor, serviciilor și instalațiilor de comandă, control și comunicații, folosind personal calificat și doctrina, organizările și procedurile specifice NATO. Sistemul C3 cuprinde sisteme de telecomunicații, de informație, de navigare și de identificare, ca și sisteme de captatori și instalațiile de alertă concepute și exploatate în rețea și sub o formă integrată pentru a răspunde, pe de o parte, exigențelor câmpului de luptă actual, și pe de altă parte, nevoilor NATO. Fiecare sistem C3 poate fi furnizat de NATO prin intermediul programelor finanțate în comun, sau de către fiecare țară membră, prin programele de cooperare naționale, multinaționale sau prin finanțare înrunită. Planificarea C3 se face în funcție de nevoi, pe măsură ce acestea apar. În acest caz, nu există un ciclu de planificare a C3 formal stabilit. Totuși, activitățile sunt armonizate cu ciclurile celorlalte discipline de planificare conexe, dacă este cazul. O altă cerință impusă sistemelor C3 este interoperabilitatea între sistemele NATO și cele ale țărilor membre. În plus, este necesară corelarea între structurile naționale competente (conferința directorilor naționale ai armamentelor) în ceea ce privește programele C3 duse în cooperare.

Planificarea pentru urgențe civile se execută în conformitate cu prevederile legii speciale. Armata României se implică, la nevoie, în gestionarea situațiilor de urgență potrivit planurilor operaționale pentru asemenea cazuri. Astfel, ea poate acorda primul ajutor în caz de urgențe (inundații, cutremur catastrofal, căderi masive de zăpadă, alunecări de teren etc.) populației aflate în nevoie, autorităților publice locale și centrale care îi solicită sprijinul. Practic, armata se poate implica în acordarea de ajutor medical celor răniți în catastrofa naturală, repararea infrastructurii de transport, dirijarea circulației (când forțele MAI sunt depășite de evenimente), scoaterea cetățenilor din zona periculoasă și nu numai.

Capitolul 5 COMPONENTA MILITARĂ A STRATEGIEI: CARACTERISTICI, EVOLUȚII ȘI DETERMINĂRI CONCEPTUALE

5.1. Considerații generale privind conceptul de strategie

Organizația militară are misiunea de a pune în practică o decizie ce aparține puterii politice⁸⁸. Acțiunea sa este confirmată prin decizii diplomatice. Demersul militar se sprijină pe o organizare ierarhizată, piramidală. Armata depinde de puterea politică, ce determină legitimitatea sa prin misiuni generale (descurajatoare în timp de pace, operațională în timp de criză sau de război declarat). Astfel, organizația militară are sarcina de a pune în practică deciziile puterii politice.

De asemenea, relațiile ierarhice de autoritate existente între puterea politică și armata națională îi impune acesteia din urmă să ia în calcul în strategia sa constrângerile ce nu depind de logica militară. În acest context, armata distinge numeroase *strategii* (*generală, militară, operațională*), ce fac apel la cel puțin două niveluri de decizie (politic și militar), și la trei sisteme de constrângeri ierarhizate: diplomatice, politice, militare.

În prezent, termenul de strategie se utilizează cu semnificații diferite, în mai multe domenii de activitate:

- **în domeniul militar**, strategia este parte componentă a artei militare, care se ocupă cu problemele pregătirii, planificării și desfășurării războiului și operațiunilor militare;
- **în domeniul teoriei jocurilor**, strategia este un plan complet care specifică opțiunile pe care le are jucătorul în orice situație posibilă;
- **în domeniul managementului**, prin analogie, strategia evocă o stare de luptă, o confruntare între organizații (combatanți) pe un teren reprezentat de piață.

Literatura de specialitate cuprinde un mare număr de interpretări date termenului de strategie, neexistând până în prezent o definiție universală, unanim acceptată. Iată câteva dintre definițiile

⁸⁸ Anne MARCHAIS-ROUBELAT, *Stratégie militaire, stratégie d'entreprise: Même combat*, http://gustavemar.free.fr/strategie_entreprise.htm, p.1.

date termenului de strategie. Astfel, A. Chandler⁸⁹ definește strategia ca fiind „*determinarea pe termen lung a scopurilor și obiectivelor unei organizații, adoptarea cursului de acțiune și alocarea resurselor necesare pentru realizarea obiectivelor*”. La rândul său, I. Ansoff⁹⁰ tratează strategia ca „*axul comun al acțiunilor organizațiilor și produselor/piețelor ce definesc natura esențială a activităților economice pe care organizația le realizează sau prevede să o facă în viitor*”. În viziunea sa, strategia cuprinde patru componente:

- **vectorul de creștere geografică**, bazat pe cuplul produs/piață, care precizează orientarea și mărirea activităților viitoare ale organizației;
- **avantajul competitiv**, care se referă la câștigarea unei poziții competitive mai puternice, prin identificarea proprietăților fiecărui cuplu produs/piață;
- **sinergia utilizării resurselor organizației**;
- **flexibilitatea strategică**, bazată pe resurse și competențe transmisibile de la un domeniu de activitate la altul.

Un alt autor, K. Andrews⁹¹ consideră strategia ca fiind „*sistemul de scopuri și obiective, de politici și de planuri pentru atingerea acestor obiective, exprimate într-o manieră care să contribuie la definirea sectorului de activitate în care se află organizația sau în care acceptă să intre, ca și a tipului de organizație care dorește să devină*”. Alți doi autori, G. Hofer și D. Schendel⁹² definesc strategia ca „*structura fundamentală a repartizării resurselor prezente și previzionate și interacțiunea cu mediul care indică modul în care își va atinge obiectivele*”.

Pe de altă parte, B. Quinn⁹³ definește strategia ca fiind „un model sau un plan care integrează într-un tot coerent scopurile

⁸⁹ A. CHANDLER, *Stratégie, structure, décision, identité*, STRATEGOR, Paris, Dunod, 1993, p. 63.

⁹⁰ I. ANSOFF, *Stratégie et développement de l'entreprise*, Paris, Les Editions d'Organisation, 1996, p.116.

⁹¹ A. KENNETH, în STRATEGOR, p. 98.

⁹² G. HOFER, D. SCHENDEL, DAFT, R., *Management*, New York, The Dryden Press, p. 101.

⁹³ B. QUINN, H. MINTZBERG, M R. JAMES, *The Strategy Process*, New York, Prentice Hall, 1988, p. 126.

majore ale organizației, politicile și programele sale”. În viziunea sa, o strategie conține **trei elemente esențiale**:

- obiectivele cele mai importante de realizat;
- politicile cele mai semnificative de urmat;
- programele pentru realizarea obiectivelor.

O strategia bine formulată determină o alocare a resurselor organizației într-un mod unic și viabil, bazată pe competențele sale interne, pe anticiparea schimbărilor din mediu și a acțiunilor inteligente ale concurenților.

Potrivit opiniei lui H. Mintzberg⁹⁴ strategia nu poate fi redusă la o simplă definiție, de aceea propune prezentarea conceptului în **cinci moduri**, într-o manieră complexă:

- **Strategia ca plan**, prin care desemnează un curs prestabilit de acțiune, o linie directoare sau un set de linii directoare pentru a soluționa o situație. Astfel definită, strategia prezintă **două caracteristici**: premerge situația căreia i se aplică; este dezvoltată conștient și cu un anumit scop.

- **Strategia ca tactică**, manevră, aplicată în scopul dejucării intențiilor concurenților sau oponenților.

- **Strategia ca model**, stabilește o suită de acțiuni în plan comportamental, deoarece strategia rezultă din acțiunile oamenilor și nu din intențiile lor.

R. Daft⁹⁵, un alt autor străin, consideră că strategia are **patru componente**: scopul, alocarea resurselor, competențele caracteristice (distinctive) și sinergia.

➤ **Scopul** se referă la numărul și specificul afacerilor organizației, la produsele și serviciile care definesc domeniul în care organizația intră în corelație cu mediul.

➤ **Alocarea resurselor** se referă la nivelul resurselor și la modelul folosit de organizație pentru distribuirea resurselor în vederea îndeplinirii obiectivelor strategice. Se poate stabili și proveniența resurselor.

⁹⁴ H. MINTZBERG, *Grandeur et décadence de la planification stratégique*, Paris, Edition Dunod, 1996, p. 89.

⁹⁵ R. DAFT, *Management*, The Dryden Press, New York, 1990, p. 190.

➤ **Competențele distinctive** se referă la poziția pe care o organizație o dezvoltă față de competitorii săi prin deciziile sale referitoare la alocarea resurselor sau la scop.

➤ **Sinergia** definește condițiile care există atunci când părțile componente ale organizației interacționează, producând un efect mai mare decât cel obținut prin acțiunea separată a părților.

5.2. Caracteristici ale componentei militare a strategiei

Componenta militară a strategiei se caracterizează prin: *permanență, continuitate, flexibilitate, complexitate, dinamism și responsabilitate*.

Permanența desemnează realitatea că în orice strategie referitoare la apărarea națională/colectivă a fost, este și va fi prezentă, pe lângă celelalte componente, și una militară. De altfel, chiar primele definiții date strategiei vin în susținerea acestei afirmații.

Uneori, furați de viteza de transformare a armatelor, de presiunile numeroase care se exercită asupra factorului militar, de multitudinea și diversitatea misiunilor, de conjuncturile tactice cotidiene sau de o mulțime de atâtea alte lucruri mărunte, uităm de această mare artă a curajului de a situa, în același plan, totdeauna complex, dinamic și perfectibil, teoria, experiența, valoarea, capacitatea, inteligența și cumpătarea teoreticianului, comandantului și comandamentului militar strategic sau operațional, sintetizate în ceea ce numim strategie militară⁹⁶. Pe de altă parte, obiectivele pe care și le propune strategia militară a unui stat sau a altuia atestă caracterul permanent al componentei sale militare.

Continuitatea este o altă caracteristică a componentei militare a strategiei. Dacă analizăm strategia militară a oricărui stat, dar mai ales a unor state cu puternice tradiții în domeniul militar, vom constata existența unor elemente ce se întâlnesc în orice epocă istorică a evoluției gândirii militare. Aceasta semnifică, de fapt, o înlănțuire a unei succesiuni de elemente structurale ce se dezvoltă în timp și spațiu, dobândind noi trăsături definitorii dar menținându-și rolurile pe care le-au îndeplinit, le îndeplinesc sau le vor îndeplini, în

⁹⁶ Gh. VADUVA, *Consonanțe și rezonanțe strategice în condiții de normalitate, de criză și de risc militar extreme*, <http://iss.ucdc.ro/studii-pdf/Consonante%20strategice.pdf>, p. 11.

alte condiții de derulare a unui conflict armat sau război. Astfel, orice strategie militară conține: principiile strategiei; obiectivele militare naționale; misiunile armatei naționale respective; conducerea forțelor și structura de forțe; concepte strategice și operaționale; capacități militare⁹⁷.

Flexibilitatea este o altă trăsătură definitorie a componentei militare a strategiei. Aceasta presupune adaptarea strategiei fără disfuncționalități majore la situațiile noi, inedite în care un stat este obligat să-și desfășoare viața și activitatea în mod normal, iar armata sa trebuie să-și îndeplinească misiunile încredințate, în țară și în afara acesteia. În același timp, flexibilitatea strategiei presupune ca adaptarea la noile situații ivite sau create aleatoriu ori voluntar ca urmare a unui accident industrial sau tehnologic să fie făcută de o manieră creatoare și eficace. De asemenea, flexibilitatea componentei militare a strategiei este impusă de mutațiile ce se produc în ritm alert în mediul de securitate regional și internațional. În condițiile începutului de mileniu, mediul internațional cunoaște transformări profunde, într-un ritm accelerat. Acestea sunt determinate de dezvoltarea unor procese și fenomene de natură militară și nemilitară cu impact atât asupra stării de securitate a statelor, cât și asupra politicilor de protejare și promovare a intereselor naționale. Lumea devine tot mai complexă și interdependentă, iar fenomenul globalizării se afirmă tot mai mult ca fiind ireversibil, generând, atât influențe pozitive, cât și negative. Dezechilibrele regionale sau locale ce decurg din procesul de globalizare, suprapunerea acestui proces cu tendințele de regionalizare și separatism politic, generează noi factori de risc și vulnerabilități, amplificate de efectele fenomenelor sociale negative, ale dezastrelor naturale, evoluției demografice globale (creșterea demografică accelerată în statele cele mai sărace, îmbătrânirea populației în statele dezvoltate), epuizării resurselor, precum și ale extremismului violent, crimei organizate transfrontaliere și migrației ilegale. Astăzi, și probabil în anii ce vin, riscurile și amenințările nonmilitare de securitate vor spori în volum

⁹⁷ Vezi: *Strategia militară a României; Fiche n° 10.1 Une stratégie militaire actualisée et réaffirmée pour renforcer la liberté d'action de la France*, <http://www.livreblancdefenseetsecurite.gouv.fr/IMG/pdf/10.1-Queditlelivreblancsurlastrategiemilitaire.pdf>.

și mai ales sub aspect calitativ (forme și locuri de manifestare, durată, actori implicați). Pe de altă parte, proliferarea armelor de distrugere în masă, a rachetelor balistice și a altor vectori purtători, continuă să îngrijoreze comunitatea internațională. Drept urmare, sporirea eforturilor de detectare și prevenire, atât prin întărirea regimurilor de verificare și control, cât și prin dezvoltarea unor programe de combatere a amenințărilor, care să descurajeze și să înlăture tendințele de înarmare, reprezintă priorități, atât la nivel statal, cât și la cel al organismelor internaționale cu atribuții în domeniu.

Astfel, contextul actual și dinamica evenimentelor politico-militare evidențiază că securitatea și apărarea, depășesc sfera de responsabilitate a unei singure țări, determinând creșterea rolului organizațiilor politico-militare (de exemplu, NATO) și de altă natură (de exemplu, UE) în asigurarea securității și stabilității regionale și globale.

În plus, a situația din zona de proximitate a României este complexă datorită însumării efectelor conflictelor separatiste, interetnice, religioase, al traficului ilegal de arme, droguri, persoane și al altor forme de criminalitate transfrontalieră. Această stare de fapt, coroborată cu disfuncționalități ale autorităților în gestionarea situațiilor, reprezintă cadrul propice pentru desfășurarea unor acțiuni generatoare de insecuritate și dezechilibru la nivel regional.

Declanșarea, începând cu anul 2008, a celei mai grave și mai complexe crize economice din ultimele două decenii, a marcat puternic întreaga societate internațională. Implicațiile acestui fenomen sunt de natură geostrategică, influențând ierarhiile de putere și capacitatea statelor de asumare a responsabilităților internaționale.

Recesiunea economică globală și criza internă în statele din Nordul Africii și Orientul Mijlociu generează o presiune suplimentară la adresa securității și stabilității, prin creșterea prețului resurselor, a posibilității de lărgire a bazei de recrutare a organizațiilor teroriste, a nerespectării tratatelor de neagresiune și a creșterii fluxurilor migratorii de persoane către statele Uniunii Europene, cu problemele asociate (creșterea șomajului, dificultăți de integrare, delincvența etc.).

Competiția economică globală, din ce în ce mai intensă, poate duce la diluarea solidarității pentru gestionarea în cadrul multinațional a unor surse de conflict, în special a celor din afara

zonei de responsabilitate a Alianței Nord - Atlantice și la intensificarea abordărilor unilaterale, naționaliste.

Pentru țările care contestă actualele reguli de gestionare a relațiilor internaționale, posibilitatea utilizării forței reprezintă în continuare o opțiune importantă. Sunt manifestate tendințe provocatoare, materializate îndeosebi prin executarea de atacuri cibernetice asupra rețelelor și sistemelor informatice sau provocarea deliberată de acțiuni care pot genera catastrofe ecologice. Concomitent se amplifică acțiunile de limitare sau interzicere a accesului unor state la resurse și oportunități regionale, relevante pentru realizarea intereselor naționale.

Complexitatea este o altă caracteristică a componentei militare a strategiei. Ea derivă din:

- necesitatea luării în calcul în elaborarea strategiei militare a unui stat de evoluția mediului de securitate național, regional și internațional. Se cunoaște că există și se manifestă, sub forme diverse, diferite riscuri și amenințări de securitate care, într-un fel sau altul, pot aduce atingere securității naționale, regionale și internaționale;

- evoluția rapidă a tehnologiilor informatice și a comunicațiilor, dar și a mijloacelor de luptă ce intră sau sunt deja în dotarea armatelor unor state dezvoltate economic și cu un statut recunoscut de celelalte state de superputere sau mare putere mondială. Este vorba de tehnologii de vârf, de mijloace de luptă sofisticate pe care și le permit unele state ale lumii puternic dezvoltate economic sau cu resurse naturale, îndeosebi energetice suficiente pentru a-și satisface ambițiile militare;

- modificarea condițiilor de izbucnire și menținere a unui conflict armat sau de altă natură. După încheierea Războiului Rece, în unele state cu erau Iugoslavia și Uniunea Sovietică au apărut conflicte interetnice, religioase sau separatiste. Un alt exemplu, de izbucnire a unui conflict armat, într-un anumit fel, se poate considera ceea ce a fost numit de către diferiți analiști „*primăvara arabă*”;

- efectele nedorite generate de procesul globalizării și al integrării regionale căruia nu-i scapă nicio țară;

- consecințele crizelor economico-financiare regionale sau mondiale. Recenta criză mondială economico-financiară încă nu și-a

arătat pe deplin efectele negative pentru statele lumii, indiferent de gradul de dezvoltare socială și economică;

- înmulțirea și pervertirea pericolelor, riscurilor și amenințărilor de securitate la adresa unor state sau a lumii întregi. Aici, se cuvine amintit efectele extremismului violent, mai ales ale terorismului internațional care poate tulbura liniștea, pacea și stabilitatea lumii. În același timp, să amintim posibilitățile nelimitate ale spațiului virtual de a genera riscuri și amenințări de securitate pentru orice persoană, țară și comunitatea internațională;

- dezvoltarea criminalității transfrontaliere care afectează toate țările lumii, indiferent de mărime, nivel de dezvoltare economică, putere militară etc.;

- schimbările climatice care au efecte nedorite în întreaga lume;

- lărgirea NATO, a UE și a altor organizații politico-economice prin primirea de noi membri.

Dinamismul este o altă trăsătură a componentei militare a strategiei. El descrie ritmul alert în care se schimbă unele părți ale strategiei militare a unui stat sau chiar în totalitate o dată cu schimbările sociale, politice, militare, economice ce se produc în ritm alert în întreaga lume. În acest sens, se pot analiza strategiile NATO de la crearea sa, în 1949, și până la Summit-ul de la Lisabona din noiembrie 2010 care a adoptat noul concept strategic al acestei organizații politico-militare⁹⁸. Pentru a întări cele afirmate, vom da ca exemplu mutațiile produse în strategia militară a SUA. Astfel, de la începutul anilor 1980, strategia militară generală americană a intrat într-o fază de mutație și criza din Golf a ilustrat aceasta⁹⁹. SUA, de acum înainte, aveau în vedere două forme de strategie:

- o supraveghere a Imperiului sovietic în descompunere, ceea ce corespundea formei negative a strategiei (interdicția) și cu folosirea virtuală a forțelor, adică o strategie de descurajare;

- afirmarea unei prezențe militare mondiale suplă ce necesită o capacitate de proiecție a puterii, ceea ce corespunde formei pozitive a

⁹⁸ *Le nouveau concept stratégique de l'OTAN – pourquoi et comment?*, <http://www.nato.int/strategic-concept/what-is-strategic-concept-fr.html>.

⁹⁹ Alain JOXE, “La nouvelle grande stratégie américaine et l'Europe”, *Stratégique*, n° 35, 1987-3, pp. 77-117 ; n° 36, 1987-4, pp. 171-188.

strategiei (coerciția) și cu o folosire a forțelor, dacă este virtuală, conduce la o strategie de presiune sau de persuasiune, și dacă este reală, la o strategie de acțiune ofensivă¹⁰⁰.

Pe de altă parte, în prezent, statele cu statut internațional înalt, precum SUA afișează o atenție deosebită libertății de mișcare a forțelor. Este vorba de proiecția puterii oriunde în lume, acolo unde o impun interesele strategice ale țării respective. Pentru conducătorii americani, criza din Golf a fost ocazia de a-și reafirma preocuparea esențială în materie de strategie militară și anume: preservarea unei libertăți constante de mișcare¹⁰¹. De aici, se desprinde concluzia că strategia militară generală trebuie să comporte nu doar o capacitate de descurajare a adversarilor potențiali, ci și o capacitate de acțiune.

Responsabilitatea apreciem că reprezintă o altă caracteristică definitorie a componentei militare a strategiei. Astăzi, lumea este profund interdependentă, fenomen accentuat și mai mult de derularea a două procese complementare – globalizarea și integrarea regională. Ambele procese produc o multitudine de efecte atât benefice, cât și de natură negativă care se răsfrâng asupra tuturor statelor lumii. Pe de altă parte, amplificarea unor riscuri și amenințări de securitate cum ar fi extremismul violent, în care terorismul internațional este piesa de rezistență, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima transfrontalieră (traficul de droguri, de arme ușoare, de ființe umane, migrația ilegală), persistența așa numitelor conflicte înghețate (Transnistria- Republica Moldova, Osetia de Sud –Georgia etc.), manifestările separatismului politic în întreaga lume, crizele economico-financiare regionale și/sau globale etc. impun o afirmare mai clară și mai consistentă a responsabilității comunității internaționale față de manifestarea unor asemenea fenomene. Cum apelul la forța militară este o soluție adesea folosită apreciem că aceasta presupune o anume responsabilizare a componentei militare a strategiei statelor lumii care, desigur, își asumă liber, constant și activ un astfel de rol.

¹⁰⁰ François GÉRÉ, “Les missiles de croisière marins et la stratégie des Etats-Unis”, *Stratégie*, n° 48, 1990-4, p. 139.

¹⁰¹ François GERE, *Les lauriers incertains, Stratégie et politique militaire des Etats-Unis, 1980-2000*, FEDN, 1991, p. 378.

5.3. Evoluții și determinări conceptuale

Conceptele folosite de strategia militară a oricărui stat cunosc un proces evolutiv constant, ca urmare a impactului unui ansamblu de factori determinanți. Printre aceștia din urmă apreciem că se pot include: mutațiile sociale, politice, militare, economice profunde produse în întreaga lume (dispariția bipolarității, căderea zidului Berlinului, încetarea Războiului Rece, lărgirea NATO și a UE); accentuarea procesului globalizării și integrării regionale; creșterea riscurilor și amenințărilor militare și nonmilitare de securitate; interdependența dezvoltării sociale și economice a lumii; evoluția rapidă a tehnologiilor informaticii și comunicațiilor; înzestrarea cu mijloace de luptă sofisticate a forțelor armate ale statelor cu statut internațional de superputere economică și militară; puținătatea resurselor naturale, mai ales a resurselor energetice și creșterea nevoilor în acest domeniu în toate statele lumii dar cu precădere în statele emergente¹⁰² (China, India, Brazilia, țările din Golf, unele țări asiatice); implicarea activă și constantă a comunității internaționale în soluționarea unor crize de securitate și conflicte armate.

Pentru a ilustra evoluțiile conceptuale în materie de strategie militară vom opta pentru Conceptul strategic al NATO întrucât apreciem că este cel mai reprezentativ în materie de transformare, schimbare, înnoire.

Organizația Tratatului Nord-Atlantic (NATO) și-a definit, prin actul său fondator semnat la Washington D.C., la 4 aprilie 1949, scopul: apărarea colectivă și păstrarea păcii și securității¹⁰³.

Stabilirea scopurilor și misiunilor Alianței, coroborată cu prevederile „*Legii ajutorului militar pentru apărarea mutuală*” semnată de președintele Truman pe 6 octombrie 1949 și cu aprobarea de către președintele SUA, la 27 ianuarie 1950, a planului de apărare integrată a regiunii Atlanticului de Nord și deschiderea unui credit de 900 de milioane de dolari, cu titlu de ajutor militar, a reprezentat

¹⁰² *Le rôle croissant des pays émergents sur la scène économique mondiale*, <http://www.canalacademie.com/ida2724-Pourquoi-les-pays-emergents-sont.html>

¹⁰³ *Vezi Constantin MOȘTOFLEI, Evoluția conceptului strategic al Alianței*, <http://www.presamil.ro/SMM/2004/03-04/pag%206-8.htm>.

demararea procesului de elaborare și implementare a Strategiei inițiale a Alianței.

Formularea acestei strategii NATO a fost cunoscută sub denumirea „*Conceptul strategic pentru apărarea zonei Nord-Atlantice*“. Conceptul a fost dezvoltat între octombrie 1949 și aprilie 1959 considerându-se ca Alianța „*a stabilit o strategie de operațiuni la scară largă în apărarea teritorială*“.

În continuare, strategiile NATO au fost adaptate la riscurile și amenințările specifice diferitelor perioade ale Războiului Rece, răspunzând cu promptitudine situațiilor de atunci. Spre exemplu, anunțul URSS ca deține bomba cu hidrogen (8 august 1953) și crearea Tratatului de la Varșovia (14 mai 1955) au stat la baza elaborării și dezvoltării strategiei „*represaliilor masive*“. Aceasta strategie constituia un *răspuns de descurajare*, era o strategie-ripostă. Potrivit acesteia, NATO adopta o poziție clară și fermă, bazată pe tactica descurajării, amenințând că va răspunde, prin orice mijloace aflate la dispoziția sa, inclusiv prin folosirea armelor nucleare, oricărui act de agresiune împotriva țărilor membre.

Acest mod de abordare și definiție a strategiei NATO a cunoscut numeroase discuții, de la sfârșitul anilor '50 și până în 1967, când, în urma unor intense dezbateri în cadrul Alianței, Consiliul Nord-Atlantic aproba, la 13-14 decembrie 1967, „*Raportul Harmel*“ asupra viitoarelor sarcini ale Alianței, iar Comitetul de planificare a apărării adopta noul concept strategic al NATO denumit „*riposta flexibilă*“.

Trecerea de la doctrina și strategia „*represaliilor masive*“ la „*riposta flexibilă*“ reprezintă una dintre cele mai de seamă modernizări ale conceptului strategic NATO din acea perioadă. Deși cursa înarmărilor se declanșase vertiginos, iar Statele Unite trecuseră deja la aplicarea unei strategii de îndiguire în relația cu Uniunea Sovietică, potrivit conceptului geopolitic al *rimland*-ului, doctrina „*ripostei flexibile*“ relansa ideea suficienței strategice și, pe aceasta bază, a echilibrului strategic, deci facilita dialogul politic și menținea (dar mult mai nuanțat) conceptul de descurajare.

Strategia „*ripostei flexibile*“ a permis asigurarea unei structuri mai echilibrate a forțelor NATO și o gamă mai largă de opțiuni politico-militare, în funcție de complexitatea situației internaționale. Conceptul a fost astfel gândit încât să ofere garanția că orice fel de

act de agresiune va fi perceput ca implicând riscuri inacceptabile și contracarat pe măsură.

Doctrina și strategia „*ripostei flexibile*“ au constituit un progres și un act de maturitate ale Alianței. Aceasta este susținută de o tehnologie performantă și de un sistem al valorilor democratice.

Toate conceptele adoptate de NATO, de la înființare și până către sfârșitul anilor '80, erau, în principal, cunoscute, dar s-a discutat foarte puțin despre ele. Guvernele țărilor membre dispuneau de instrucțiuni și puncte de referință clare și de tot ce era necesar pentru activitățile de planificare militară, dar lucrurile acestea nu se adresau publicului larg. Aceasta configurație era impusă de acele vremuri și reflecta realitățile Războiului Rece, divizarea politica a Europei și situația ideologică și militară conflictuală ce a caracterizat relațiile dintre Est și Vest timp de mai mulți ani.

La reuniunea de la Londra din iulie 1990, șefii de stat și de guvern din țările membre ale NATO au convenit asupra necesității de a adapta Alianța la noua și promițătoarea eră ce se deschisese în Europa, odată cu prăbușirea sistemului comunist. Reafirmând principiile fundamentale pe care Alianța se bazează încă de la crearea sa, ei au apreciat că evenimentele care se desfășurau în Europa vor avea largi urmări asupra configurației spațiului euro-atlantic și modalităților de a realiza, pe viitor, obiectivele de securitate și apărare comună. Se simțea nevoia unor schimbări strategice fundamentale, care însemnau, de fapt, un nou început pentru NATO, adică o Alianță reînnoită și reconfigurată. În acest scop, ei au declanșat o reexaminare strategică aprofundată, rezultatul fiind un nou Concept strategic al Alianței ce va fi adoptat la reuniunea la vârf a Consiliului Nord-Atlantic ținută la Roma pe 7 și 8 noiembrie 1991.

Având prea puține asemănări cu anterioarele concepte, el sublinia cooperarea cu foștii adversari, în locul confruntării cu aceștia, dar adaugă obligația specifică de a depune eforturi pentru extinderea și întărirea securității în întreaga Europa. O dată cu acest nou concept, a început și procesul de transformare a NATO dintr-o alianță militară, într-o alianță de apărare și securitate. O astfel de alianță se cerea cunoscută și extinsă.

Pentru prima dată, Conceptul strategic al Alianței a fost publicat, fiind deschis discuțiilor și comentariilor parlamentelor, specialiștilor în securitate, jurnaliștilor și publicului larg.

Conceptul strategic adoptat la Roma definea, în capitole distincte: contextul strategic, determinat de noul climat strategic și de sfidările și riscurile la adresa securității; obiectivele și funcțiile de securitate ale Alianței, insistându-se pe natura Alianței și pe sarcinile fundamentale ale acesteia; o concepție largă asupra securității, bazată pe dialog, cooperare, apărare colectivă, precum și pe gestionarea și prevenirea conflictelor; orientări pentru apărare, ce vizau noua structură de forțe, misiunile și dispozitivul militar al Alianței, determinate de caracteristicile forțelor convenționale și nucleare ale NATO.

Noul Concept strategic al Alianței reafirmă caracterul defensiv al NATO și voința membrilor săi de a-și apăra securitatea, suveranitatea și integritatea lor teritorială, dar și intenția de a participa la gestionarea crizelor și conflictelor, la asigurarea securității în spațiul euro-atlantic. El orienta politica de securitate a Alianței, bazată pe dialog, cooperare și pe o apărare colectivă eficientă, astfel încât să mențină securitatea, apelându-se la nivelul cel mai scăzut de forțe militare pe care îl permit nevoile de apărare.

În finalul textului Conceptului strategic al Alianței adoptat în 1991, se aprecia că strategia NATO va rămâne îndeajuns de suplă pentru a putea ține seama de orice nouă evoluție a situației politico-militare, mai ales de progresele înregistrate în procesul afirmării unei identități europene de securitate, precum și de schimbările care ar interveni în riscurile de securitate pentru Alianță. Se preciza că, pentru aliați, Conceptul strategic va sta la baza acțiunilor ulterioare privind politica de apărare a Alianței, conceptele sale operative, dispozitivele de forțe convenționale și nucleare și sistemul colectiv de planificare a apărării.

În 1997, liderii NATO au fost de acord cu reexaminarea și actualizarea Conceptului, astfel încât acesta să reflecte schimbările din Europa survenite de la adoptarea lui, dar au reconfirmat, în același timp, hotărârea Alianților privind apărarea colectivă și legătura transatlantică și oferind garanția ca strategia NATO este adaptată complet la provocările secolului XXI. În cadrul Alianței s-au depus eforturi deosebite pentru încheierea analizei noului mediu strategic de securitate și revizuirea corespunzătoare a conceptului, până în momentul începerii Summit-ului de la Washington, în aprilie 1999. Aprobarea Conceptului a necesitat consensul, în privința conținutului

și a limbajului acestui document, din partea tuturor țărilor membre ale Alianței. Conceptul Strategic al NATO aprobat la Washington în 1999 lărgea aria de intervenție a Alianței, diversifica misiunile și funcțiile ei, accentuând astfel caracterul NATO de organizație de securitate și apărare.

Conceptul Strategic, fiind declarația oficială a scopurilor și funcțiilor NATO și reprezentând, la cel mai înalt nivel, cadrul instrucțiunilor asupra mijloacelor politice și militare care trebuie folosite pentru atingerea obiectivelor sale, confirma, în varianta sa din 1999, faptul ca scopul esențial și durabil al Alianței este acela de a garanta libertatea și securitatea membrilor săi prin mijloace politice și militare. El afirma valorile democrației, drepturilor omului și literei legii și exprima angajamentul aliaților nu numai față de apărarea comună, ci și față de realizarea păcii și stabilității zonei euro-atlantice extinse.

Conceptul strategic adoptat la Washington în 1999 definește și el, în capitole distincte: obiectivul și misiunile Alianței, bazate pe securitate, consultare, descurajare și apărare, gestionarea crizelor și parteneriat; perspectivele strategice determinate de un mediu strategic în evoluție și de amenințările și riscurile la adresa securității; modul de abordare a securității în secolul XXI, incluzând, ca elemente esențiale legătura transatlantică, menținerea capacităților militare ale Alianței, Identitatea Europeană de Securitate și Apărare, prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor, parteneriat, cooperare și dialog, precum și extinderea și controlul armamentelor, dezarmarea și non-proliferația; orientări pentru forțele Alianței, cu referire la principiile Strategiei Alianței, dispozitivul Forțelor Alianței pentru a răspunde cu eficacitate la exigentele întregii game de misiuni impuse de caracteristicile forțelor convenționale și nucleare.

Chiar dacă, în general, instituțiile nu sunt dispuse întotdeauna să revadă documentele pe care le considera fundamentale, NATO a demonstrat că a fost deschisă modificării strategiei sale pentru a reduce permanent distanța dintre concepția strategică și realitate.

Cu evenimentele de la 11 septembrie 2001, 11 martie 2004 și nu numai, operațiunile din Afganistan și Irak, menținerea unor stări conflictuale în spațiul ex-iugoslav, implicarea NATO în combaterea terorismului, prefigurarea unei noi Alianțe reflectată, printre altele, și de transformarea Comandamentului Aliat pentru Europa într-o alta

structura, denumita Comandamentul Aliat pentru Operațiuni, și crearea Forței de Reacție NATO, cât și lărgirea Alianței cu alte 7 state membre, printre care și România, la 29 martie 2004, sunt elemente suficiente să apreciem că la Summit-ul de la Istanbul, din iunie anul acesta, Alianța Nord-Atlantică va adopta un nou Concept Strategic.

Niciodată, în întreaga sa istorie, Alianța Nord-Atlantică nu a rămas cramponată de principii și concepte care nu mai corespundeau realităților. Încă de la înființare, NATO a dovedit o imensă capacitate de adaptabilitate, realism și flexibilitate, comportându-se ca o adevărată organizație de securitate. Summit-ul de la Istanbul a consemnat, desigur, o astfel de realitate și a reconfigurat, cu realism și responsabilitate, începutul unei noi fizionomii a celei mai puternice forțe politice, militare și de securitate care a existat vreodată pe aceasta planetă.

În noiembrie 2010, la Lisabona a avut loc Summit-ul NATO, unde s-a adoptat noul concept strategic al Alianței. În esența sa, noul concept strategic al NATO semnifică angajamentul activ și o apărare modernă ce implică, în egală măsură, toate statele membre în transpunerea sa în practică¹⁰⁴, o întărire a securității colective și internaționale.

În opinia noastră, analiza conținutului textului *Noului concept strategic al NATO* evidențiază, două aspecte esențiale ale acestuia și anume:

➤ **continuitatea** activității Organizației Tratatului Atlanticului de Nord pe toate dimensiunile sale. În acest sens, NATO:

- *va continua să-și joace rolul său unic și esențial*, acela de a garanta apărarea și securitatea comună a statelor membre;
- *va asigura apărarea cetățenilor statelor membre* împotriva noilor amenințări de securitate (aici, se includ și riscurile și amenințările ce vin din spațiul virtual);
- *va preveni crizele, gestiona conflictele și va acționa în direcția stabilizării situațiilor post-conflict*, acționând

¹⁰⁴ *The New Strategic Concept : Active Engagement, Modern Defence - Address by NATO Secretary General, Anders Fogh Rasmussen.*
<http://www.acus.org/content/new-strategic-concept-active-engagement-modern-defence-address-nato-secretary-general-anders>.

împreună cu partenerii săi internaționali, în primul rând, cu ONU și Uniunea Europeană;

- *va oferi partenerilor săi din lumea întreagă* atât un angajament politic cu Alianța, cât și un rol substanțial în orientarea operațiunilor conduse de NATO la care ei contribuie;
- *se angajează să creeze condițiile pentru o lume fără arme nucleare* – dar Alianța reconfirmă faptul că, atât cât vor exista arme nucleare în lume, ea va rămâne o alianță nucleară;
- *își va menține porțile deschise tuturor democrațiilor europene care răspund criteriilor de aderare*, căci lărgirea contribuie la realizarea obiectivului unei Europe libere, întreagă și în pace;
- *rămâne deschisă reformei și transformării continue*, pentru ca ea să devină mai eficace, mai eficientă și mai suplă iar contribuabilii să obțină maximum din banii pe care îi investesc în apărare;
- *va continua să reprezinte unicul și indispensabilul forum de consultare transatlantică* pentru toate chestiunile ce aduc atingere integrității teritoriale, independenței politice și securității statelor membre;

➤ **elemente de noutate din activitatea NATO aduse prin adoptarea Noului Concept strategic.** Printre acestea se află:

1) *securitatea prin cooperare.* Zona euro-atlantică a suportat, suportă și va suporta influența evenimentelor, fenomenelor și proceselor în materie de securitate produse în afara sa. Aici, avem în vedere crizele sau conflictele internaționale. Pentru a contracara sau limita efectele nedorite ale acestora din urmă, Alianța va construi dezvoltări politice și securitare intervenind dincolo de frontierele sale. Ea va contribui activ la întărirea securității internaționale, angajând un parteneriat cu țările și organizațiile internaționale adecvate, acționând consecvent pentru controlul armamentelor, neproliferare și dezarmare;

2) *aprecierea că terorismul este o amenințare directă* pentru securitatea cetățenilor statelor din NATO dar și pentru stabilitatea și prosperitatea internațională. Astăzi, terorismul cunoaște noi forme de manifestare prin recursul la tehnologiile moderne și prin posibila

achiziționare de capacități nucleare, biologice, chimice și radiologice. De asemenea, cunoaște o amplificare terorismul cibernetice;

3) *inclusiunea riscurilor și amenințărilor ce vin din spațiul virtual în gama amenințărilor de securitate.* În prezent, se constată o creștere în frecvență a ciber-atacurilor care sunt din ce în ce mai bine organizate și produc daune mai costisitoare administrațiilor, întreprinderilor, economiilor, chiar rețelelor de transport și aprovizionare sau infrastructurilor critice. Se apreciază că aceste atacuri din spațiul cibernetic riscă să atingă un prag ce poate amenința prosperitatea, securitatea și stabilitatea statelor din zona euro-atlantică¹⁰⁵. Forțe armate și servicii de informații străine, criminalitatea organizată, grupuri teroriste și/sau extremiste sunt surse ale unor posibile atacuri cibernetice;

4) *Alianța va contribui activ, responsabil și eficace la securitatea energetică,* inclusiv prin protecția infrastructurilor critice energetice și a zonelor și căilor de tranzit critice, printr-o cooperare cu partenerii și prin consultările între aliați pe baza evaluărilor strategice și a planurilor de circumstanță;

5) *NATO se va angaja, atunci când este posibil și necesar, pentru a preveni sau gestiona o criză, stabilize o situație post-conflict sau pentru a ajuta la reconstrucție.* Aceasta întrucât pot să se producă crize sau conflicte dincolo de frontierele Alianței ceea ce reprezintă amenințări directe pentru teritoriul și securitatea populațiilor statelor membre;

6) *NATO va supraveghea și analiza constant mediul internațional* pentru a anticipa crizele și a interveni cu măsuri active pentru a împiedica ca acestea să se transforme în conflicte;

7) *Alianța se va implica activ, responsabil și consistent pentru gestionarea conflictelor* când acestea nu au putut fi prevenite. În acest scop, NATO dispune de mijloacele unice de gestionare a conflictelor, inclusiv o capacitate inegală de a proteja și de a susține pe teren forțe militare robuste. Astfel, NATO face dovada contribuției sale la eforturile internaționale de gestionare a conflictelor;

¹⁰⁵ *Engagement actif, défense moderne*, http://www.nato.int/cps/fr/natolive/official_texts_68580.htm, p. 4.

8) *NATO își oferă serviciile pentru a contribui la stabilizare și la reconstrucție,* cooperând și consultându-se constant cu ceilalți actori internaționali interesați să soluționeze un conflict sau altul;

9) *promovarea unei vaste rețele de relații de parteneriat cu țări și organizații din lumea întreagă* pentru ca securitatea euro-atlantică și nu numai să poată fi asigurată cel mai bine. În acest scop, Alianța își va întări parteneriatele urmând formule suplă, ce reunesc aliații și partenerii – prin intermediul cadrelor existente și în afara acestora;

10) *aprecierea că securitatea NATO și a Rusiei sunt indisolubil legate* și că un parteneriat solid și constructiv, ce se sprijină pe încredere reciprocă, va servi mai bine securității ambelor entități. Printre domeniile parteneriatului NATO cu Rusia se numără: apărarea antirachetă, contra-terorismul, traficul de droguri și securitatea maritimă. În acest sens, se preconizează organizarea de exerciții militare, pentru ca toți aliații se simt în securitate și că Alianța devine mult mai polivalentă pentru a face față noilor pericole ce emană din sursele ce prezintă o mare diversitate geografică și tehnologică;

11) *renovarea Alianței pentru ca ea să facă față provocărilor de securitate din secolul XXI.* În acest sens, se au în vedere atât prezervarea eficacității sale ca alianță politico-militară care a reușit cel mai bine în lume, cât și prosperarea NATO ca sursă a speranței pentru că ea se fondează pe valori comune - libertatea individuală, democrația, drepturile omului și statul de drept - și are ca obiectiv esențial și imuabil salvagardarea libertății și securității membrilor săi;

12) *recunoașterea faptului că nu doar mijloacele militare sunt suficiente pentru soluționarea crizelor și conflictelor internaționale.* Practica socială a arătat, cu prisosință, utilitatea mijloacelor politice și diplomatice, economice și sociale în prevenirea și mai ales rezolvarea crizelor și conflictelor internaționale.

În ansamblul său, textul *Noului concept strategic NATO* oferă imaginea unei organizații politico-militare robuste, flexibile, determinată și capabilă să-și îndeplinească obiectivele și răspunderile asumate în materie de apărare și securitate colectivă, pe de o parte, și securitate internațională, pe de altă parte. În acest sens, Alianța dispune de suficiente resurse – financiare, militare și umane – pentru a-și îndeplini misiunile asumate.

Evoluția conceptului strategic al NATO, de la înființare până în zilele noastre, oglindește necesitatea ca orice strategie militară să se adapteze rapid la realitățile sociale, economice, politice, militare și nu numai ale lumii în care se aplică.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Strategia militară a României, prin conținutul său, reprezintă un document fundamental pentru planificarea apărării. De aceea, apreciem ca fiind absolut necesar *prevederea în **Legea planificării apărării** și de sancțiuni pentru instituția/persoanele care întârzie apariția documentelor ce stau la baza elaborării, la timp, a Strategiei militare a României.* În acest mod, probabil, se vor respecta termenele de elaborare a acestui document atât de important pentru activitatea instituției militare.

Analiza strategică oferă posibilitatea stabilirii unor criterii pertinente de evaluare a puterii armate a unui stat. În studiu am propus *o serie de criterii menite să stabilească care este puterea armată a statului român.* Conform acestor criterii și grilei din anexa nr.2. România se poate socoti o putere locală ce posedă însă o anume importanță strategică datorită poziției sale geografice și apartenenței la NATO și UE. În plus, apartenența la NATO dă plusvaloare capacității sale de apărare națională și nu numai.

Planificarea apărării este și rămâne o activitate complexă și de mare responsabilitate iar impactul său asupra activității din armată este unul semnificativ. De aceea, *aceasta trebuie elaborată la timp și în concordanță cu resursele umane, materiale, financiare pe care societatea își permite să le aloce armatei.*

Componenta militară a strategiei se definește printr-un sistem coerent de dimensiuni, prin caracteristici esențiale iar conceptele folosite cunosc o evoluție constantă în funcție de o serie de factori determinanți cu naturi diverse. De aici, necesitatea *ca instituțiile militare competente să manifeste operativitate și flexibilitate în definirea și redefinirea conceptelor strategice și operaționale în cadrul Strategiei militare a României.*

BIBLIOGRAFIE

I. Lucrări de specialitate

1. ANSOFF I., Stratégie et développement de l'entreprise, Paris, Les Editions d'Organisation, 1996,
2. BRUNDTLAND Gro Harlem, Notre avenir à tous, Rapport de la Commission mondiale sur l'environnement et le développement,
3. CHANDLER A., Stratégie, structure, décision, identité, STRATEGOR, Paris, Dunod, 1993,
4. COLAS Dominique, Sociologie politique, Paris, PUF, 1994,
5. Colonel CARRION-NISAS, Essai sur l'histoire générale de l'art militaire, tome II,
6. CROZIER Michel, FRIEDBERG Erhard, L'Acteur et le Système, Les contraintes de l'action collective, Le Seuil, Paris, 1977,
7. DAFT R., Management, The Dryden Press, New York, 1990,
8. DERRIENIC, Jean-Pierre, Les Guerres civiles, Presses de Sciences Po, Paris, 2001,
9. DUVAL Marcel, Perspectives d'avenir de la dissuasion française, Défense Nationale, décembre 1996,
10. DUȚU Petre, Fenomene și procese definitorii pentru evoluția armatei naționale, București, UNAp, 2008,
11. GÉRÉ François, "Les missiles de croisière marins et la stratégie des Etats-Unis", Stratégique, n° 48, 1990-4,
12. GERE François, Les lauriers incertains, Stratégie et politique militaire des Etats-Unis, 1980-2000, FEDN, 1991,
13. HOFER, G., D. SCHENDEL, DAFT, R., Management, New York, The Dryden Press, 1995,
14. JOXE Alain, "La nouvelle grande stratégie américaine et l'Europe", Stratégique, n° 35, 1987-3; n° 36, 1987-4,
15. MARECHAL Jean-Paul, Alternatives Economiques, n°191, Avril 2001,
16. H. MINTZBERG, Grandeur et décadence de la planification stratégique, Paris, Edition Dunod, 1996,

17. NYE S. Joseph Jr, Bound to Lead - The Changing Nature of American Power, Basic Books, New York, 1991,
18. QUINN B., H. MINTZBERG, M R. JAMES, The Strategy Process, New York, Prentice Hall, 1988,
19. TERTRAIS Bruno, Europe's Nuclear Future(s), Adelphi Paper, 1997, în note 10.
20. ZEEV Maoz, GAT Azar (dir.) (2001), War in a Changing World, The University of Michigan Press,

II. Materie de pe internet

1. ABRIAL Stéphane, Annie BOURDIL, Hervé BRIOT, Jean-Yves CAPUL, Paul DESTABLE, La dissuasion nucléaire est-elle encore nécessaire dans le contexte géostratégique actuel?, <http://lesrapports.ladocumentationfrancaise.fr/BRP/004001630/0000.pdf>.
2. Anuarul statistic al României pe 2010, <http://www.insse.ro/cms/rw/pages/anuarstatistic2009.ro.do>.
3. BEN ROMDHANE Hmida, L'héritage de George Kennan: Une stratégie à méditer, <http://www.tunizien.com/33729-tunisie--lheritage-de-george-kennan.html>.
4. CARO Jean-Yves, Structures de la puissance: pour une méthodologie quantitative, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/FD001146.pdf>.
5. DAVID Dominique, La mondialisation et le militaire, http://www.ifri.org/files/ram02_1.1_testUpload.pdf.
6. DEL VALLE Alexandre, De la stratégie à la géopolitique, quelques éléments d'une approche pluridisciplinaire", <http://www.strategicsinternational.com/f3strategiepo.htm>.
7. Engagement actif, défense moderne, http://www.nato.int/cps/fr/natolive/official_texts_68580.htm.
8. Dimension psychologique et dualisme de la stratégie, http://www.cesa.air.defense.gouv.fr/IMG/pdf/Dimension_psychologique_et_dualisme_de_la_strategie.pdf.
9. GADAL Serge, Dissuasion et action, http://www.cesa.air.defense.gouv.fr/IMG/pdf/Dissuasion_et_action-2.pdf.

10. KAMP Karl-Heinz, Ph. D., La défense préemptive: Une nouvelle réalité politique, <http://www.journal.dnd.ca/vo6/no2/views-vues-fra.asp>.
11. La prévention (prévention des crises et diplomatie de défense), http://www.cicde.defense.gouv.fr/IMG/pdf/PIA/CDIA/DIA_0-0-1.pdf.
12. La notion de guerre préventive et ses conséquences pour les relations internationales, <http://assembly.coe.int/ Documents/ WorkingDocs/Doc07/FDOC11293.pdf>.
13. Les dimensions non militaires de la stratégie, http://www.cesa.air.defense.gouv.fr/IMG/pdf/les_dimensions_non_militaires_de_la_strategie.pdf, Legea securității naționale (proiect), <http://www.gov.ro/upload/articole/58770/legea-securitatii-nationale.pdf>.
14. Le développement durable, http://www.ritimo.org/dosiers_thematiques/developpement_durable/dd_intro.html.
15. LEGE Nr. 473/2004 privind planificarea apărării, <http://www.lex.ro/Lege-473-04.11.2004-44595.aspx>.
16. LYGEROS N., La dissuasion: une stratégie virtuelle d'une efficacité réelle, <http://www.lygeros.org/0296-fr.html>.
17. OBERDORFF Henri, Gouvernance interne de l'Union européenne, <http://www-sciences-po.upmf-grenoble.fr/spip.php?article373>.
18. MARCHAIS-ROUBELAT Anne, Stratégie militaire, stratégie d'entreprise: Même combat, http://gustavemar.free.fr/strategie_entreprise.htm.
19. MERCHET Jean-Dominique, Les frappes "préemptives", une doctrine française, <http://secretdefense.blogs.liberation.fr/defense/2007/10/les-frappes-pre.html>.
20. Dr. MOȘTOFLEI Constantin, Evolutia conceptului strategic al Alianței, <http://www.presamil.ro/SMM/2004/03-04/pag%206-8.htm>.
21. Niveau d'organisation et mode de conduite en stratégie militaire, <http://www.techno-science.net/?onglet=glossaire&definition=6499>.
22. Nouvelle stratégie militaire US: vers un rapprochement avec Moscou (expert), <http://fr.rian.ru/world/20100202/185977992.html>.
23. Planul strategic al Ministerului Apărării Naționale (2010-2013), http://www.mapn.gov.ro/despremap/plan_2009.pdf.
24. Preemptive action", la guerre impériale américaine, <http://membres.multimania.fr/returnliberty/preemptive.htm>.
25. Strategia națională de apărare a României, http://www.dreptonline.ro/legislatie/hg_strategie_nationala_a_parare_tara_30_2008.php.
26. Strategie, <http://dexonline.ro/definitie/strategie>.
27. Strategia și incultura de securitate, <http://www.arss.org.ro/strategia-si-incultura-de-securitate/>.
28. Strategia de securitate națională a României, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf>.
29. Strategia națională de apărare a României; Strategia militară a României; Strategia de transformare a Armatei României,
30. The New Strategic Concept: Active Engagement, Modern Defence, http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_66727.htm.
31. Rapport mondial sur le développement humain 1997, http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1997_fr_contenu.pdf.
32. SICARD Claude, Comment analyser votre stratégie et évaluer ses chances de succès? Guide de diagnostic de la stratégie d'une entreprise, <http://hdl.handle.net/2332/1563>.
33. Strategia națională de prevenire a situațiilor de urgență, http://www.mai.gov.ro/Documente/Transparenta%20decizionala/Anexa_strategie_sit_urgenta.pdf.
34. Strategia națională de ordine publică 2010-2013, http://www.dreptonline.ro/legislatie/hg_1040_2010_strategia_nationala_de_ordine_publica_2010_2013.php.
35. Strategia energetică a României pentru perioada 2007-2020, <http://www.enero.ro/doc/STRATEGIA%20ENERGETICA%20A%20ROMANIEI%20PENTRU%20PERIOADA%202007-2020.pdf>.
36. Strategia națională antidrog, <http://www.ana.gov.ro/rom/strategia1.htm>.

37. SCHIMIT Burkard, L'Europe et la dissuasion nucléaire, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/occ003.pdf>.
38. Une Europe sûre dans un monde meilleur.
39. <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/031208^ESSIIFR-3.pdf>.
40. TRÉGOUËT René, Quelques réflexions sur la guerre du futur <http://www.rtflash.fr/quelques-reflexions-sur-guerre-futur/article>.
41. The National Security Strategy of the United States of America, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>.
42. ROMANIA, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html>.
43. ROMANIA, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html>.
44. Dr. VĂDUVA Gheorghe, Consonanțe și rezonanțe strategice în condiții de normalitate, de criză și de risc militar extrem, <http://Iss.Ucdc.Ro/Studii-Pdf/Consonante%20strategice.Pdf>.
45. The New Strategic Concept : Active Engagement, Modern Defence - Address by NATO Secretary General, Anders Fogh Rasmussen, <http://www.acus.org/content/new-strategic-concept-active-engagement-modern-defence-address-nato-secretary-general-anders>.
46. ZIPPER de FABIANI Henry, Diplomatie de défense et diplomatie préventive, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/FD001462.pdf>.

Anexa nr. 1

Evaluarea puterii militare¹⁰⁶

Fondată pe analiza critică a datelor brute economice și strategice, adesea dificile în interpretarea unui nespecialist, evaluările puterii militare își propun să dea o vedere sintetică, atât obiectivă, cât și posibilă, a „valorii absolute” a puterii forțelor armate ale statelor și a greutății lor reciproce.

Metoda urmată pentru a ajunge la un răspuns privind utilizarea a două serii de criterii complementare:

- criterii militare: capacitatea de descurajare, capacitatea de luptă clasică, capacitatea de proiecție a puterii, capacitate de proiecție a forțelor.

- criterii economice: PIB, nivel tehnologic, putere industrială.

Capacitatea de descurajare pe care o definim în calitate de capacitate de descurajare coercitivă tradusă, pe de o parte, aptitudinea de a descuraja o agresiune majoră prin amenințarea de represalii insuportabile, și pe de altă parte, aptitudinea de a exercita presiuni asupra eventualilor adversari. Această capacitate se bazează pe posesia armelor nucleare (eventual chimice, bacteriologice, chiar a celor clasice), a vectorilor cu bătaie mare și a sistemelor asociate de achiziție a informațiilor, de detecție și de apărare.

Capacitatea de luptă clasic este esențial caracterizată de posesia, în număr semnificativ, a zeci de sisteme de arme dominante,

¹⁰⁶ Adaptat după *La stratégie et ses moyens*, <http://www.atlas-monde.net/upload/geopolitique/11%20THEORIE%20STRATEGIE.pdf>, p. 15.

terestre, maritime și aeriene (tancuri, artilerie, rachete de toate categoriile, elicoptere, submarine nucleare de atac, avioane de luptă etc.). Dar valoarea acestor armamente fiind strâns legată de generația lor tehnologică, numărul acestor materiale posedată este afectată de un coeficient de ponderare ce penalizează materialele deja vechi sau direct desuete.

Capacitatea de proiecție a puterii depinde, în ceea ce o privește, de existența mijloacelor de luptă adaptate (port-avion, avioane, unități de intervenție) și de mijloace de transport specializate aeriene și maritime ce permit punerea în practică și susținerea la mare distanță a volumelor de forțe semnificative.

Această primă serie de criterii permit elaborarea bilanțului critic al capacității operaționale a forțelor și de a evalua puterea militară instantanee:

- bogăția economică este reflectată prin valoarea PIB.
- Nivelul tehnologic depinde de două date: aptitudinea de a asimila progresul tehnic și gradul de stăpânire a tehnologiilor dominante.
- Capacitatea industrială este caracterizată de gradul de autonomie ce rezultă din existența industriei de armament naționale în măsură să producă serii semnificative de materiale și prin puterea industrială în general, capabilă să susțină, să substituie și să demultiplice în caz de nevoie producția industriei specifice de apărare.

Această a doua serie de criterii pune în evidență aptitudinea statelor de a întreține un aparat militar, să asigure echipamentul și

susținerea sa. Să o facă eventual să crească rapid în putere și să suporte greutatea unui efort de război prelungit. Ea permite să se evalueze ceea ce se numește putere militară diferită.

Studiul și compararea acestor două componente ale puterii militare globale sunt necesare pentru separarea puțin mai bine realitățile și aparențele. Astfel, un stat având o însemnată putere militară instantanee și o putere militară diferită slabă sau nulă prezintă o fațadă ce păcălește ochiul. Capabil să reușească o lovitură de poker, el nu poate să ducă o acțiune de anvergură fără ajutor extern (cazul Irakului).

Situația inversă ar fi caracteristică unui stat ce antrenează în mod obișnuit un aparat militar modest dar capabil să treacă în timp scurt și fără efort excesiv la un regim de economie de război capabil să genereze o putere militară considerabilă (cazul Japoniei de astăzi).

Valoarea reală a puterii militare globale a unui stat, rezultă din integrarea acestor două componente, devin o dată esențială a analizei strategice și permit evaluarea rapoartelor de forțe și clasamentul de putere a unor în raport cu ceilalți. Dacă el este, în acest domeniu, cu puțin interes de a se vedea figura într-un același clasament SUA și Nigeria, este mai satisfăcător să se constituie ansambluri ce regroupează state a căror putere militară și capacități geostrategice sunt comparabile.

Anexa nr. 2.

Clasament al puterilor militare

Clasament	Caracteristici
Grupa A: super-puterile	Aceste puteri dețin un arsenal nuclear supraabundent, o armată impozantă și o gamă completă de armamente sofisticate. Ele sunt capabile să intervină în lumea întreagă. Forțele lor se definesc prin mărime, nivel tehnologic ridicat al materialelor, putere economică. Doar SUA răspund în întregime acestor criterii.
Grupa B: marile puteri	În această grupă intră celelalte puteri nucleare. Ele se disting prin volumul mijloacelor lor de luptă clasică: capacitatea lor de proiecție a puterii este în general importantă și de un bun nivel tehnologic. O industrie și o economie solidă le conferă o bună putere militară potențială. În această grupă intră Rusia, China, Marea Britanie, Franța, India, Pakistan și Israel.
Grupa C : puterile regionale	Posedând un aparat militar important, anumite mijloace de descurajare și coerciție, precum și de o capacitate de proiecție a puterii limitată, aceste țări au un rol particular în zona geostrategică în care ele ființează. Practic, ele nu dispun întotdeauna de o putere militară diferită semnificativă. Echipamentul și valoarea inegală și adesea importat. Unele dintre aceste puteri posedă totuși un potențial clasic de același nivel ca cel al celor din grupa B. Destul de eterogenă, se află în grupa C: Japonia, Germania, Iran.
Grupa D: puterile locale	Țările din această grupă nu posedă mijloace de descurajare/coerciție și de proiecția a forțelor. Totuși, ele au o anumită capacitate de reacție la amenințările interne și puternice capacități de autoapărare față de o agresiune externă. De asemenea, ele dispun de un aparat militar de importanță variabilă cu echipamente cel mai adesea vechi și de origine străină. Puterea lor

	militară este în general slabă. Anumite țări din acest grup ating totuși nivelul grupei C de care se deosebesc prin absența posibilității de intervenție externă. În această grupă intră, printre alte țări: Coreea de Sud, Arabia Saudită, Siria, Egipt.
Grupa E:	În această grupă intră statele ale căror mijloace militare prea slabe nu le conferă importanță strategică semnificativă.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor: Cristina BOGZEANU

Tehnoredactor: Marioara PETRE-BĂJENARU

Bun de tipar: 03.10.2011

Hârtie: A4

Format: A5

Coli tipar: 9,25

Coli editură: 4,625

Lucrarea conține 148 pagini

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București

Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro, Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

0162/1201/2011

C. 251/2011